

EVROPSKE PROSTORSKO RAZVOJNE PERSPEKTIVE

V smeri uravnoveženega in trajnostnega razvoja ozemlja
Evropske unije

SLOVENSKA VERZIJA

LJUBLJANA 2000

EVROPSKE PROSTORSKO RAZVOJNE
PERSPEKTIVE

V smeri uravnoveženega in trajnostnega razvoja ozemlja
Evropske unije

Dogovorjeno na neformalnem svetu ministrov Evropske unije,
odgovornih za prostorsko planiranje
Potsdam, 10. – 11. maja 1999

Vsebina

Del A

Doseči uravnotežen in trajnosten razvoj ozemlja Evropske skupnosti:

Prispevek prostorsko razvojne politike	5
1 Prostorski pristop na evropski ravni	6
1.1 "Ozemlje ": Nova razsežnost evropske politike	6
1.2 Neskladja v prostorskem razvoju	7
1.3 Prednostni cilji EPRP	9
1.4 Status EPRP	10
1.5 EPRP kot proces	10
2 Vpliv politik Skupnosti na ozemlje EU	12
2.1 Naraščajoč pomen politik EU pri vplivu na prostor	12
2.2 Politike EU s prostorskim vplivom	13
2.2.1 Politika konkurenčnosti Skupnosti	13
2.2.2 Transevropska omrežja (TEN)	13
2.2.3 Strukturni skladi	15
2.2.4 Skupna kmetijska politika	16
2.2.5 Okoljska politika	16
2.2.6 Raziskave in tehnološki razvoj (RTR)	17
2.2.7 Posojilna dejavnost Evropske investicijske banke	17
2.3 Kako bolje uskladiti prostorsko problematiko v okviru politik Skupnosti	18
3 Cilji in opcije politik za ozemlje EU	20
3.1 Prostorska usmeritev politik	20
3.2 Policentričen prostorski razvoj in nov urbano-ruralni odnos	20
3.2.1 Policentričen in uravnotežen prostorski razvoj v EU	20
3.2.2 Dinamična, privlačna in konkurenčna mesta in urbanizirane regije	22
3.2.3 Avtohton razvoj, raznolika in produktivna kmetijska področja	24
3.2.4 Odnosi med mestnimi in kmetijskimi območji	26
3.3 Enak dostop do infrastrukture in znanja	27
3.3.1 Integralni pristop za boljše prometne povezave in dostop do znanja	27
3.3.2 Model policentričnega razvoja: Podlaga za boljšo dostopnost	27
3.3.3 Učinkovita in trajnostna uporaba infrastrukture	29
3.3.4 Razširjanje inovacij in znanja	30
3.4 Preudarno upravljanje naravne in kulturne dediščine	31
3.4.1 Naravna in kulturna dediščina kot razvojna prednost	31
3.4.2 Varstvo in razvoj naravne dediščine	32
3.4.3 Gospodarjenje z vodnimi viri-poseben izziv za prostorski razvoj	34
3.4.4 Ustvarjalno gospodarjenje s kulturnimi krajinami	35
3.4.5 Ustvarjalno gospodarjenje s kulturno dediščino	36
4 Uporaba EPRP	37
4.1 V smeri integriranega prostorskega razvoja	37

4.2	Uporaba EPRP na ravni Skupnosti	39
4.3	Transnacionalno sodelovanje med državami članicami	41
4.4	Čezmejno in medregionalno sodelovanje	44
4.5	Uporaba EPRP v državah članicah	46
4.6	Pomembnost EPRP za panevropsko in mednarodno sodelovanje	47
5	Širitev EU: Nov izziv za evropsko prostorsko razvojno politiko	48
5.1	Novo ozemlje, na katero se nanašajo EPRP	48
5.2	Glavne posebnosti prostorskega razvoja v državah kandidatkah	49
5.2.1	Prebivalstvo	49
5.2.2	Gospodarstvo	49
5.2.3	Transport	50
5.2.4	Okolje	50
5.2.5	Zaključki	50
5.3	Posebne naloge evropske prostorske razvojne politike v bodočih državah članicah	51
5.4	Prostorski vpliv širitve na regije EU	52
5.5	Cilji in opcije sektorskih politik sedanjih EPRP v luči širitve	52
5.6	Načela vključevanja nalog, ki so vezane na širitev, v evropsko prostorsko razvojno planiranje	53

DEL A.

**Doseči uravnotežen in
trajnosten razvoj ozemlja Evropske skupnosti:
prispevek prostorsko razvojne politike**

1 Prostorski pristop na evropski ravni

1.1 »Ozemlje«: nova razsežnost evropske politike

(1) Značilnost ozemlja Evropske unije (EU) je kulturna raznolikost, združena na majhnem območju. Zaradi tega se loči od drugih velikih gospodarskih skupnosti na svetu, kot so ZDA, Japonska in MERCOSUR¹. To raznolikost – ki je potencialno eden od najpomembnejših dejavnikov razvoja EU – je treba ob evropskem združevanju zadržati. Prostorsko razvojne politike zato ne smejo tipizirati lokalne in regionalne identitete v EU, ki bogati kakovost življenja njenih prebivalcev.

(2) Odkar je prišla v veljavo evropska Ekonomska in monetarna unija (EMU), je prišlo do znatnega napredka pri evropskem združevanju². Z naraščajočim gospodarskim in socialnim združevanjem notranje meje v Uniji vse bolj izgubljajo svojo ločevalno naravo, med mesti in regijami držav članic pa se pojavljajo bolj intenzivni odnosi in soodvisnost. To kaže na to, da imajo učinki regionalnih in državnih projektov ter projektov Skupnosti v eni državi znaten vpliv na prostorsko zgradbo drugih držav članic. Pri uresničevanju politike Skupnosti je treba v prihodnje že v zgodnji fazi nameniti večjo pozornost prostorskim dejavnikom, še zlasti ker ne bo več mogoče kompenzirati razlik v regionalni produktivnosti s posledičnim popravljanjem menjalnih tečajev. S tem v zvezi lahko s prostorskim planiranjem preprečimo, da bi prišlo do naraščanja teh regionalnih razlik.

(3) Razvojni projekti v različnih državah članicah se najbolje dopolnjujejo med seboj, če so usmerjeni k skupnim ciljem za prostorski razvoj. Zato nacionalne prostorske razvojne usmeritve držav članic in sektorskih politik v EU zahtevajo jasne razvojne smernice, ki segajo preko prostorskih meja. Predstavljene so v teh Evropskih prostorsko razvojnih perspektivah (EPRP), ki so jih oblikovali v državah članicah v sodelovanju z Evropsko komisijo.

(4) Konkurenca na enotnem evropskem trgu je ena od gonilnih sil prostorskega razvoja v EU in se bo z Ekonomsko in monetarno unijo še okrepila. Čeprav so regije, mesta in lokalni

upravni organi že pričeli sodelovati na različnih področjih, tekmujejo med seboj za gospodarske dejavnosti, delovna mesta in infrastrukturo. Vendar pa v tem času nimajo vse evropske regije podobnih izhodiščnih točk. Zaradi tega se zapleta pri krepitvi gospodarskega in družbenega povezovanja EU. Zato je tudi pomembno, da bi poskusili postopoma doseči prostorsko ravnotežje z namenom zagotoviti bolj enakomerno geografsko porazdelitev rasti po vsem ozemlju EU (stremenje h koheziji).

(5) Glede na resne tržne probleme v večini regij EU, je treba s prostorsko razvojno politiko podpirati cilj zagotavljanja novih in stalnih delovnih mest za svoje državljane. Državljeni lahko prevzamejo odgovornost za oblikovanje svojih življenj in pozitivno izkusijo prednosti evropskega združevanja, če imajo dobro uravnotežene regionalne trge delovne sile.

(6) Na dolgoročne prostorske razvojne težnje v EU vplivajo predvsem trije dejavniki:

- progresivna gospodarska integracija in s tem povezano vse večje sodelovanje med državami članicami,
- naraščajoč pomen lokalnih in regionalnih skupnosti ter njihove vloge v prostorskem razvoju in
- pričakovana širitev EU in razvoj tesnejših odnosov z njenimi sosedami.

Te tri razvojne dejavnike je treba postaviti na ozadje globalnega gospodarskega in tehnološkega razvoja kakor tudi splošnih demografskih, socialnih in ekoloških trendov. Če bodo pravilno uporabljeni, bo s tem zagotovljen okvir za večjo kohezijo evropskega ozemlja.

(7) Vprašanja prostorskega razvoja v EU bo v prihodnje mogoče razreševati le preko sodelovanja na različnih vladnih in upravnih ravneh. Po sledi evropskega združevanja je treba razvijati tesnejše odnose na vseh ravneh: med samimi regijami ter med regijami in državnimi in evropskimi oblastmi. Mesta in regije postajajo vse bolj odvisne od svetovnih trendov ter tudi od odločitev na ravni Skupnosti. Evropsko združevanje lahko koristi prostorskemu razvoju s spodbujanjem sodelovanja mest in regij.

(8) EPRP zagotavlja možnost širitve obzorja preko ukrepov čistih sektorskih politik, da bi se lahko osredotočili na celotno situacijo evropskega ozemlja in upoštevali tudi razvojne možnosti, ki se pojavljajo za posamezne regije. Nove oblike sodelovanja, predlaganega v okviru EPRP, naj bi v prihodnje prispevale k sodelovanju pri oblikovanju sektorskih politik – ki so se doslej uresničevale samostojno – kadar vplivajo na isto ozemlje. Skupnost tudi zahteva aktivno sodelovanje predvsem med državnimi sektorskimi politikami, da bi lahko uresničili cilje EU na državljanskem prijazen način. To je način, kako se uresničuje načelo subsidiarnosti, zakoreninjeno v Pogodbi o Evropski uniji.

1.2 Neskladja v prostorskem razvoju

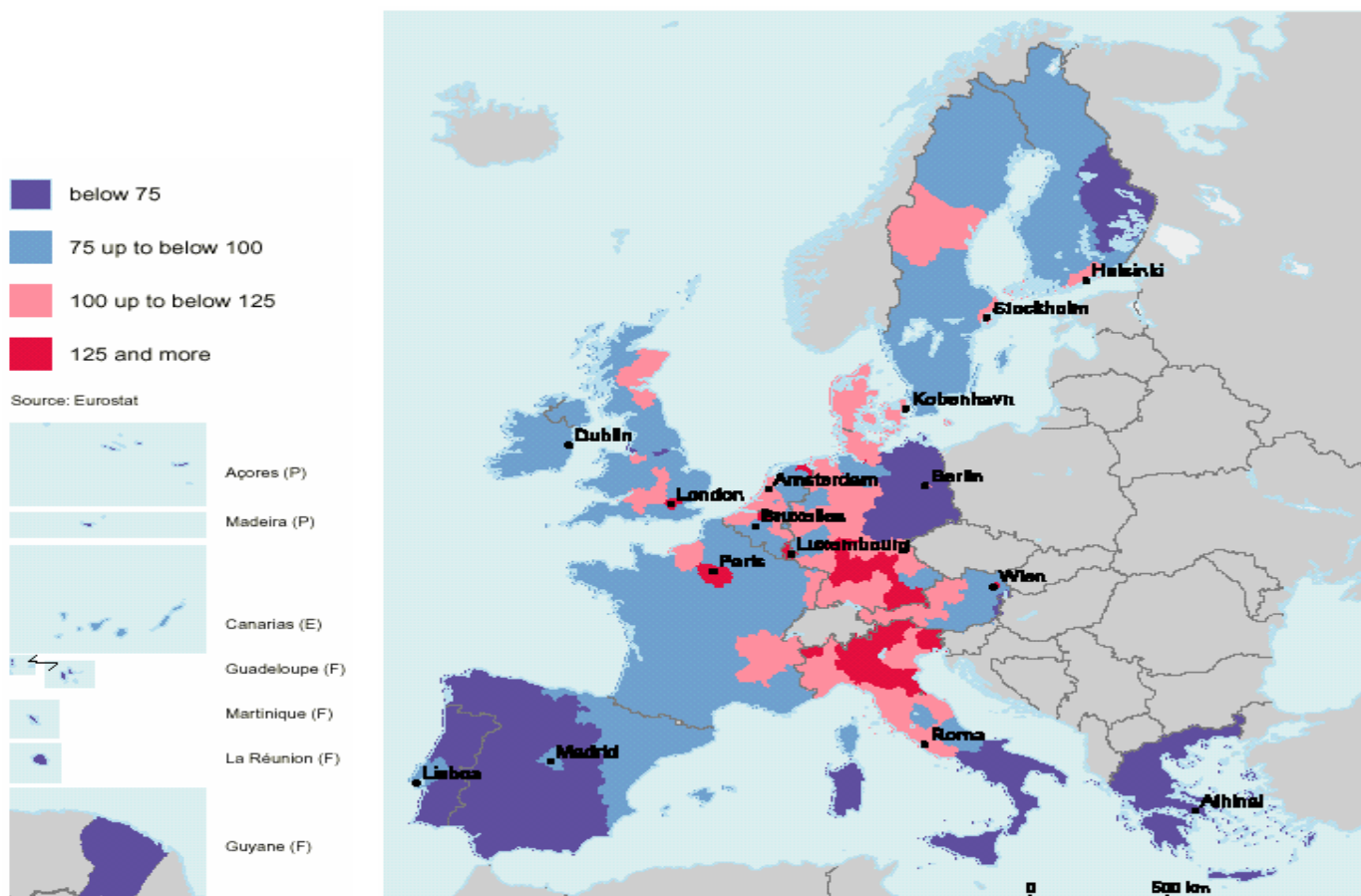
(9) Ob preko 370 milijonih prebivalcev na območju, ki pokriva 3,2 milijona km² in z letnim bruto domačim proizvodom (BDP) 6,8

triljonov ** evrov je EU ena od največjih in gospodarsko najmočnejših regij na svetu³.

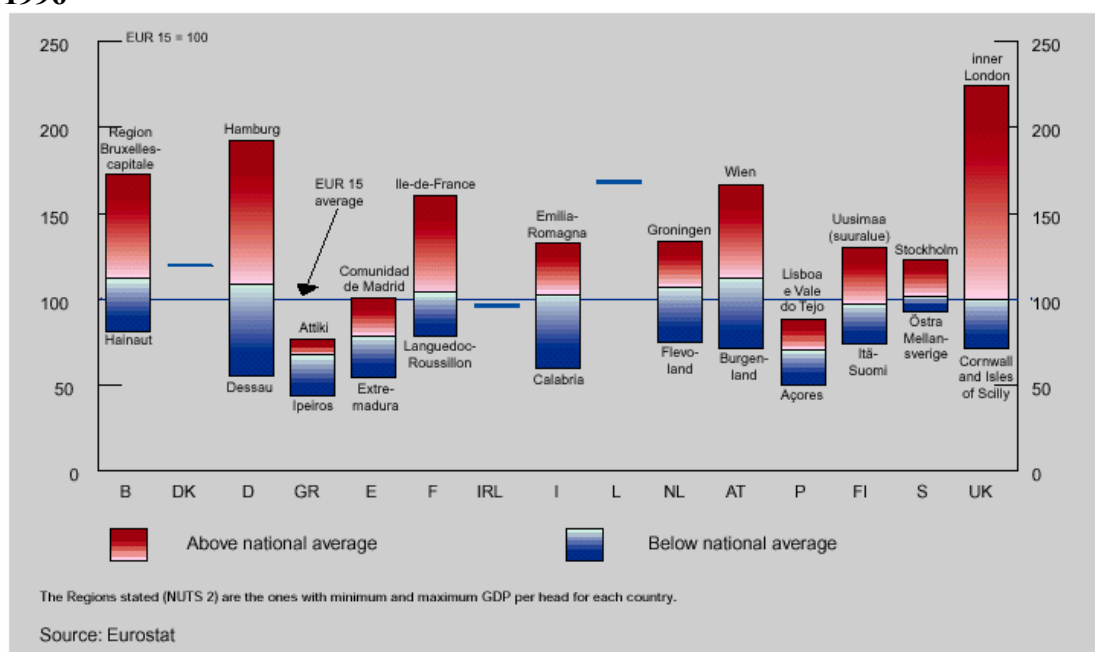
(10) Ne glede na to pa kaže EU resno neravnovesje, ki ovira realizacijo regionalno uravnoteženega in trajnostnega prostorskega razvoja (glej zemljevid 1). S tem povezano neuravnoteženo porazdelitev ekonomskih potencialov je mogoče opisati takole: območje v središču EU, za katero so značilna velenesta London, Pariz, Milan, München in Hamburg, ima 40 % evropskega prebivalstva, 50 % BDP Evropske unije ter pokriva 20 % evropskega ozemlja⁴. vendar pa BDP na južni meji EU – od Portugalske do južne Španije, južne Italije in Grčije – kakor tudi v novih nemških deželah (Länder) dosega samo 50 do 65 % povprečja EU. V nekaterih regijah na severnem obrobju ozemlja EU – na primer na severu Finske in na severu Združenega kraljestva – gospodarska situacija ni dosti boljša; prekmorske regije v nekaterih primerih dosegajo BDP na prebivalca, ki znaša manj od 50 % povprečja EU⁵. V srednjeročnem obdobju EPRP lahko prispevajo k doseganju prostorsko bolj uravnoteženega razvoja

Karta 1: Bruto domači proizvod

BDP po PKP (paritete kupne moči) na prebivalca
Indeks: EUR 15 = 100 NUTS 2

Slika 1: Regionalna neskladja v BDP na prebivalca (PKP) po državah članicah, 1996

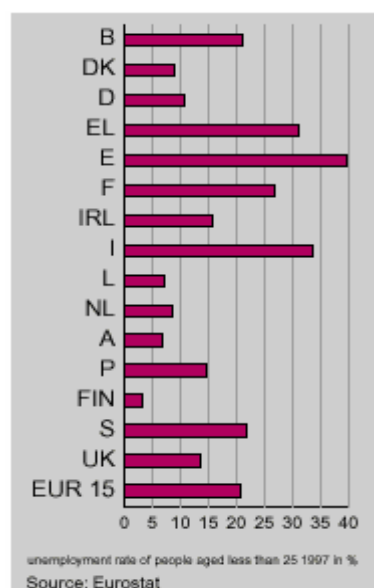
(11) Med 1986 in 1996 so regije⁶ v EU z najnižjim BDP lahko le delno kompenzirale svojo relativno zaostalost. Njihov BDP je zrasel od 52 % povprečja EU v letu 1986 do 59 % v letu 1996. V letu 1986 je bil BDP v 25 najbogatejših regijah 2,7-krat večji kot v 25 najrevnejših regijah; deset let kasneje je bila razlika v BDP le 2,4-kratna. Ob tem počasnem dohitevanju ostajajo neskladja v EU še naprej velika. Po izračunih Evropske komisije (DG XVI – generalni direktorat za regionalno politiko) znašajo razlike med zveznimi državami v ZDA polovico manj kot razlike med primerljivimi regijami v EU⁷.

(12) Medtem tem ko se razlike med »bogatimi« in »revnimi« regijami v gospodarski moči zmanjšujejo, pa se regionalna neskladja med državami članicami povečujejo. To pa zato, ker imajo urbana središča v štirih kohezijskih državah (Grčija, Španija, Portugalska in Irska) z razmeroma veliko gospodarsko močjo pogosto višje stopnje rasti kot revnejše, pretežno ruralne regije v teh državah članicah. Še več, v »bogatejših« državah članicah prav tako obstajajo neskladja med nekdanjimi bogatimi regijami z upadajočo industrijo, kjer se kaže razmeroma šibka gospodarska dinamika, ter tistimi regijami, ki imajo umirjeno gospodarsko rast (glej sliko 1).

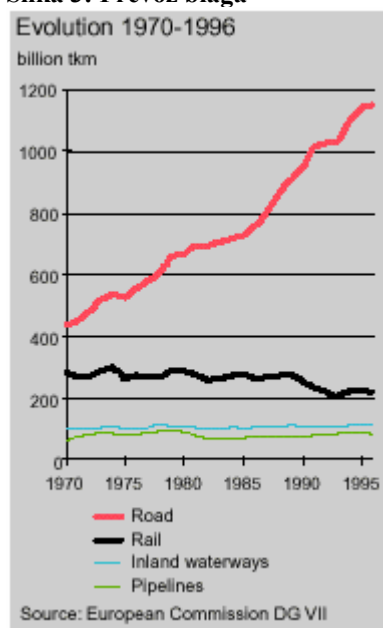
(13) EPRP izhajajo iz predpostavke, da rast sama po sebi ni dovolj za razvoj uravnotežene in trajnostne gospodarske in prostorske

strukture v EU. Prebivalci morajo gospodarsko rast »videti« v rastočem zaposlovanju. Eden od najpomembnejših izzivov v EU je borba proti visoki brezposelnosti. Potem ko je brezposelnost dosegla najvišjo stopnjo, to je 18,5 milijona brezposelnih (1994), je do konca leta 1998 število brezposelnih padlo na 16,5 milijona. Vendar to še vedno ustreza skoraj 10 % delovnega prebivalstva. Brezposelnost globoko zareže v osebno življenjsko perspektivo, kar na splošno vodi k devalvaciji usposobljenosti in znižanju produktivnosti ter potencialne dodane vrednosti za celotno EU.

Slika 2: Brezposelnost mladine

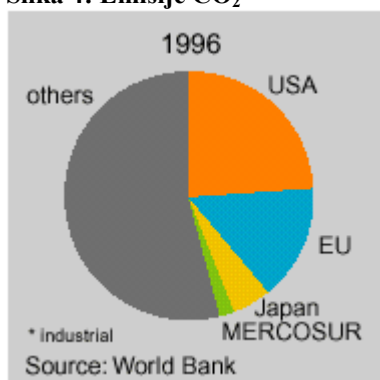
Slika 3: Prevoz blaga

Petdeset odstotkov brezposelnih je bilo brez pridobitne zaposlitve že več kot eno leto. Brezposelnost mladine v EU presega 20 % in kaže zelo pomembne razlike med državami članicami (glej sliko 2).

(14) Rastoče gospodarsko združevanje v okviru EU ter naraščajoča mednarodna trgovina med državami članicami EU vodi s stalnemu naraščanju prevoza potnikov in blaga. Še zlasti se je nedvomno zvišala količina evropskega transporta tovora, kar ima za posledico regionalne obremenitve naselij in prometne infrastrukture (glej sliko 3).

Slika 4: Emisije CO₂ *

(15) Naraščajoča količina prometa ter neučinkovita ureditev poselitvene strukture prispevajo k temu, da postaja EU, skupaj z drugimi velikimi industrijskimi državami in regijami, eden največjih povzročiteljev emisij CO₂ na svetu (glej sliko 4). Velik izziv za prostorsko razvojno politiko je prispevati k

ciljem, ki jih je objavila EU na mednarodnih konferencah o okolju in podnebj, in so usmerjeni v zmanjševanje oddajanja emisij v svetovni ekološki sistem.

(16) Naravno in kulturno dediščino v EU ogroža potek modernizacije gospodarstva in družbe. Evropske kulturne krajine, velika in manjša mesta, kakor tudi množica različnih naravnih in zgodovinskih spomenikov so del evropske dediščine. Ohranjanje te dediščine bi moralo predstavljati pomembno nalogo za moderno arhitekturo, urbanistično načrtovanje in urejanje krajin v vseh regijah EU.

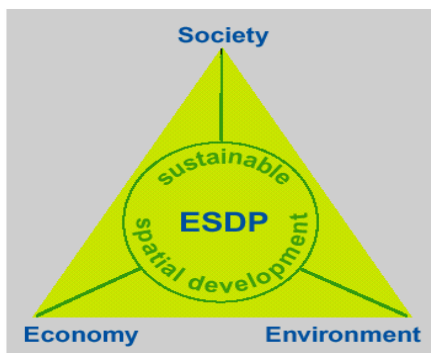
1.3 Prednostni cilji EPRP

(17) Glede na obstoječa regionalna razvojna neskladja in – v nekaterih primerih – še vedno protislovne prostorske učinke politik Skupnosti bi morali vsi tisti, ki so odgovorni za prostorski razvoj, upoštevati prednostne prostorske razvojne cilje. Evropske prostorske razvojne perspektive temeljijo na cilju EU, ki želi doseči uravnotežen in trajnostni razvoj, še zlasti z okrepitvijo gospodarsko socialne kohezije⁸. V skladu z opredelitvijo, določeno v Brutlandovem poročilu⁹ Združenih narodov, trajnostni razvoj ne vključuje le okoljsko upravičenega in smotnega gospodarskega razvoja, ki naj ohranja sedanje vire za prihodnje generacije, temveč tudi uravnotežen prostorski razvoj. To pomeni še zlasti usklajevati družbene in gospodarske zahteve po namenski rabi prostora z ekološkimi in kulturnimi funkcijami območja in s tem prispevati k trajnostnemu prostorskemu razvoju, ki je uravnotežen na regionalni ravni. EU se bo zato v skladu z varovanjem regionalne raznolikosti postopoma razvila iz ekonomske unije v okoljsko unijo in končno v socialno unijo. (glej sliko 5)

(18) To se kaže v trikotniku ciljev, ki povezujejo naslednje tri cilje prostorskega razvoja:

- gospodarska in socialna kohezija,
- ohranjanje naravnih virov in kulturne dediščine; in
- bolj uravnotežena konkurenčnost evropskega ozemlja.

Slika 5: Trikotnik ciljev: uravnotežen in trajnosten prostorski razvoj

Da bi dosegli bolj prostorsko uravnotežen razvoj, je treba te cilje zasledovati istočasno v vseh regijah EU in upoštevati njihovo interakcijo. Cilje, postavljene v EPRP, naj bi evropske ustanove in vladni organi zasledovali na državni, regionalni in lokalni ravni.

(19) Prostorsko razvojne politike pospešujejo trajnostni razvoj preko uravnotežene poselitvene zgradbe. Že v letu 1994 so se ministri, odgovorni za prostorsko planiranje, sporazumeli o treh ciljnih sektorskih politikah oz. usmeritvah za prostorski razvoj EU¹⁰:

- razvoj uravnoteženega in policentričnega sistema mest in nov odnos med mestnimi in kmetijskimi območji;
- zagotavljanje enakopravnega dostopa do infrastrukture in znanja; in
- trajnostno uravnotežen razvoj, preudarno upravljanje ter varovanje narave in kulturne dediščine.

(20) Krepitev strukturno šibkejših območij EU in čezmejno izboljševanje življenjskih in delovnih pogojev na območjih, ki so na različnih stopnjah razvoja, predstavlja velik izziv. Uskladiti je treba cilje razvoja, ravnotežja in varstva. Politika, usmerjena izključno v uravnoteženost, bi vodila k slabljenju gospodarsko močnejših regij in hkrati povečevanju odvisnosti manj uspešnih območij. Sam razvoj pa dal prednost poglobljanju regionalnih neskladij. Po drugi strani pa prevelik poudarek na ohranjanju obstoječega prinaša tveganje, da bi prišlo do stagnacije, ker bi s tem morda upočasnili modernizacijske težnje. Določiti, kakšen poudarek naj bi dali ciljem in njihovim medsebojnim odnosom glede na lokalni položaj, je edini način, kako doseči uravnotežen in trajnosten razvoj v EU.

(21) EPRP posreduje vizijo bodočega ozemlja EU. V svojih zamislih in ciljnih nudi splošen vir izhodišč za ukrepe s prostorskim vplivom, ki jih izvajajo nosilci odločanja na javnem in zasebnem področju. Razen tega naj bi učinkoval kot pozitiven signal za široko javno udeležbo pri politični razpravi o odločitvah na evropski ravni in njihovem vplivu na mesta in regije v EU.

1.4 Status EPRP

(22) Z EPRP so države članice v sodelovanju z Evropsko komisijo nakazale, da želijo po evropskem združevanju zadržati svojo raznolikost in doseči bolj regionalno uravnotežen in trajnosten razvoj v EU. To izhodišče podpirajo Evropski parlament, Odbor regij in Ekonomsko socialni odbor. EPRP kot pravno nezavezujoč dokument predstavlja politični okvir za boljše sodelovanje med sektorskimi politikami Skupnosti s pomembnimi prostorskimi vplivi ter tudi med državami članicami, njihovimi regijami in mesti. Zato v skladu s političnimi načeli, dogovorjenimi leta 1994, velja da :

- prostorski razvoj lahko odločilno prispeva k doseganju cilja gospodarske in socialne kohezije,
- obstoječe pristojnosti institucij, ki so odgovorne za sektorske politike Skupnosti, ostajajo nespremenjene. EPRP lahko prispeva k izvajanju usmeritev Skupnosti, ki imajo ozemeljski vpliv, vendar a tak način, da ne omejuje odgovornih institucij pri izvajanju njihovih delovnih dolžnosti,
- bo osrednji cilj ERDP doseči trajnost in uravnotežen razvoj,
- bodo ERDP oblikovali ob upoštevanju obstoječih institucij in ne bo zavezujoč za države članice,
- bo ERDP spoštoval načelo subsidiarnosti,
- v vsaki državi ga bodo posredovali naprej glede na to, v kakšnem obsegu želijo upoštevati evropske prostorske razvojne vidike v svojih nacionalnih politikah¹¹.

1.5 EPRP kot proces

(23) Dokument EPRP je rezultat intenzivnih razprav o prostorskem razvoju EU med državami članicami samimi in z Evropsko komisijo. Belgijsko predsedstvo je dalo predlog za oblikovanje EPRP¹². Ministri, odgovorni za prostorsko planiranje, so se na Krfu¹³ dogovorili o okviru in začetnih opcij

sektorskih politik za prostorski razvoj v EU. Glavna prostorsko razvojna načela (koncepti) za razvoj poselitve so bila utemeljena na sestanku ministrov v Leipzigu¹⁴. Kasnejša predsedstva, francosko¹⁵, špansko¹⁶ in italijansko¹⁷, so pripravila pomembne scenarije in analize za pravilno presojo prostorskega razvoja. Od irskega predsedstva dalje se je okrepil potencial Troike za sodelovanje v okviru Odbora za prostorski razvoj, da bi zagotovili stalnost njegovega dela¹⁸. Nizozemsko predsedstvo je predstavilo prvi osnutek EPRP, kateremu je sledila široka razprava po vsej Evropi¹⁹. Luksemburško predsedstvo²⁰ in predsedstvo Združenega kraljestva²¹ sta dala poudarek uresničevanju in uporabi EPRP. Poleg tega se je v času avstrijskega predsedstva²² stopnjeval dialog z državami kandidatkami.

(24) Široko zastavljeno sodelovanje institucij in skupin, odgovornih za prostorsko planiranje je bilo doseženo preko posvetovanj tako na državni kot na evropski ravni. Na podlagi »Prvega uradnega osnutka EPRP« (Noordwijški dokument, junij 1997) je prišlo do celovitih posvetovanj v petnajstih državah članicah, ki so vključevala državne vlade, regije in družbene skupine. Poleg tega je Evropska komisija skupaj z državami članicami organizirala vrsto javnih seminarjev o ključnih vprašanjih EPRP. Mnenja evropskih institucij (Evropski parlament²³, Odbor regij²⁴, Ekonomsko socialni odbor²⁵ in posvetovanja med službami Evropske komisije so prav tako zagotovila pomemben prispevek za EPRP. EPRP so tako rezultat javnih razprav, ki so potekale širom Evrope.

(25) Namen političnih ciljev in opcij, predlaganih v EPRP, je usmerjati prostorski razvoj prostorske zgradbe v petnajstih državah članicah. Obravnavanje tekočih prostorskih razmer v zgodnji fazi procesa ter ustrezno vrednotenje možnih vplivov sektorskih planskih odločitev na razvoj mest in regij je nenehen proces. Tako kot to velja za druge dokumente, je zato treba tudi Evropske prostorsko razvojne perspektive občasno revidirati in na tej podlagi pripraviti načrte in programe za nadaljnje pospeševanje prostorskega razvoja. Širitev EU in drugi politični dogodki, na primer stopnjevanje dialoga z državami, ki mejijo na Sredozemsko morje, bodo imeli velik vpliv na bodoči evropski prostorski razvoj. Ob reviziji EPRP bo glavni poudarek verjetno na širitvi EU in prostorskih vprašanjih, povezanih s tem.

(26) Države članice naj bi tesno sodelovale med seboj in z Evropsko komisijo pri uresničevanju EPRP. Prenašanje ciljev in možnosti, določenih v 3. poglavju, v konkretne politične akcije bo potekalo postopoma. Osnovni predlogi, kako naj različni aktivni udeleženci uporabljajo EPRP, so predstavljeni v 4. poglavju. Nekatere ukrepe in projekte bo mogoče izvesti takoj po sprejetju EPRP. Pri drugih opcijah in predlogih bodo potrebni nadaljnji razgovori in opredeljenje na evropski ravni. To vključuje še zlasti izmenjavo izkušenj in nadzor nad prostorskim razvojem in njegovo vrednotenje. Po sprejetju EPRP bo treba tudi nadaljevati razprave o bodoči usmeritvi politike prostorskega razvoja v Evropi v okviru Odbora za prostorski razvoj.

2 Vpliv politik Skupnosti na ozemlje EU

2.1 Naraščajoč pomen politik EU pri vplivu na prostor

(27) Več zaporednih pogodb (kot so Enotna evropska listina, Maastrichtska in Amsterdamska pogodba) je pripeljalo do ozemeljsko pomembnih sektorskih politik EU, ki imajo močnejši vpliv na pripravo in izvedbo nacionalnih in regionalnih politik prostorskega razvoja in tako tudi na prostorski razvoj v EU. "Prostorski vpliv" in "regionalno pomembno" sta izraza, ki v tem kontekstu povesta, da ukrepi Skupnosti oblikujejo prostorsko strukturo in gospodarske ter družbene možnosti ter na ta način spreminjajo vzorce rabe prostora in krajino samo. Še več, ti ukrepi lahko vplivajo tudi na stopnjo konkurenčnosti ali na prostorsko pomembnost mesta ali regije znotraj evropskega gospodarskega sistema in poselitvenega vzorca.

(28) Poglejmo najpomembnejše naslove pogodb, ki Evropski komisiji zagotavljajo osnovo za dejanja, ki vplivajo na prostorski razvoj v EU:

- Politika konkurenčnosti;
- Transevropska omrežja (TEN);
- Strukturni skladi;
- Skupna kmetijska politika (CAP)
- Politika varstva okolja;
- Raziskave, tehnologija in razvoj (RTR);
- Posojilna dejavnost Evropske investicijske banke.

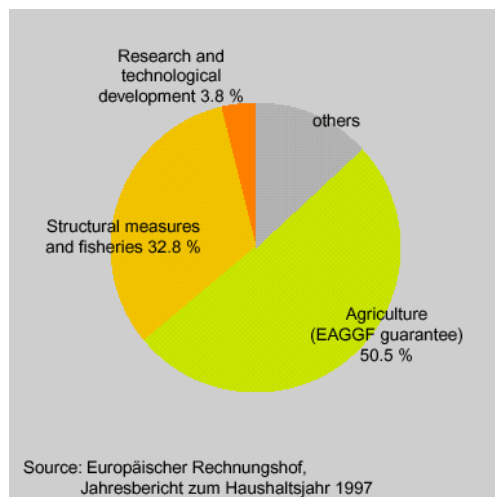
(29) Posebna pozornost je namenjena strukturnim skladom, transevropskim omrežjem in politiki o okolju, ker so prav ti dejavniki tisti, ki najbolj neposredno vplivajo na razvojne dejavnosti evropskih regij. Koncepti razvojne politike so opisani v Pogodbi o Evropski uniji z dne 7. februarja 1992 (še zlasti cilj o koheziji), kot tudi pripadajoče povečane pristojnosti, zlasti v zvezi s transevropskimi omrežji (opisanimi v točki c 129. člena Pogodbe o ES), kot tudi z gospodarsko in socialno kohezijo (opisanimi v točki a 130. člena Pogodbe o ES) in v zvezi s področjem okolja (kar je najti v točkah r-t 130. člena Pogodbe o ES). V Amsterdamski pogodbi, podpisani 2. oktobra 1997, se omenja skladen, uravnotežen in trajnosten razvoj kot eden od najpomembnejših ciljev Evropske skupnosti. Pospeševanje družbene in ozemeljske kohezije je, ustrezno njihovi pristojnosti, naloga tako Skupnosti kot držav članic. Amsterdamska pogodba v 2. členu

poudarja, kako pomembni sta varstvo okolja in dvig njegove kakovosti, za oboje pa naj bi poskrbela Skupnost.

(30) Skupna kmetijska politika (CAP) in Strukturni skladi ter Kohezijski sklad so s finančne perspektive najpomembnejši ukrepi politike EU (glej sliko 6). Kar 83 % od skupaj 80.2 bilijonov** ekujev skupnega proračuna EU je bilo v letu 1997 porabljenih prav za ti dve področji²⁶.

(31) V večini primerov se politike EU -kot so začrtane v različnih pogodbah - ne vežejo neposredno na prostor. Kljub temu pa imajo pomemben vpliv na ozemlje EU. Vpliv na prostor je seveda odvisen od specifičnih metod posegov - pa naj bodo ti finančni (na primer socialna podpora, regionalni in horizontalni strukturni ukrepi, sektorski ukrepi kot so financiranje raziskovalnih programov), zakonodajni (na primer konkurenčna pravila, liberalizacija trga, zakon o varstvu okolja, tržni instrumenti) ali planski (na primer transevropska prometna in energetska omrežja). Planske direktive EU, kot na primer direktiva za vzpostavitev v skladno celoto povezanega biološkega omrežja, posegajo v rabo prostora. Poleg tega pa kar cela vrsta politik skupnosti neposredno vpliva na vedenje ekonomskih akterjev. Razen tega njihove akcije delno določajo tržni dejavniki, ki dobijo še večjo veljavo z učinkovitostjo enotnega trga. Velika raznolikost v posegih različnih politik Skupnosti pomeni, da je prostorski vpliv težko meriti. EPRP (Evropske prostorsko razvojne perspektive) bi bile lahko dobro izhodišče za ocenjevanje.

Slika 6: Proračun EU1997

2.2 Politike EU s prostorskim vplivom

2.2.1 Politika konkurenčnosti Skupnosti

(32) Politika konkurenčnosti je ključni generator pri vključevanju posameznih nacionalnih trgov v skupen evropski trg. Pravila, ki veljajo na ravni Skupnosti, onemogočajo ustanovitev kartelov in izkoriščanje trga tistim podjetjem, ki so vodilna na tržišču, hkrati pa nadzorujejo združevanje in prevzemanje firm in nudijo okvir za državno pomoč.

(33) Konkurenčni ukrepi delujejo tudi na geografsko razporeditev gospodarskih dejavnosti in na trgovinske vzorce po vsej EU. Na primer, liberalizacija trga lahko vpliva na prostorski razvoj, ker povečuje konkurenčnost med mesti in regijami v korist območjem, ki imajo boljše lokacijske pogoje.

(34) Politika Komisije priznava, da so posegi potrebni, saj zagotavljajo ravnotežje med konkurenčnostjo in splošnimi interesi. Poglejmo za primer telekomunikacijski in poštni trg. Na obeh področjih so liberalizacijo tržišča dopolnili tako, da so zagotovili osnovne splošne storitve v vseh regijah.

(35) Politika Skupnosti za pomoč državam ima izrazito prostorsko razsežnost. Čeprav se zavedajo, da je državna pomoč v osnovi nezdružljiva s pravili skupnega trga, je resnica tudi v tem, da se nekatere kategorije pomoči lahko vedno opraviči z izrednimi okoliščinami. Ena takšnih kategorij je pomoč državam za podporo gospodarskemu razvoju ali za preoblikovanje regij, ki dobijo pomoč. Da bi lahko izboljšala usklajenost med svojo politiko državne pomoči in cilji ekonomske in socialne kohezije, poskuša Komisija zadnja leta osredotočiti državno pomoč na najmanj privilegirane regije in vzdrževati razliko v intenzivnosti pomoči med regijami, da bi šibkejšim regijam tako omogočila, da nadoknadijo, kar so zamudile zaradi svojih strukturnih težav.

2.2.2 Transevropska omrežja (TEN)

(36) Evropska pogodba nalaga Skupnosti, da pomaga pri organizaciji in razvoju transevropskih omrežij (TEN), konkretno pri razvijanju infrastrukture za potrebe transporta, telekomunikacij in oskrbe z energijo. To pooblastilo bo Skupnosti pomagalo še zlasti pri njenih ciljih za olajševanje tekočega delovanja enotnega trga, kot tudi pri utrjevanju ekonomske in socialne kohezije. Da bi lahko

izpeljali to nalogo, je treba izboljšati tako povezavo med nacionalnimi omrežji kot tudi sam dostop do omrežij, posebej pa bo treba poskrbeti še za povezavo otokov, področij brez izhoda na morje in obrobni področij s centri.

(37) Ukrepi v zvezi s transportom v okviru programa TEN so največjega pomena za politiko prostorskega razvoja ter v finančnem smislu. Koncept razvoja omrežja je predpisan v smernicah Skupnosti. Zajema različna transportno infrastrukturna omrežja, sisteme za vodenje prometa, sisteme za določanje položaja ter navigacijske sisteme. Ukrepi v zvezi s prevozom v okviru programa TEN je namenjenih 80 % celotnega proračuna TEN. Velik del vlaganj v transport po omrežju TEN (leta 1996/97 okoli 25 %) je trenutno osredotočenih na hitre železniške proge, ki pogosto povezujejo največja sosesstva (glej zemljevid 2). Mesta, ki ležijo blizu postaj teh hitrih železnic, in ki doslej niso imela dobrih povezav, bodo s temi vlaganji prav gotovo največ pridobila. Na področjih, kjer je gostota medkrajevnega cestnega prometa velika, utegnejo hitre železniške proge vzbuditi težnjo, da bi počasi prenesli vedno večji delež prometa na železnice in s tem sprostili zastoje na cestah ter izboljšali pogoje v okolju. Res je, da vse večji promet, še zlasti na cestah in v zraku, že zmanjšuje konkurenčnost nekaterih osrednjih področij v EU. Vse bolj je jasno, da naraščajočega prometa ne more obvladovati zgolj povečana cestna infrastruktura. Svojo vlogo morajo pri tem odigrati tudi politika prostorskega razvoja in ukrepi za urbanistični razvoj, in sicer tako, da skušajo vplivati tako na obnašanje poslovne sfere kot prebivalcev, da bi povečali možnosti prenosa cestnega prometa na okolju prijaznejše načine prevoza, na primer, na lokalni javni prevoz, kolesarjenje in pešačenje. Veliko različnih pobud iščejo tudi v medkrajevnem prometu, še zlasti je vse bolj slišati zahtevo po železniškem prevozu, po uporabi notranjih vodnih poti in po obalnem ter morskem transportu.

(38) Moderna telekomunikacijska tehnologija in različne storitve ponujajo vse večje možnosti za podporo pri razvoju ruralnih ali težko dostopnih regij. Z njihovo pomočjo je možno premagati slabe prostorske pogoje in izboljšati vsakdanje življenje, kot tudi lokalne pogoje za gospodarske dejavnosti s pomočjo dela preko računalniških povezav, učenja na daljavo in kupovanja preko računalniških informacijskih sistemov. Spodbujanje storitev novih telekomunikacijskih povezav je eden od ciljev transevropskih omrežij, ki bodo verjetno vplivala na prostorski razvoj. Seveda pa

začetni znaki liberalizacije kažejo, da konkurenčnost in gospodarsko izkoriščanje usmerjata investicije na tista področja, ki največ zahtevajo, saj se zdi, da so tudi najbolj obetavna. Bolj oddaljene regije z majhnim tržnim potencialom pa so v nevarnosti, da bodo še naprej propadale. Pobude Skupnosti naj bi zato zagotavljale dostopnost splošnih storitev po zmernih cenah, da bi tako omilili zgoraj omenjene težnje. Vendar pa dostopnost

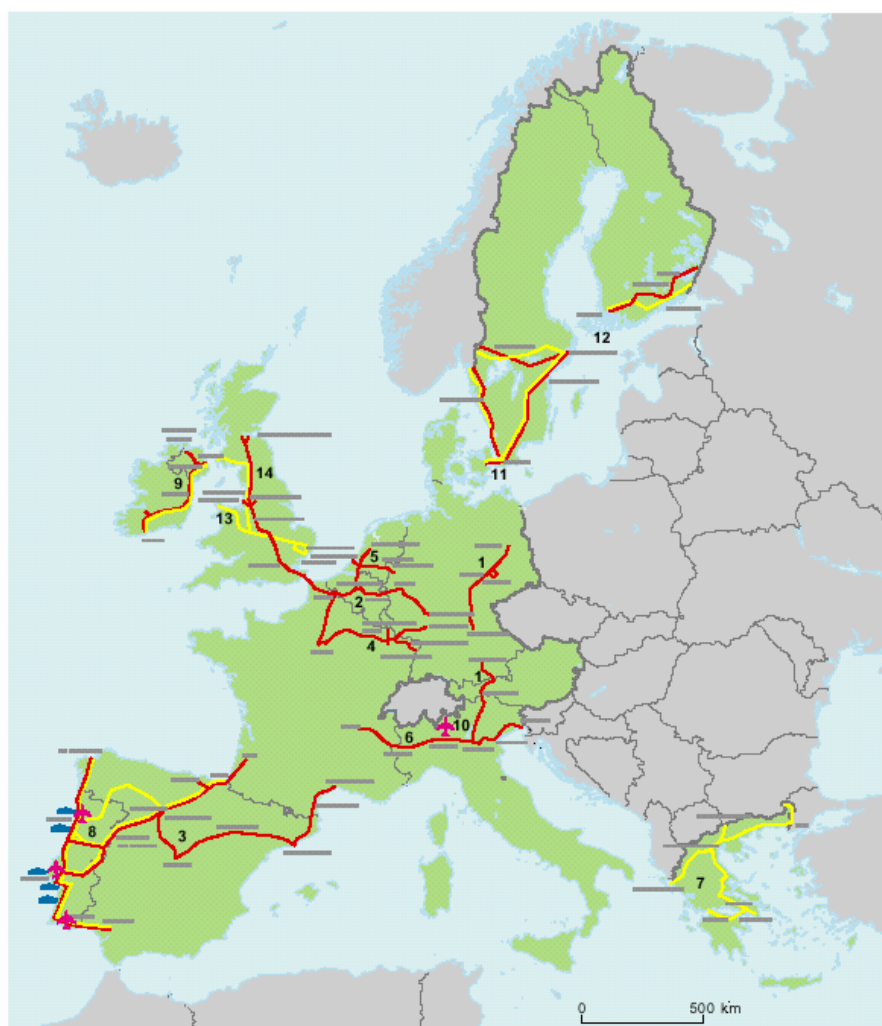
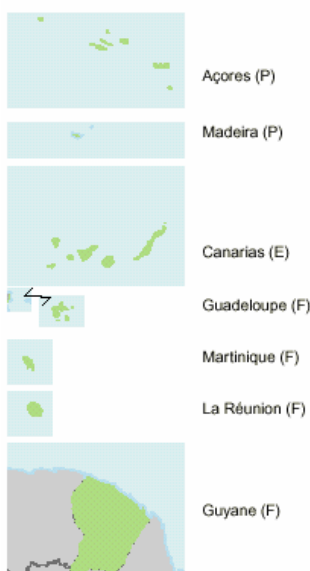
informacij in komunikacijskih tehnologij ni dovolj za pozitiven regionalni razvoj. Drugi predpogoji so še stopnja izobrazbe in izpolnjevanja, ali pa osveščanje ljudi o možnostih informacijske družbe. Kljub temu, da se je v zadnjih letih stanje izredno izboljšalo, še vedno obstajajo prostorske razlike v telekomunikacijah, tako med regijami centralno ležečih držav članic in kohezijskimi državami, kot v državah članicah samih.

Karta 2: 14 prednostnih projektov transevropskega prometnega omrežja

1. High-Speed Train/
Combined Transport North-South
2. High-Speed Train PBKAL
3. High-Speed Train South
4. High-Speed Train East
5. Betuwe-Line; Conventional rail/
Combined Transport
6. High-Speed Train/
Combined Transport France-Italy
7. Greek Motorways Pathe und Via Egnatia
8. Multimodal Link Portugal-Spain-
Central Europe
9. Conventional rail Cork-Dublin-Belfast-
Larne-Stranraer
10. Malpensa Airport, Milano
11. Øresund Fixed rail/road Link
Denmark-Sweden
12. Nordic Triangle Multimodal Corridor
13. Ireland/United Kingdom/Benelux road link
14. West Coast Main Line

- Rail
- Road
- ✈ Airport
- ⚓ Harbour

Source: European Commission GD VII

(39) Ukrepi programa TEN v energetskega sektorja vplivajo na prostorsko organizacijo preko dveh glavnih mehanizmov: proizvodnje in prenosa energije, ki vplivata na rabo prostora, in preko tehnologij porabe, ki vplivajo na ureditev prostora zaradi posledično spremenjenega načina obnašanja potrošnikov. Tako za električno kot plinsko transevropsko omrežje je značilno, da imata odločujoč vpliv tudi na lokalno načrtovanje in sicer z načrtovanjem svojega koridorja ali postavitvijo novih energetskih objektov. To lahko povzroči tudi težave, vezane na kompleksne ratifikacijske postopke, različne tehnološke in ekološke omejitve in seveda nasprotovanje s strani prebivalstva. Poleg tega pa zahteva omrežje za dobavo plina še precej velike lokalne skladiščne zmogljivosti, navadno v obliki podzemnih skladišč, pri katerih pa je spet treba upoštevati geološke kriterije, kar omejuje razpoložljive možnosti za prostorski razvoj. Z vidika perspektive prostorskega razvoja so še najbolj obetavni obnovljivi viri energije (v povprečju predstavljajo 6 % vse porabljene energije v EU). Na eni strani zmanjšujejo vpliv energetskega sektorja na okolje, po drugi strani pa spodbujajo decentralizacijo energetskega sistema in rešitve, ki so primerne za lokalni prostor, in ki so več ali manj neodvisne od distribucijske omrežja, zatoorej povečujejo fleksibilnost sistema in varčno preskrbo odročnih področij z energijo.

2.2.3. Strukturni skladi

(40) Strukturni skladi – in Evropski sklad za regionalni razvoj (ESRR) še posebej – imajo za cilj usklajen gospodarski in družbeni razvoj (po merilih običajnih makroekonomskih kazalcev). Prvo poročilo o ekonomsko socialni koheziji je pokazalo, da se razlike med državami članicami manjšajo, hkrati pa se povečuje regionalna koncentracija gospodarskih dejavnosti. To je bilo pripisati pomanjkanju mehanizmov za prostorsko usklajevanje. Prav to lahko odločilno pripomore k bolj enakomerni razporeditvi gospodarskih dejavnosti. Zaradi tega se prostorske tipologije vedno bolj uporablja kot merilo za razne intervencije skladov (na primer, za mestna območja), poleg že uveljavljenega subvencioniranja.

(41) Približno 30 - 40 % subvencij iz regionalnega sklada za območja, ki spadajo v Cilj 1²⁷, se porabi za mestna območja. Ukrepi za območja Cilja 2²⁸ se v mnogih državah

članicah tudi nagibajo bolj k mestom. Zato so potrebni medsektorski ukrepi, da bi preprečili koncentracijo socialnih problemov, škodo v prostoru, kriminal in zmanjševanje gospodarske rasti v nekaterih urbanih območjih. Vendar pa se tudi mestnih problemov ne moremo lotevati izolirano. Potrebni so takšni ukrepi, ki gledajo na mestne centre kot na dele širšega (regionalnega) ozemlja. Takšen enoten pristop pa je potrebno še naprej razvijati in sicer v okviru naslednje generacije strukturnih posegov.

(42) Sistem strukturnih skladov, ki je naslonjen na določen program, ponuja možnost, da načrtujemo enotne razvojne programe. Na ta način lahko bolj ocenimo možnosti prostorske razvojne politike. Enoten pristop pridobi na moči tudi, ko se mu pridruži še princip partnerstva, ki, glede na nacionalna pravila in tekočo prakso, vključuje v proces odločanja vse relevantne regionalne akterje. To močno izboljša usklajevanje ukrepov neposrednega spodbujanja z neupravičenimi projekti.

(43) Posebno pozornost si zaslužijo obalna območja, ker so delno izpostavljena izrednim obremenitvam in konfliktom med različnimi pogledi na rabo prostora. Vključitev Finančnega instrumenta za usmerjanje ribištva (FIUR, angleško FIGF) v strukturne sklade in dodatna upravičenost Območij, odvisnih od ribištva (OOR, angleško FDA), da stopijo pod okrilje regionalnega sklada, dokazujeta odločilni premik od sektorske politike v skupno politiko za obalna območja. Danes je več kot 50 % finančnih virov, s katerimi razpolaga FIUR (Finančni instrument za usmerjanje ribištva) na razpolago za strukturne ukrepe v kohezijskih državah. Poleg tega pa še PESCA, kot pobuda Skupnosti, aktivno sodeluje pri preusmerjanju ljudi in firm na območju OOR v nove dejavnosti in tako spreminja samo strukturo OOR (prestrukturiranje pristanišč v območja z različnimi dejavnostmi morske narave, tako da se združuje ribištvo ali gojenje morskih kultur s turizmom itn.).

(44) Politika Skupnosti prispeva tudi k realizaciji ciljev strukturne politike. S stališča prostorskega razvoja je prav pobuda Skupnosti INTERREG eden najpomembnejših ukrepov strukturnih skladov, ker omogoča celosten pristop k prostorskemu razvoju. Posamezni sektorji, kot na primer ladjedelništvo, rudarstvo ali tekstilna industrija nimajo prednosti, pozornost pa je osredotočena na povezovanje med tistimi dejavniki, ki vplivajo

na ozemeljsko ureditev v okviru skupnega razvojnega pristopa v obmejnih regijah in v širših trans-nacionalnih, med seboj sodelujočih območjih.

2.2.4 Skupna kmetijska politika

(45) Skupna kmetijska politika (SKP, angleško CAP) je bila prvotno načrtovana po sektorjih z namenom, da pospeši produktivnost v kmetijstvu. Po reformi iz leta 1992 so dajali finančno podporo predvsem kot povračilo za opuščanje kmetijskih zemljišč. Tako je bilo med letoma 1993 in 1994 opuščenih približno 6 milijonov hektarjev kmetijskih površin. Ta pobuda je povečala še zlasti kmetijski prihodek na območjih EU, kjer so že tako imeli intenzivno kmetijstvo, ker so kmetje dobili vsote, sorazmerne z resničnimi preteklimi zaslugi. Območja, na katerih je bilo kmetijstvo manj intenzivno, so bila tako v slabšem položaju, kar je pripeljalo v še večji razkorak v smislu razvoja med različnimi kmetijskimi regijami.

(46) Študije o prostorskem vplivu, ki ga je povzročila skupna kmetijska politika (SKP) na prihodkih, trgu delovne sile, infrastrukturi in naravnih virih, so odkrile tesno povezavo med kmetijstvom in podeželjem. Zaradi tega se je CAP odločila za pospešitev razvoja številnih podeželskih območij. Rezultati so različni, odvisni od regije same, od specifičnih geografskih, okolje varstvenih, kulturnih in družbeno-gospodarskih pogojev, delno pa tudi od vrste proizvodnje in ureditve trga.

(47) Intenzifikacija, koncentracija in specializacija v kmetijski proizvodnji so imele negativne posledice za prostorski razvoj: na primer monotona pokrajina, opuščanje tradicionalnih metod gospodarjenja, uporaba obsežnejših območij mokrišč, močvirij in naravnih pašnikov, onesnaženje podtalnice zaradi vse večje uporabe pesticidov in gnojil ter zmanjšanje biološke raznolikosti. Zdaj že skoraj dve desetletji poskušajo vključiti kmetijsko politiko v širši gospodarski in družbeni kontekst kmetijskih območij. Izkušnja je pokazala, da lahko raznoliki programi v kmetijstvu, kot so razvoj in trženje visoko kakovostnih proizvodov, kmečki turizem in investicijski programi namenjeni okolju, ki so bili do zdaj drugotnega pomena ali zanemarjeni, lahko odprejo nove perspektive in možnosti.

(48) Ključni del reforme iz leta 1992 zadeva prav okoljske vidike v povezavi s kmetijstvom.

Primeri kažejo, da so programi, usmerjeni v zmanjšanje intenzivnosti živinoreje in zviševanje števila okolju prijaznih metod, pripomogli k boljšemu stanju v okolju in omogočili celo finančni dobiček. Ti programi pa še vedno nimajo na razpolago več kot 3 % celotnega proračuna CAP. Trenutno se ekološko obdeluje le 1 % ozemlja; od tega 75 % prejema pomoč EU.

(49) Še en razlog, zakaj je izboljšano usklajevanje med strateškimi področji videti nujno za razvoj podeželskih območij, je ta, da bo širitev Evrope in nadaljevanje pogovorov o svetovni trgovini verjetno pripeljalo do vse večje konkurenčnosti na svetovnih trgih, kar pa bo imelo za posledico vse večji pritisk na intenzifikacijo proizvodnje v določenih regijah. To utegne v precejšnji meri negativno vplivati na okolje. Posledično bo kmetijska dejavnost v podeželskih območjih s šibkim gospodarstvom še naprej pod hudim ekonomskim pritiskom, potreba po boljših strategijah za prostorski razvoj pa se bo zaradi tega povečala (sem štejemo tudi upravljanje z okoljem).

2.2.5 Okoljska politika

(50) Amsterdamska pogodba je še dodatno izpostavila dejstvo, kako pomembno je vprašanje o varovanju okolja in da je potrebno vključiti zahteve po zaščiti okolja v uresničevanje različnih politik in dejavnosti Skupnosti, še posebno pozornost pa si zasluži pospeševanje trajnostnega razvoja.

(51) Med nalogami okoljevarstvene politike Skupnosti je najti določbe, ki še posebej poudarjajo, kako pomembna je povezava med prostorskim razvojem in zlasti raba prostora. Tako lahko ugotovimo, da je namen imenovanja zaščitenih območij širom EU doseči pravzaprav to, da bi nastal sestavljen sistem biotopov in deloval pod imenom "Natura 2000". Ta sistem sestavljajo bivalna okolja za ohranjanje ptic in drugih vrst, ki jih je treba zaščititi, pri tem pa upoštevati družbeno ekonomske in regionalne zahteve, katerih namen je ohranitev nekaterih tipov naravnih območij in posebnih vrst, kakor tudi ponovno oživljanje flore in favne. Direktiva ES (Evropske skupnosti) o nitratih²⁹ naj bi poskrbela za zmanjšanje onesnaževanja poljedelske zemlje z nitratom, kar bi omililo tudi onesnaženost podtalnice.

(52) Različne druge dejavnosti Skupnosti imajo posreden vpliv na rabo prostora in

prostorski razvoj, kot na primer Direktiva 85/337/EGS, ki določa, da se mora pri večjih projektih opraviti in objaviti presoja njihovega prostorskega vpliva; vrsta drugih direktiv, ki opredeljujejo kakovostne standarde za območja, ki so blizu naravnim okoljem; in predpisi v zvezi z zmanjšanjem različnih emisij.

(53) Nadalje je Komisija leta 1996 izdala Demonstracijski program za integralno upravljanje z obalnimi območji (ICZM, Integrated Coastal Zone Management), v katerem je poudarek na sonaravnem in trajnostnem upravljanju s pomočjo sodelovanja in celostnega planiranja, ki vključuje vse bistvene aktivne udeležence na ustreznem geografskem območju. Program pomeni prvi poskus na ravni Skupnosti, pri katerem se upošteva enoten ozemeljski pristop, in se skušajo oblikovati priporočila na nivoju evropske strategije za enotno upravljanje obalnega prostora³⁰.

(54) Že vrsto let opazamo, da Skupnost pri okoljevarstveni politiki namenja izredno pozornost razvoju mestnih območij s pomočjo zakonodaje o ravnanju z odpadki in vodami ter o hrupu ter onesnaževanju zraka. Tako so na primer omejitve v zvezi s hrupom velikokrat vgrajene že v državne zakone in v načrte o namenski rabi prostora, kar vse vpliva na razvoj nove infrastrukture. Podobno imajo lahko neposreden vpliv na razvoj mest in industrijskih območij tudi omejitve kopičenja onesnaževalcev zraka na določenem območju.

(55) Zahteve okoljevarstvene politike postajajo pomembni lokacijski dejavniki, ko gre za postavljanje novega poslovnega objekta ali za selitev določene dejavnosti. Določila Skupnosti lahko pomenijo, za določene države članice, kar precejšnje posledice ne le z ekološkega stališča, ampak tudi ekonomskega.

2.2.6 Raziskave in tehnološki razvoj (RTR)

(56) Opirajoč se na večletne Okvirne programe, ki jih sestavljajo različne programi RTR (angleško RTD) in demonstracijski programi, politika RTR Skupnosti spodbuja sodelovanje z in med podjetji, raziskovalnimi centri ter univerzami z namenom, da bi se tako povečala znanstvena in tehnološka baza v industriji in posredno njena konkurenčnost v svetovnem okviru. Cilja tudi na sodelovanje z deželami tretjega sveta in z mednarodnimi organizacijami, na širjenje in uporabo

rezultatov politike RTR in ponuja stimulacijo za širjenje znanja ter za mobilnost raziskovalcev Skupnosti.

(57) Glede na to da se projekte izbira ne glede na regionalne kriterije, regionalno distribucijo sredstev oblikuje geografska distribucija najboljših raziskovalno tehnoloških ustanov po različnih mestih in regijah v EU. Seveda pa bi bilo iz tega še prezgodaj zaključiti, da politika Skupnosti, ki se nanaša na RTR, zanemarija manj razvite regije in se ukvarja izključno le z najbolj razvitimi regijami z močnim gospodarstvom, kjer je jasno, da lahko najdemo tudi največ dobrih institucij, ki zdaj dobivajo še njeno dodatno pomoč. Lahko namreč opazimo, da je neverjetno veliko število institucij, ki jih je Skupnost podpirala v zadnjih 15 letih, iz manj razvitih regij Unije. Še več, pobude za izobraževanje in gostovanje raziskovalcev v manj razvitih regijah ponujajo večje možnosti sodelovanja s tistimi regijami, ki imajo različne raziskovalne centre. Nadalje lahko vidimo, da so posebni programi Petega okvirnega programa usmerjeni na področja, ki so pomembna za prostorski razvoj, kot na primer program za "mesto prihodnosti in kulturna dediščino", "trajnostno gospodarjenje v kmetijstvu, ribištvu in gozdarstvu, vključno z razvojem podeželja", ali pa "trajnostno gospodarjenje in kakovost voda" - da omenimo le nekatere.

(58) Nova struktura Petega okvirnega programa bo še bolj podprla razvoj in uporabo različnih politik Skupnosti, med njimi tiste, ki imajo čisto prostorske razsežnosti. Tudi strukturno šibkejšie regije so lahko cilj raziskovalne, tehnološke in razvojne politike Skupnosti. Kot kažejo izkušnje (kot na Škotskem ali v nemških novih deželah (Länder)), celo ekonomsko šibke regije lahko pritegnejo zelo učinkovite tehnološke in raziskovalne centre in jih po vrhu vsega celo »zadržati«. Vendar pa to zahteva tesno sodelovanje med lokalnimi, regionalnimi in nacionalnimi akterji, skupaj s ciljno usmerjenimi regionalnimi/mestnimi tržnimi pobudami. Evropske razvojno prostorske perspektive (EPRP) lahko v tem primeru predstavljajo okvir za ustrezno sodelovanje.

2.2.7 Posojilna dejavnost Evropske investicijske banke*

(59) Zadnja leta je Skupnost pričela s prakso strukturnih pospeševalnih načrtov, ki vse pogosteje črpajo sredstva izven njenega proračuna, tako da Skupnost omogoča posojila

preko različnih institucij ES. Evropska investicijska banka (EIB) igra pri tem glavno vlogo. Z enako količino finančnih sredstev tako posojila lahko dosežejo večje število ciljnih strank kot subvencije. Posojila imajo tudi večji "spodbujevalni efekt", ker se z njimi lahko podpre širše področje naložbenih projektov, zato bi jih bilo treba uporabljati prednostno, posebno v obdobjih zmanjšanih državnih proračunov. Prispevki tistih, ki so posojila dobili, v obliki obresti in odplačila glavnice tudi povečujejo učinkovitost posojil v pogledu ekonomske politike. Končno je tu še priložnost nameniti posojila infrastrukturnim projektom. Njihovo financiranje v obliki posojil prinaša davčne koristi učinkov rasti v okviru ekonomije v širšem smislu, kar lahko uporabimo za odplačevanje obresti in glavnice v obliki višjih davčnih prihodkov. Glavni namen Evropske investicijske banke je pospeševanje razvoja tako infrastrukture kot investicij v manj razvite regije EU. Zaradi tega bi lahko posojila pomembno prispevala k upravljanju prihodnje širitve proti vzhodu ter k modernizaciji prostorske ureditve. Posojila EIB z nizkimi obrestnimi merami so na območju Skupnosti v obdobju med leti 1991 in 1995 dosegla vsoto 84 bilijonov ECU, kar je približno 90 % vseh odobrenih posojil.

2.3 Kako bolje uskladiti prostorsko problematiko v okviru politik Skupnosti

(60) Čeprav politike Skupnosti nimajo neposredno značaja prostorskih aktov, jih podpirajo številni prostorski koncepti, ki jih je mogoče razlikovati, kot sledi:

- *Razmejevanje območij, ki so upravičena do finančne podpore, in ugotavljanje višine pomoči.*
Ta območja določijo posege prostorsko strukturnih politik, kot tudi možnost državne finančne pomoči, namenjene regijam; tu gre na primer za območja, ki so upravičena do sredstev iz regionalnega sklada.
- *Izboljšanje osnovne infrastrukture*
Nekatere politike Skupnosti posredujejo s financiranjem infrastrukture, ki neposredno vplivajo na prostor. Takšen primer so na primer transevropska omrežja, posebno še tista, ki se nanašajo na prometni in energetski sektor, tako v smislu linearne (npr. avtoceste, visoko napetostni vodi) kot tudi tiste strukture, ki se nanaša na določen prostor (npr. gradnja centrov za tovarni promet ali elektram).

- *Uporaba prostorskih kategorij*
Številne politike Skupnosti uporabljajo prostorske kategorije, na primer, ko gre za prenos zakonskih odločb na področje varovanja prostora (na primer pri varovanju izbranih območij za zaščito raznih vrst favne in flore v okviru Nature 2000), pri vlaganju posebnih pomoči (na primer za gorske regije, katerih kmetijstvo ščiti tudi posebna direktiva; pa ko gre za otoke, v skladu z 130. členom Amsterdamske pogodbe), ali pa pri definiranju nekaterih točk v 5. okvirnem programu za raziskave, tehnologijo in razvoj.
- *Razvijanje funkcionalnih sinergij*
V okviru nekaterih politik Skupnosti se pri vzpostavljanju funkcionalnih soodvisnosti in za poudarjanje sinergij upošteva tudi prostorske elemente. Tako raziskave na področju prometa obravnavajo vzajemne učinke med rabo prostora in potrebami transporta ali potrebami trajnostne mobilnosti, upoštevajoč način prevoza. Regionalna politika skuša uveljaviti regionalne inovacijske strategije v skladu z lokalnimi potrebami; energetska politika pa se ukvarja z izkoriščanjem sončne energije v skladu s cilji urbanističnega načrtovanja.
- *Vzpostavljanje enotnega pristopa do prostorskega razvoja*
Poleg preprostega priznanja funkcionalnih interakcij in razvoja sinergij, ki iz tega utegnejo slediti, pa skušajo številne dejavnosti Skupnosti razviti tudi enotne in več-sektorske pristope z močno poudarjeno prostorsko razsežnostjo. To prav gotovo velja za pobudo Skupnosti o transnacionalnem sodelovanju na področju prostorskega razvoja (INTERREG II C); za politiko integralnega razvoja kmetijskih območij (LEADER); in za Demonstracijski program o integralnem upravljanju z obalnim prostorom (ICZM). Treba pa je priznati, da so ti ambiciozni pristopi k enotnemu razvoju še razmeroma redki.

(61) Lokalne skupnosti in regije imajo različne koristi od te za regije pomembne strateške porabe, ki jo je prevzela EU kot tudi države članice v skladu z široko zavezujočimi predpisi Skupnosti. prostorski vplivi politik Skupnosti ne dopolnjujejo avtomatično druga druge v skladu z bolj uravnoteženim regionalnim razvojem. Prav tako se avtomatično ne ujemajo

niti z razvojnimi koncepti regij in mest. Brez medsebojnega usklajevanja lahko nenamerno celo poslabšajo razlike v regionalnem razvoju, še posebej, če so usmerjene izključno v specifične sektorske cilje.

(62) Tako za države članice kot za Komisijo predstavljajo Evropske prostorske razvojne perspektive (EPRP) instrument, ki lahko pomaga izboljšati usklajevanje politik Skupnosti. Čim hitrejši pretres ciljev in možnosti teh politik pri oblikovanju in ocenitvi sektorskih politik Skupnosti bo imel pozitiven učinek na razvoj lokalne uprave in regij. Če se lokalna in regionalna oblast po drugi strani zavedata vplivov raznih odločitev na ravni EU, vezanih na sektorsko politiko, potem lahko nanje tudi bolje reagirata.

(63) Nujno je takoj preverjati sektorske politike EU, ki imajo lahko različne posledice za različne regije. Uspešna izvedba ciljev prostorskega razvoja znotraj EU ni odvisna le od razpoložljivih finančnih sredstev, ampak v vse večji meri tudi od takojšnjega sodelovanja za regijo pomembnih sektorskih politik. S tem v zvezi je nujno razviti mehanizme za okrepitev sodelovanja med oddelki Evropske komisije, da bi tako zagotovili skladno prostorsko povezanost posegov. Ti postopki bi morali vse bolj temeljiti na več-sektorskem in enotnem pristopu. Še več, Komisija mora nujno uvesti sistematične raziskave in vrednotenje učinkov, ki jih imajo tekoče politike EU na prostor.

3 Cilji in opcije sektorskih politik za ozemlje EU

3.1 Prostorska usmeritev politik

(64) Zaradi razvojnih neskladij in načina, kako politike Skupnosti učinkujejo na posamezne regije, se lokalne skupnosti in regije EU ne težijo samodejno v regionalno uravnoteženo ozemlje po sledi Ekonomske in monetarne unije. Zato je bolj pomembno izvajati prostorsko diferencirane ukrepe in izkoristiti priložnost, ki jo nudi evropsko združevanje in tako doseči ozemeljsko uravnotežen razvoj EU.

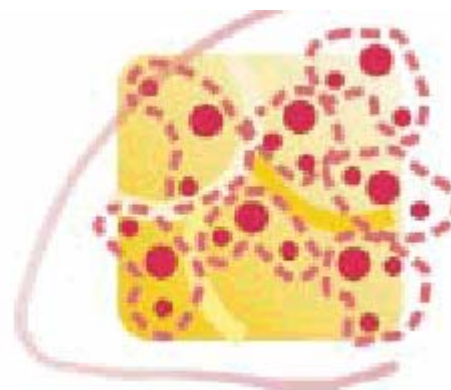
(65) V ta namen lahko vse vpletene oblasti in vladne agencije upoštevajo prostorsko razvojne cilje in politične možnosti, ki so podrobno razložene v naslednjih poglavjih. Z odražanjem teh ciljev in možnosti v regionalno pomembnih sektorskih politikah na ravni Skupnosti ter na državni, regionalni in lokalni ravni je mogoče zagotoviti, da se poleg izvajanja sektorskih ciljev v zgodnji fazi poteka strategije upoštevajo tudi prostorsko razvojni cilji za ozemlje EU. Ti prostorsko razvojni cilji so naslednji:

- razvoj policentričnega in uravnoteženega urbanega sistema in krepitev partnerstva med mestnimi in kmetijskimi območji. To vključuje premagovanje zastarelega dualizma med mestom in podeželjem.
- Pospeševanje konceptov integralnega transporta in komunikacij, ki podpirajo policentričen razvoj ozemlja EU in so pomemben predpogoj, da se evropskim mestom in regijam omogoči njihovo združevanje v EMU. Realizirajo se alternativni načini zagotavljanja sistemov infrastrukture in znanja po posameznih sestavnih delih. Za to je treba najti regionalno prilagojene rešitve.
- Razvoj in varstvo naravne in kulturne dediščine s preudarnim upravljanjem. To prispeva tako k ohranjanju kot poglobljanju regionalne identitete ter k vzdrževanju naravne in kulturne raznolikosti regij in mest EU v dobi globalizacije.

(66) Za vsakega od teh ciljev prostorsko razvojnih politik se oblikujejo svojstvene opcije sektorskih politik. Te ne veljajo za vsa območja EU v enaki meri. Tolmačiti jih je treba glede na gospodarski, družbeni in okoljevarstveni položaj na nekem območju, da bi lahko ustvarili uravnotežen in trajnosten razvoj.

3.2 Policentričen prostorski razvoj in nov urbano-ruralni odnos

3.2.1 Policentričen in uravnotežen prostorski razvoj v EU

(67) S preteklimi širitvami in obetom prihodnjih razširitev je velikost in raznolikost v EU sedaj taka, da zahteva prostorsko razvojno strategijo. Prizadevati si je treba za koncept policentričnega razvoja, da bi zagotovili regionalno uravnotežen razvoj, čeprav EU postaja del svetovnega gospodarstva. S pomočjo tega koncepta se bo mogoče izogniti nadaljnji prekomerni gospodarski in demografski koncentraciji v jedru EU. Gospodarski potencial vseh regij EU je mogoče uporabiti le preko nadaljnega razvoja bolj policentrične poselitvene strukture v Evropi. Večja konkurenčnost EU v svetovnem merilu zahteva večje vključevanje evropskih regij v svetovno gospodarstvo. V zvezi s tem mudi pomorski značaj EU ugodne prostorske pogoje. Ustvarjanje in širitev več dinamičnih globalno gospodarskih integracijskih con predstavlja pomemben instrument za pospeševanje gospodarske rasti in zagotavljanje delovnih mest v EU, še zlasti v regijah, ki trenutno veljajo za strukturno šibke (območja Cilja 1 in Cilja 6 sedanjih regionalnih skladov).

(68) Danes obstaja le ena izjemno velika geografska cona svetovne gospodarske integracije: osrednje območje EU, peterokotnik, ki ga zarisujejo metropole London, Pariz, Milano, München in Hamburg. Ta cona ponuja močne globalno gospodarske funkcije in storitve, ki omogočajo visoko

dohodkovno raven in visoko razvito infrastrukturo. Poleg tega obstajajo še nekateri osamljeni otoki velike rasti (npr. Barcelona, Øresundska regija), kjer BDP še ni dovolj visok, da bi bistveno spremenil trenutno neuravnotežen prostorski razvoj v skladu s prednostnimi cilji EPRP. Ekonomsko geografski položaj EU se na primer razlikuje od položaja ZDA, ki ima več izjemno velikih območij gospodarskega združevanja v svetovnem merilu: na primer zahodna obala (Kalifornija), vzhodna obala, jugozahod (Teksas) in srednji zahod.

(69) Sedanje prostorske težnje v EU razkrivajo nadaljnjo koncentracijo dejavnosti, zlasti visoko kakovostnih globalnih funkcij v jedru EU in v nekaterih vele mestih. Glede na širitev EU nadaljnja koncentracija prostorskega razvoja v eno samo svetovno pomembno in dinamično integracijsko cono ne bi vodilo k manjšanju neskladij med osrednjim delom in vedno večjim obrobjem. Zato je potrebna nova prostorsko razvojna strategija.

(70) Predhodne politike in ukrepi, ki so vplivali na prostorski razvoj, so se preko projektov na področju infrastrukture ukvarjali v glavnem z izboljšanjem povezav med obrobjem in jedrom EU. vendar pa je sedaj potrebna politika, ki bo ponudila novo perspektivo za periferna območja preko bolj policentrične ureditve ozemlja EU. Ključno vlogo pri izboljšanju prostorskega ravnotežja v Evropi bo igralo ustvarjanje več različnih dinamičnih con svetovnega gospodarskega združevanja, ki bodo dobro razporejene po vsem ozemlju EU in zajemale omrežje lahko dosegljivih vele mestnih regij in z njimi povezanega zaledja (mest, vele mest in različno velikih podeželskih območij). Prav tako je treba bolj upoštevati globalne in visoko kakovostne storitve v vele mestnih regijah in mestih izven osrednjega območja EU.

(71) Prostorsko razvojne perspektive, omejene na policentričen razvoj posameznih vele mestnih regij niso v skladu s tradicijo vzdrževanja različnosti med urbanimi in ruralnimi območji v EU. Zato mora biti cilj policentrična poselitvena struktura na celotnem ozemlju EU z razvrščanjem mest po stopnjah. To je bistven predpogoj za uravnotežen in trajnosten razvoj lokalnih in regionalnih vlad in za razvoj resnične prednosti, ki jo ima EU zaradi svojega položaja nasproti drugim globalno gospodarskim regijam.

(72) Prostorsko učinkovite strateške odločitve in vlaganja, vključno z uporabo sredstev iz

strukturnih skladov in še zlasti na sedanjih območjih Cilja 1, naj bi bila zato usmerjena v model policentričnega razvoja. Ustrezni ukrepi sektorskih politik, predvsem za zagotavljanje zelo učinkovite infrastrukture na transnacionalni, državni in regionalni ravni, naj bi podprli in dopolnili razvoj ustreznih dinamičnih globalno gospodarskih con.

(73) Da bi okrepili uravnoteženo poselitveno strukturo, je treba najti načine in postopke, ki bodo omogočali mestom in regijam, da se medsebojno dopolnjujejo in sodelujejo. Za to je več različnih možnosti, ki so že bile do neke mere uspešne. Prav tako kot za mestna omrežja na regionalni ravni velja potreba po sodelovanju in medsebojnem dopolnjevanju tudi za mestna omrežja na medregionalni in transnacionalni ravni in celo na ravni EU. Tako cilji kot možne rešitve pa se razlikujejo že v odvisnosti od lokalnega ali regionalnega položaja.

(74) Spodbujati komplementarnosti med mesti in regijami pomeni istočasno graditi na prednostih in premagovati slabe strani gospodarske konkurenčnosti med njimi. Vendar pa komplementarnost ne sme biti osredotočena le na konkurenco v gospodarstvu, ampak jo je treba razširiti na vse urbane funkcije, kot je kultura, izobraževanje in znanje ter družbena infrastruktura. S političnimi prizadevanji je treba spodbujati učinkovito sodelovanje med mesti, zgrajeno na skupnih interesih ter prispevku vseh udeležencev. Predpogoj je torej prostovoljna narava sodelovanja in enake pravice partnerjev.

(75) Oblike medsebojna funkcionalna odvisnosti mest in okoliškega podeželja so vse bolj raznolike. Te oblike medsebojne odvisnosti zahtevajo prostovoljno sodelovanje med lokalnimi oblastmi preko upravnih meja, da bi v konkurenčnem smislu okrepili regijo kot celoto. Od tega imajo dobiček vsi sodelujoči partnerji. Sodelovanje je mogoče na področju lokalnega transporta, ravnanja z odpadki in oblikovanja razmejenosti stanovanjskih in industrijskih območij. Sodelujoča mestna omrežja, ki segajo preko meja, lahko zagotovijo možnosti za premagovanje neugodnih razvojnih razmer v obmejnih območjih.

(76) Prav tako pomembno je ustvarjanje omrežij manjših mest v manj gosto poseljenih in gospodarsko šibkejših regijah. V teh območjih je sodelovanje med urbanimi središči za razvoj funkcionalne komplementarnosti

morda edini način za ustvarjanje trgov, ki imajo možnosti za uspeh, in za vzdrževanje ekonomskih institucij in storitev, ki jih mesta sama ne bi mogla.

(77) Mesta, ki so razmeroma daleč narazen, bi pri reševanju skupnih problemov morala sodelovati v omrežjih. Razen izmenjave izkušenj naj bi tudi stremeli k skupnim ciljem in uresničevanju skupnih projektov. Taki primeri so upravljanje lokalnega prometa, urbanistično načrtovanje, sodelovanje med univerzami in raziskovalnimi centri, upravljanje s kulturno dediščino in starimi mestnimi središči zgodovinskega pomena ter vključevanje novih priseljencev v urbano družbo.

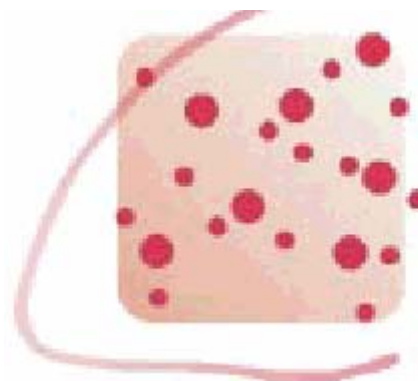
(78) Sodelovanje med mesti in regijami preko zunanjih meja EU nudi pomembno priložnost za krepitev političnih in gospodarskih odnosov s sosednjimi regijami v severni, srednji in vzhodni Evropi ter ob Sredozemlju. Spodbuja tudi sodelovanje pri strateško pomembnih infrastrukturnih in okoljskih projektih.

(79) Opcije politik

1. Krepitev večjega števila velikih območij globalne gospodarske integracije v EU, opremljenih z visoko kakovostnimi globalnimi funkcijami in storitvenimi dejavnostmi, vključno z obrobni območji, preko transnacionalnih prostorsko razvojnih strategij.
2. Krepitev policentričnega in bolj uravnovešenega sistema velemestnih regij, mestnih grupacij in urbanih omrežij s tesnejšim sodelovanjem med strukturno politiko in politiko transevropskih prometnih omrežij (TEN) ter izboljšanje povezav med mednarodnimi/državnimi in regionalnimi/lokalnimi prometnimi omrežji.
3. Spodbujanje integralnih prostorsko razvojnih strategij za somestja v posameznih državah članicah v okviru transnacionalnega in čezmejnega sodelovanja, vključno z ustreznimi kmetijskimi območji ter njihovimi majhnimi mesti.
4. Krepitev sodelovanja pri posameznih zadevah na področju prostorskega razvoja s pomočjo čezmejnih in transnacionalnih omrežij.
5. Spodbujanje sodelovanja na regionalni, čezmejni in transnacionalni ravni, z mesti v državah severne, srednje in vzhodne Evrope in Sredozemlja, krepitev povezav

sever-jug v srednji in vzhodni Evropi ter povezav zahod-vzhod v severni Evropi.

3.2.2 Dinamična, privlačna in konkurenčna mesta in urbanizirane regije

(80) Regije v EU so lahko konkurenčne in s tem prispevajo k zmanjšanju brezposelnosti le, če imajo mesta, zlasti tista izven globalno gospodarskih integracijskih con in velemestnih regij, zadosten gospodarski potencial. Ta mesta zajemajo predvsem tako imenovana »vhodna mesta« (angleško »gateway cities«), ki omogočajo dostop do ozemlja EU (velika pristanišča, letališča za čezmorske polete, mesta, kjer prirejajo sejme in razstave, kulturna središča) ter manjša in srednje velika mesta, ki predstavljajo aktivna regionalna središča in ki oživljajo stagnirajoča kmetijska območja. »Vhodna mesta« vključujejo tudi velemestne regije, ki ležijo na obrobju in ki lahko izkoristijo posebne prednosti, kot so nizki pristaniški stroški ali posebne povezave z gospodarskimi središči izven Evrope ali s sosednjimi državami nečlanicami EU.

(81) Mnoga manj dinamična mesta v EU imajo razmeroma ozko gospodarsko bazo, v kateri prevladuje en sam gospodarski sektor, katerega upadanje negativno vpliva na celotno regionalno gospodarstvo. Konkurenčnost teh mest je tako odvisna od politike preoblikovanja njihove gospodarske baze. Tudi obeti za prihodnost okoliških kmetijskih območij temeljijo na tekmovalnih mestih. Materialno in socialno blagostanje v mestih je tako pomemben dejavnik za socialni, okoljski in gospodarski razvoj.

Razvojne politike za doseganje teh ciljev so močno odvisne od lokalnih razmer. Naslednjih pet vidikov je izrednega pomena za trajnostni razvoj mest:

- nadzor nad fizično širitvijo mest;
- mešanica funkcij in družbenih skupin (kar še zlasti velja za velika mesta, v katerih vse več delov prebivalstva ogroža izključenost iz urbane družbe);
- preudarno upravljanje z urbanimi ekosistemi ob varčevanju z naravnimi viri (predvsem viri vode, energije in odpadkov);
- boljša dostopnost do različnih vrst prometa, ki niso le učinkovite ampak tudi okolju prijazne; in
- ohranjanje in razvoj naravne in kulturne dediščine.

(82) Trajnostni urbani razvoj ponuja mnogo priložnosti za »globalno razmišljanje in lokalno delovanje«. Konferenci Združenih narodov v Riu in Istanbulu (Habitat II) sta spodbudili ukrepe svetovnega merila, ki naj bi jih uresničevali na državni in lokalni ravni. To izhodišče morajo upoštevati tako politike Skupnosti kot vse države članice. Opcije sektorskih politik, navedene v tem poglavju, ki se navezujejo na Agendo 21³¹ ter Agendo habitat³², se lahko najbolje uresničujejo z večsektorskimi strategijami integriranega urbanega razvoja.

(83) Strategije in orodja, ki pomagajo doseči trajnostni urbani razvoj, so v veliki meri odvisna od izhodiščnih lokalnih, regionalnih in državnih razmer v mestih držav članic. Izmenjava primerov dobre prakse pri politiki trajnostnega urbanega razvoja, ki so jo uvedle države članice, nudi zanimiv pristop k uresničevanju opcij sektorskih politik EPRP³³. Evropska komisija je v svojem akcijskem okviru predstavila tudi cilje politik in predlagane ukrepe za urbana območja, ki so v skladu s cilji politike urbanega razvoja v EPRP³⁴.

(84) Države članice in regionalne oblasti naj bi izvajale koncept »kompaktnih mest« (mest s kratkimi razdaljami), da bi lahko bolje nadzirale nadaljnjo širitev mest. To vključuje omejevanje širitve na najmanjšo možno mero v okviru pazljive lokacijske in poselitvene politike, kot na primer v predmestjih in v mnogih obalnih območjih. Le v regionalnem okviru bo možno zaustaviti širitev mest. V ta namen je treba okrepiti sodelovanje med mesti in okoliškim podeželjem ter najti nove oblike usklajevanja interesov na podlagi partnerstva.

(85) Prihodnost mest v EU je odvisna od borbe proti naraščajoči revščini, socialni izključenosti ter zajeitvi izgubljanja določenih mestnih funkcij. Spodbujati je treba tako obnovo zanemarjenih območij in opuščenih industrijskih zemljišč, kakor tudi uravnoteženo oskrbo z visoko kakovostnimi in poceni stanovanji v mestnih območjih. Z združevanjem urbanih funkcij v mestu naj bi vsi meščani dobili ustrezen dostop do osnovnih storitev in ureditev, odprtega prostora, splošnega in strokovnega izobraževanja ter zdravstvenega varstva. To vključuje ohranjanje in razvoj majhnih zasajenih površin v okviru mestnih zelenih površin, ki imajo tako ekološke kot pomembne socialne funkcije.

(86) Zelo pomembno je preudarno upravljanje z mestnim ekosistemom. Uporabiti je treba integralni pristop z zaprtimi krogotoki naravnih virov, energije in odpadkov, da bi zmanjšali obremenitve okolja. S takim pristopom bi lahko omejili proizvodnjo odpadkov ter izrabo naravnih virov (še zlasti, kadar gre za neobnovljive vire ali vire, ki se le počasi obnovljajo). Lahko bi zmanjšali tudi onesnaževanje zraka, tal in vode. Širjenje naravnih površin v mestih, ohranjanje biodiverzitete ter skupni energetske sistemi za gospodinjstva in industrijo predstavljajo primere ukrepov, ki spadajo v racionalno upravljanje z okoljem.

(87) Dostopnost mest ima pomemben vpliv na kakovost življenja, okolje in poslovne rezultate v gospodarstvu. Dostopnost naj bi spodbujala lokacijska prostorska politika, usklajena z načrtovanjem namenske rabe prostora in prometa. Cilj v tem primeru naj bi bilo zadržati širitev mest in sprejeti integralni pristop k načrtovanju prometa. S tem bi se zmanjšala odvisnost od osebnih avtomobilov in spodbujala uporaba drugih prevoznih sredstev (javni transport, kolesarjenje).

(88) Opcije politik

6. Širitev strateške vloge vele mestnih regij in »vvhodnih mest« ob posvečanju posebne pozornosti razvoju obrobni regij EU.
7. Izboljšanje gospodarske osnove in mestne infrastrukture predvsem v manj uspešnih regijah, da bi povečali njihovo privlačnost za mobilne investicije.
8. Spodbujanje strategije uvajanja novih gospodarskih panog oz. programov (ekonomske diverzifikacije) v mestih, ki so preveč odvisna od ene same gospodarske dejavnosti, in podpora gospodarskemu razvoju mest v manj uspešnih regijah.
9. Spodbujanje strategij integralnega razvoja mest, občutljivih za socialno in funkcionalno raznolikost. Posebno pozornost bi bilo treba nameniti borbi proti socialni izključenosti ter recikliranju in/ali obnavljanju premalo izrabljenih ali opuščenih mestnih zemljišč in območij.
10. Spodbujanje preudarnega upravljanja z mestnimi ekosistemi.
11. Spodbujanje boljše dostopnosti v mestih in vele mestnih regijah z ustrezno lokacijsko politiko in načrtovanjem namenske rabe prostora, ki bo spodbujalo mešanje urbanih funkcij ter uporabe javnega transporta.
12. Podpora učinkovitim metodam omejevanja nenadzorovane širitve mest; zmanjševanje prekomernih poselitvenih pritiskov, zlasti v obalnih regijah.

3.2.3 Avtohton razvoj, raznolika in produktivna kmetijska območja

(89) Za kmetijska območja v EU je značilna raznolikost in avtohton razvoj. To so ekonomsko, naravno in kulturno kompleksni predeli, ki jih ni mogoče opredeliti z enoznačnimi merili, kot je gostota

prebivalstva, kmetijstvo ali naravni viri. Nekatera kmetijska območja so se uspešno prilagodila strukturnim spremembam. To je mogoče pripisati ne le prostorskim dejavnikom, kot je ugodna lega ali nizke plače, ampak tudi vse bolj zunanjim dejavnikom, kot je kakovost naravne in kulturne dediščine; obstoj omrežij in partnerskih odnosov; demokratično obravnavanje odločanja; in nenazadnje pobude in zavezanost lokalnih politikov in drugih aktivnih udeležencev v družbi. Uspeh mnogih kmetijskih območij v EU kaže, da dejavnost, ki temelji na podeželju, ni sama po sebi ovira za dinamičen gospodarski razvoj in rast zaposlenosti. Obstajajo kmetijska območja, ki so dosegla razmeroma dober konkurenčen položaj v kmetijstvu ali turizmu.

(90) Vendar pa mnoga kmetijska območja še niso uspela izvesti strukturnih sprememb in imajo velike gospodarske probleme, pogosto zaradi svoje obrobne lege. Poleg visokega odstotka zaposlenosti v kmetijstvu so še drugi razlogi za strukturno šibkost teh območij: nedostopnost; neugodno podnebje; nerazvita infrastruktura, pomanjkanje strukturne razvitosti; zastareli industrijski objekti in zastareli pogoji v kmetijski proizvodnji. Kmetijska območja, ki so izpostavljena novim pritiskom, na primer zaradi gospodarske rasti in širitve sosednjih vele mestnih naselij in večjih mest, ter območja, ki jih je prizadelo propadanje kmetijstva, se prav tako soočajo z velikimi izzivi.

(91) V preteklosti so ustvarjalci politik gledali na kmetijska območja kot na homogena območja z enakimi ovirami in priložnostmi za razvoj. Ta način gledanja na stvari nič več ne ustreza resničnim razmeram v EU. Zdaj sta skupni značilnosti kmetijskih območij nizka gostota prebivalstva in visok odstotek kmetijske rabe prostora. Vendar pa se močno razlikujejo med seboj po poteh, po katerih poteka njihov razvoj, ter po izgledih za nadaljnji razvoj. Iz raznolikosti v razvoju podeželja v EU je jasno razvidno, da je treba v strategijah prostorskega razvoja začeti pri upoštevanju lokalnih in regionalnih pogojev, značilnosti in potreb.

(92) Nov zagon je mogoče pričakovati iz prevrednotenja odnosa med mestom in podeželjem. Pri tem naj bi se opirali predvsem na integralno obravnavanje mest in podeželja kot funkcionalne in prostorske enote z različnimi medsebojnimi odnosi in različnimi oblikami medsebojne odvisnosti, kot ga pozna EPRP. Ostro razlikovanje med mestom in

podeželjem znotraj neke regije v večini primerov ne priznava dejstva, da samo regije lahko oblikujejo trg dela, informacij in komunikacij. Regija je zato prava raven za ukrepe in njihovo izvajanje. Pri mnogih zadevah v zvezi s prostorskim razvojem je to tudi prava raven za analize.

(93) V policentričnem sistemu mest predstavljajo majhna in srednje velika mesta ter njihova medsebojna odvisnost pomembna stičišča in povezave, še zlasti v kmetijskih regijah. V »problematičnih« kmetijskih regijah so samo ta mesta sposobna ponuditi infrastrukturo in storitve za gospodarske dejavnosti v regiji ter olajšati dostop do večjih trgov dela. Mestom na podeželju je zato treba posvetiti posebno pozornost pri pripravi strategij integriranega razvoja kmetijstva.

(94) Kot posledica gospodarske rasti so kmetijska območja danes izpostavljena številnim negativnim vplivom na okolje. To zajema tudi močne pritiske na nerazvita območja v bližini mest, da bi zadovoljili povpraševanje po stanovanjih in počitniških hišicah oz. stanovanjih; negativne vplive novih dejavnosti za prosti čas; ter onesnaževanje prsti, zraka in vode zaradi predelave in skladiščenja odpadkov. Privlačnost območij s zanimivo krajino, kot so gore in obalna območja, ogroža masovni turizem. Intenzivno kmetijstvo prav tako lahko vodi v onesnaževanje tal in uničevanje kulturnih krajin. Tem negativnim vplivom je mogoče kljubovati le s primernim regionalnim prostorskim planiranjem in ustreznimi okoljevarstvenimi in kmetijskimi politikami za obnavljanje biotske raznolikosti, zmanjšanje onesnaženosti tal ter širitev kmetijske rabe prostora z razvejanimi dejavnostmi (diverzifikacijo kmetijstva).

(95) Kmetijstvo v območjih z neugodnimi proizvodnimi strukturami se mora prav tako soočiti z izzivom, ki ga predstavlja mednarodna konkurenca. Možne rešitve vključujejo razvoj visoko kakovostnih kmetijskih proizvodov s primernimi strategijami za trženje teh proizvodov ter ponovno odkrivanje multi-funkcionalnosti kmetijstva, to je različnih možnosti za preživetje s kmetijskimi dejavnostmi (npr. turistične kmetije, generatorji na veter). Družbena vrednost ohranjanja okolja, naravne in kulturne dediščine raste in nudi različne možnosti zaposlovanja v kmetijstvu. Primerno zagotavljanje možnosti za izobraževanje in nadaljnje izpopolnjevanje lahko pomaga pri

razvijanju virov dohodka, ki bi predstavljali dodatek ali alternativo kmetijstvu.

(96) Strukturno šibkim območjem v EU je zato treba posvetiti posebno pozornost. Da bi se izognili odvisnosti, si je treba v teh območjih prizadevati za uvajanje novih gospodarskih panog in programov na podeželju ter ustvariti v prihodnost usmerjene možnosti zaposlovanja. Majhna in srednje velika mesta v teh regijah predstavljajo žarišča za razvoj industrije in storitvenih dejavnosti na področju raziskav in tehnologije, turizma in rekreacije. Proces notranje širitve kmetijskih gospodarskih panog ali proizvodnih programov vodi k izvenregijskim povezavam in omrežjem, stikom z novimi trgi in drugimi podjetji ter k dostopu do informacij in znanja.

(97) V kmetijskih območjih EU so še velike možnosti za pridobivanje obnovljive energije: sončne energije, energije vetra, energije, pridobljene iz hidroelektrarn in elektrarn na biogorivo, energije iz biomase in celo iz urbanih odpadkov v bližini velikih mest (proizvodnja metana). To odpira zanimive možnosti za uvajanje novih panog in programov v gospodarstvu ter za okolju prijazno proizvodnjo energije. Z aktiviranjem tega potenciala naj bi dosegli učinkovito rabo naravnih virov. Naslednji korak bi bil dovajanje presežne energije v večja energetska omrežja.

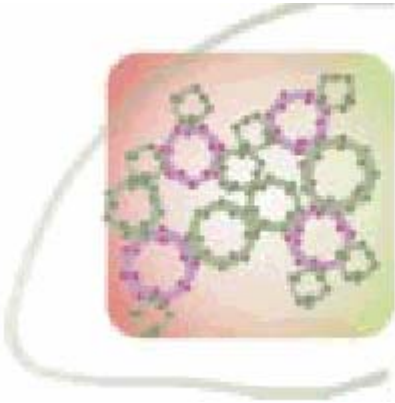
(98) Ključ do trajnostnega razvoja kmetijskih regij leži v razvijanju samostojnih perspektiv in odkrivanju domačih potencialov ter izmenjavi izkušenj z drugimi regijami, toda ne v posnemanju razvojnih perspektiv za druge regije EU. Strategije politik morajo prav tako upoštevati raznolikost razvojnih možnosti in nevarnosti. Kmetijskim območjem morajo zagotoviti sredstva za delovanje. S tem pa bodo aktivni regionalni in lokalni udeleženci dobili priložnost, da se bodo lahko bolj prožno odzvali na probleme teh območij.

(99) Opcije politik

13. Spodbujanje razvejanih oz. diverzificiranih razvojnih strategij, občutljivih za domače potenciale v kmetijskih območjih, ki pomagajo doseči avtohton razvoj (vključno s spodbujanjem multifunkcionalnosti v kmetijstvu). Podpora kmetijskim območjem na področju izobraževanja in izpopolnjevanja ter pri ustvarjanju novih delovnih mest izven kmetijstva.

14. Krepitev majhnih in srednje velikih mest na podeželju kot žariščnih točk regionalnega razvoja ter pospeševanje njihovega povezovanja v omrežja.
15. Zagotavljanje trajnostne kmetijske pridelave, uporaba ukrepov za varovanje okolja in večja bolj razvejana oz. diverzificirana raba kmetijskih zemljišč.
16. Spodbujanje in podpora sodelovanja in izmenjave informacij med kmetijskimi območji.
17. Uporaba potencialov za obnovljive vire energije v urbanih in kmetijskih območjih ob upoštevanju krajevnih in regionalnih pogojev, zlasti kulturne in naravne dediščine.
18. Izkoriščanje razvojnih potencialov okolju prijaznega turizma.

3.2.4 Odnosi med mestnimi in kmetijskimi območji

(100) Mnogih lokalnih problemov danes ni mogoče reševati brez integralnega pogleda na mesta in podeželje, ker so to pretežno regionalni problemi. V praksi se odnos izraža kot sodelovanje in usklajevanje. Da pa bi sodelovanje preraslo v dolgoročno partnerstvo, je treba ustvariti več predpogojev:

- enakopravnost in samostojnost partnerjev;
- prostovoljno sodelovanje v partnerstvu;
- upoštevanje različnih administrativnih pogojev; in
- skupna odgovornost in skupne koristi.

(101) Partnerski odnosi med mesti in podeželjem imajo več prostorskih razsežnosti: regionalni, nadregionalni, medregionalni in transnacionalni vidik. Regionalni vidik oz. perspektiva vključuje partnerski odnos med mesti vseh velikosti in podeželjem, ki jih obkroža. Še zlasti tukaj morajo mesta in podeželje deliti integralen pristop, ker sestavljajo regijo in so medsebojno odgovorni za njen nadaljnji razvoj. Mesta v kmetijskih

območjih imajo tudi pomembne funkcije kot motorji rasti regionalnega gospodarskega razvoja. V redko naseljenih kmetijskih območjih lahko mesta ponudijo določene standarde oskrbe z infrastrukturo in storitvami ter pritegnejo določene gospodarske dejavnosti. V teh območjih imajo mesta poseben pomen pri ohranjanju strukture poselitve in kulturne krajine.

(102) Nadregionalna perspektiva se nanaša na obsežno delitev med mestnimi in vele mestnimi regijami na eni strani in kmetijskimi regijami na drugi strani. Pristop, ki temelji na partnerskih odnosih, načelno stremi tudi k doseganju ravnotežja med različnimi interesi v širšem merilu, pri čemer so upoštevani tako interesi gospodarstva in varstva okolja kot socialni vidiki.

(103) Če gre za medregionalne in transnacionalne razsežnosti, prevladuje izmenjava izkušenj in »učenja od drugih«. Cilj v tem primeru ni poiskati ravnotežja med interesi na podlagi partnerstva, temveč namesto tega ovrednotiti izkušnje, pridobljene iz sodelovanja med mesti in podeželjem ob določenih projektih ali pobudah, in jih posredovati naprej.

(104) Partnerstvo pomeni delitev stroškov in koristi. Na primer, oskrba z visoko kakovostno in drago infrastrukturo ali oskrba območij z vodo za mestno prebivalstvo. Nove oblike partnerstva nudijo možnost za prevrednotenje izmenjave storitev med mestom in podeželjem za trajnostno prostorsko razvojno perspektivo s ciljem ustvariti regionalno »poslovno združenje storitvenih dejavnosti« za izmenjavo storitev med lokalnimi vladami.

(105) Poleg partnerstva med upravami, igrajo največjo vlogo v regionalnem gospodarstvu omrežne povezave med podjetji v mestih ter na podeželju, ki temeljijo na partnerskih odnosih. Mogoče je izkoristiti potencialne sinergije in oblikovati postopke učenja z namenom, da bi podjetja, ki so si prostorsko blizu, oskrbeli z informacijami in znanjem.

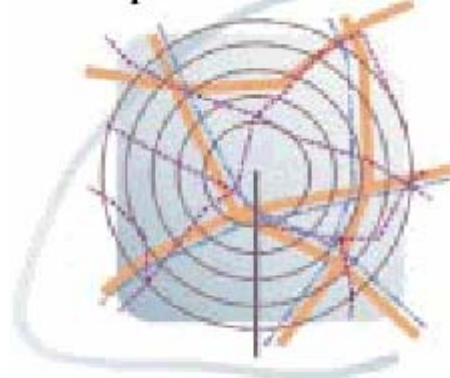
(106) Opcije politik

19. Vzdrževanje osnovne oskrbe s storitvami in javnim prometom v majhnih in srednje velikih mestih v kmetijskih območjih, zlasti tistih, ki nazadujejo.
20. Spodbujanje sodelovanja med mesti in podeželjem s ciljem krepitev funkcionalnih regij.

21. Vključevanje podeželja, ki obkroža velika mesta, v prostorsko razvojne strategije za urbane regije, da bi bolj učinkovito načrtovali namensko rabo prostora, pri čemer naj bi posebno pozornost posvečali kakovosti življenja v urbanem okolju.
22. Spodbujanje in podpora sodelovanju med majhnimi in srednje velikimi mesti na podlagi partnerskih odnosov na državni in transnacionalni ravni preko skupnih projektov in medsebojne izmenjave izkušenj.
23. Spodbujanje podjetniških omrežij med malimi in srednje velikimi podjetji v mestih in na podeželju.

3.3 Enak dostop do infrastrukture in znanja

3.3.1 Integralni pristop za boljše prometne povezave in dostop do znanja

(107) Mestni centri in vlemesta morajo biti učinkovito povezana med seboj, s svojim zaledjem in s svetovnim gospodarstvom. Učinkovit promet in ustrezen dostop do telekomunikacij sta osnovna predpogoja za okrepitev konkurenčnega položaja obrobni in manj uspešnih regij in s tem za socialno in ekonomsko kohezijo EU. Prometne in telekomunikacijske možnosti so pomemben dejavnik pri spodbujanju policentričnega razvoja. Učinkovit promet in telekomunikacijski sistemi imajo ključno vlogo pri krepitvi ekonomske privlačnosti različnih vlemest in regionalnih središč.

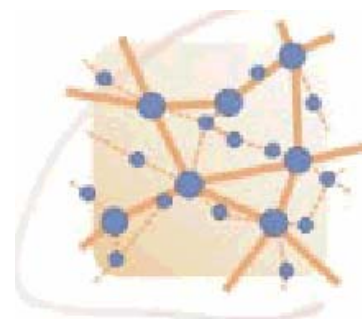
(108) Za mobilnost ljudi, blaga in informacij v EU so značilne težnje h koncentraciji in polarizaciji. Naraščajoča konkurenca na trgu prometa in telekomunikacij lahko še stopnjuje ta razvoj. S pomočjo politik je treba zagotoviti, da bodo imele vse regije, celo otoki in obrobne regije, ustrezen dostop do infrastrukture, da bi pospešili socialno in ekonomsko ter s tem prostorsko kohezijo v Skupnosti. S politikami naj bi tudi zagotovili, da visoko kakovostna

infrastruktura, na primer hitre/visoko zmogljive železniške proge in avtoceste, ne bodo vodile k odmikanju virov iz strukturno šibkejših in obrobni regij (tako imenovani črpalni učinek – angleško »pump effect«); ali da bi ta območja prečkali, ne da bi jih povezali (tako imenovani predorski učinek - angleško »tunnel effect«). Politika prostorskega razvoja naj bi delovala v smeri visoko kakovostne prometne infrastrukture, ki bi jo dopolnjevala sekundarna omrežja, da bi prišlo do njihovih pozitivnih učinkov v regijah.

(109) Po drugi strani pa koncentracija prometnih storitev v osrednjem območju EU in zatrpami prometni koridorji zmanjšujejo funkcionalno učinkovitost in zvišujejo pritisk na okolje na nekaterih območjih. Da bi zmanjšali prometne obremenitve, so zelo pomembne integrirane intermodalne rešitve, ki pomenijo premik k okolju prijaznim prometnim sistemom in k bolj učinkoviti uporabi obstoječe infrastrukture. Dolgoročno to zahteva boljšo uglasenost med prevozniki. V celovitih in enotnih prostorsko razvojnih strategijah naj bi to upoštevali. V prihodnosti naj bi bile prostorske presoje vplivov osnovni predpogoj za vse velike prometne projekte.

(110) Problemov ni mogoče rešiti le z gradnjo nove infrastrukture, pa če je še tako pomembna za vse regije. Prometne in telekomunikacijske strukture sami po sebi niso zadosten predpogoj za regionalni razvoj. Potrebni so spremljajoči ukrepi sektorskih politik na drugih področjih, kot npr. regionalne strukturne politike ali spodbujanja izobraževanja in izpopolnjevanja, da bi izboljšali lokacijske prednosti regij. To velja še zlasti za strukturno šibke regije.

3.3.2 Model policentričnega razvoja: podlaga za boljšo dostopnost

(111) Bodoča širitev transevropskih omrežij (TEN) naj bi temeljila na modelu policentričnega razvoja. To pomeni predvsem, da je treba zagotoviti notranji razvoj tistih območij gospodarskega združevanja, ki so

svetovnega pomena, ter olajšati njihovo vključevanje v svetovno gospodarstvo. Poleg tega je treba posvetiti več pozornosti regijam, katerih dostopnost ovirajo geografske zapreke, posebno otokom in oddaljenim območjem. Prostorskih razlik v EU ni mogoče zmanjšati brez temeljitega izboljšanja prometne infrastrukture in transportnih storitev do tistih regij, kjer pomanjkljiva dostopnost do prometne in komunikacijske infrastrukture zavira gospodarski razvoj in na njihovem območju. Za temeljito izboljšanje infrastrukture in dostopnosti pa je potrebno več kot le zagotoviti manjkajoče povezave v okviru transevropskih koridorjev.

(112) Prednostne akcije pri izpopolnjevanju omrežja naj bi vključevale tudi dopolnilne ukrepe za razvoj notranjih povezav v regijah ter za sam razvoj. Učinkovitost in gostota teh sekundarnih omrežij je življenjskega pomena za integracijo regionalnega gospodarstva z gospodarstvom v urbanih območjih ter za njegovo konkurenčno sposobnost. Še zlasti pa služijo za krepitev malih in srednje velikih mest ter njihove funkcije pri ustvarjanju splošnega regionalnega razvoja.

(113) Obstaja tveganje, da vlaganje v sekundarna omrežja ter njihovega vključevanja v TEN ne bo mogoče pravočasno izvesti, ali pa sploh ne, če bo prednost dobilo dokončanje visoko uvrščenih omrežij. Če želimo preprečiti sorazmerno poslabšanje kakovosti storitev v tistih območjih EU, ki niso neposredno vključena v transevropska omrežja, širitve sekundarnih omrežij ne bi smeli obravnavati kot manj pomembne. To vključuje tudi modernizacijo regionalnih prometnih zvez. Pri tem naj bi prevozna sredstva, ki so v uporabi, prilagodili posebnim lokalnim in regionalnim razmeram (klasično železniško omrežje, avtobusi, regionalna letališča, itd.). Razen tega lahko sekundarna omrežja prispevajo k obvladovanju prometnih tokov v koridorjih TEN ter odvajajo kritični potencial iz velikih medkrajevnih povezav. V tem pogledu je časovni program povezovanja sekundarnih omrežij s transevropskimi koridorji lahko kritičnega pomena za njihov razvoj.

(114) Pri prometnih omrežjih je razen razsežnosti v okviru EU treba upoštevati tudi njihovo medcelinsko razsežnost. Za sedanje strukture medcelinske dostopnosti EU so po eni strani značilne regionalne razlike v standardni kakovosti prometnih omrežij in njihovih vozlišč (pristanišča, letališča), po drugi strani pa politika, ki jo vodijo letalski prevozniki in ladjarji in ki – običajno iz

gospodarskih razlogov – pogosto daje prednost določenim medcelinskim vozliščem v jedru EU. S prostorskega vidika torej vključevanje regij v medcelinska omrežja doslej še ni bilo uravnoteženo. Vendar pa tega ni mogoče pripisati le neenakomerni porazdelitvi vozlišč za medcelinski transport ampak tudi ravni storitev na različnih križiščih. Da bi dosegli uravnotežen razvoj, je zato pomembno, da se zmanjšajo razlike v prometni infrastrukturi, pa tudi v ravni storitev in ustreznih stroškov, ker bo z razvojem vozliščnih točk in omrežij s storitvami na različnih ravneh zasebni sektor igral vse pomembnejšo vlogo v medcelinskem prometu.

(115) V interesu vsake regije bi bilo doseči ravnotežje v zračnem prometu in vzpostavljane evropskega omrežja veliki pomorskih pristanišč, vključno z regionalnimi podsistemi pristanišč. Od tega bi imela korist tako vozlišča v jedru EU, ki so v nekaterih primerih izpostavljena vse večjim pritiskom, kakor tudi obrobna območja, ki potrebujejo nadaljnjo spodbudo za svoj gospodarski potencial. Da bi lahko dosegli cilj trajnostnega razvoja, je zelo velikega pomena tudi osnovno pospeševanje povezav med medcelinskimi vozlišči in njihovim zaledjem s transportom po železnici in kopenskih vodnih poteh. Skupaj s politiko, ki si prizadeva doseči učinkovito združevanje vseh regij v EU, so transnacionalne perspektive prostorskega razvoja lahko v veliko pomoč pri razvoju infrastrukture pomorskih pristanišč in letališč.

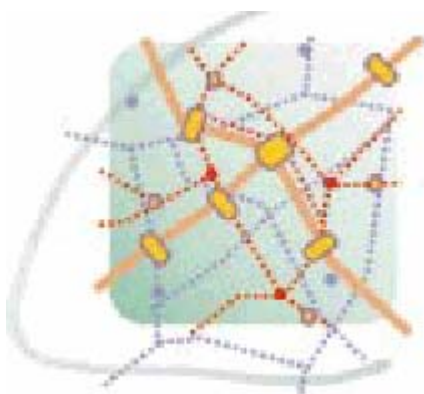
(116) Telekomunikacijska omrežja lahko igrajo pomembno vlogo pri kompenziranju slabih strani, ki jih povzroča oddaljenost in majhna gostota v obrobni območjih. Razmeroma majhni trgi v regijah z nizko gostoto prebivalstva in ustrezno visoki investicijski stroški za telekomunikacijsko infrastrukturo zato lahko vodijo k nižjim tehničnim standardom in visokim tarifam, kar pa prinaša konkurenčno neugoden položaj. Na mnogih področjih (delo na daljavo, izobraževalni tečaji na daljavo, tele-medicina, itd.) je zagotavljanje visoko kakovostnih storitev ob sprejemljivih cenah ključni dejavnik regionalnega razvoja. Vendar pa uporaba modernih tehnologij ni odvisna le od tega, če so na voljo sodobna infrastruktura, oprema ali storitve in, če si jih je mogoče privoščiti, ampak tudi od razvojne stopnje vsake regije. Zato je treba posebno pozornost usmeriti k ukrepom za spodbujanje povpraševanja, razvoja uporabnega znanja ter za gojenje zavesti o ponujenih možnostih in priložnostih, da bi lahko spodbujali vlaganja.

Predpogoj za vse infrastrukturne projekte pa naj bi bila predhodna presoja pričakovanih prostorskih vplivov ter uskladitev ukrepov Skupnosti, z državnimi, regionalnimi in lokalnimi ukrepi.

(117) Opcije politik

24. Krepitev sekundarnih prometnih omrežij in njihovih povezav s koridorji TEN, vključno z razvojem in učinkovitimi regionalnimi sistemi javnega prometa.
25. Spodbujanje prostorsko bolj enakomerne dostopnosti medcelinskih prometnih povezav EU z ustrezno razporeditvijo morskih pristanišč in letališč (vhodna mesta v svet – angleško »global gateways«), višanjem ravni njihovih storitev ter izboljšanjem povezav z njihovim zaledjem.
26. Izboljšanje prometnih povezav regij na obrobju in skrajnem obrobju, tako z Evropo kot s sosednjimi tretjimi državami, ob upoštevanju letalskega transporta in ustreznih infrastrukturnih zmogljivosti.
27. Izboljšanje dostopnosti in uporaba telekomunikacijskih zmogljivosti ter oblikovanje tarif v skladu z zagotavljanjem »univerzalnih storitev« v redko poseljenih območjih.
28. Izboljšanje sodelovanja med transportnimi politikami na ravni EU, držav, in regij.
29. Uvajanje presoje prostorskih vplivov kot instrumenta prostorske presoje za velike infrastrukturne projekte (posebej v prometnem sektorju).

3.3.3 Učinkovita in trajnostna uporaba infrastrukture

(118) Sedanja rast transporta ljudi in blaga (zlasti v cestnega in zračnega prometa) ima vse bolj škodljiv vpliv na okolje in učinkovitost transportnih sistemov. Pravi pristop k

razbremenitvi teh sistemov je mogoče najti z ustrezno prostorsko razvojno politiko, ki bi vplivala na lokacijo zaposlitve in bivanja prebivalstva ter s tem na potrebe po mobilnosti ter na izbiro načina prevoza. Bolj učinkovito uporabo obstoječe infrastrukture je mogoče doseči s krepitvijo okolju prijaznih transportnih sistemov in spodbujanjem intermodalnih transportnih verig. Vendar pa je ta cilj treba doseči brez negativnih učinkov na konkurenčnost EU kot celote in njenih posameznih regij. Povezovanje transporta in podrobnega načrtovanja namenske rabe prostora je lahko še zlasti učinkovito v velikih urbanih regijah, kjer je mogoče močno zmanjšati odvisnost prebivalcev od avtomobilov. Prav tako nujna je politika, ki bi dala prednosti uporabi javnih prevoznih sredstev v mestih in v njihovem zaledju ter v gosto poseljenih območjih.

(119) V osrednjem območju EU in v drugih gosto naseljenih območjih vzdolž velikih koridorjev ter na nekaterih obalah je promet – zlasti cestni promet – dosegel take razsežnosti, da je nujno uvesti ukrepe, s katerimi bi izboljšali slabo dostopnost, ki je posledica tega stanja ter zmanjšali vpliv na okolje. Zato naj bi vse bolj izvajali ukrepe za pospeševanje tistih načinov transporta, ki so sprejemljivi za okolje. To na primer vključuje uvedbo cestnin ali internalizacijo zunanjih stroškov cestnega prometa skupaj z ustrezno lokacijsko politiko. Take ukrepe je treba izbrati v skladu z lokalnimi razmerami. Vendar pa bo cestni promet še vedno ostal zelo pomemben za transport tako potnikov kot blaga, zlasti pri povezavah z obrobniimi in redko naseljenimi regijami.

(120) Krepitev bolj okolju prijaznih načinov prevoza zahteva intermodalni pristop in usklajeno upravljanje transportne infrastrukture. Učinkovitejša in bolj trajnostna uporaba načinov transporta zahteva vse večjo uporabo železnic in pri prevozu tovora tudi vodnih poti (prekmorskega in obalnega ladijskega transporta in transporta po kopenskih vodnih poteh). Poleg večje učinkovitosti teh omrežij je za to potreben tudi razvoj ustreznih intermodalnih povezav – to pomeni vrsto prestopnih točk in točk za pretovarjanje. Potencial železniškega transporta je mogoče polno realizirati le s popolno modernizacijo. To velja tako za ustvarjanje interoperabilnosti med posameznimi sistemi kot za izboljšanje logistike. V gosteje poseljenih evropskih regijah lahko s transportom po hitrih železniških progah nadomestijo letalski

transport na razdaljah do 800 km. V redko poseljenih odročnih regijah, posebej na otokih, pa je treba dati prednost regionalnemu letalskemu prometu, zlasti kratkim poletom. Na splošno je treba poiskati specifične rešitve za regije v neugodnem položaju.

(121) Uprave, odgovorne za pristanišča, letališča, železniški transport in magistralne ceste, ter operaterji različnih omrežij naj bi usklajevali svoje politike s pomočjo intergalnih intermodalnih strategij. Raziskati je treba potencialno sinergijo med posameznimi transportnimi sistemi. Rešitve je mogoče najti tudi v skupni uporabi obstoječe infrastrukture, da bi se v največji možni meri izognili temu, da ostajajo obstoječe zmogljivosti neizkoriščene. Dve sosednji pristanišči, na primer, lahko skupaj uporabljata železniško progo, neko letališče pa lahko služi tudi zaledju na drugi strani meje.

(122) Drug pomemben predmet za obravnavo je sodelovanje med državnimi in lokalnimi transportnimi politikami. Bistvenega pomena so učinkovite povezave med omrežji na različnih ravneh. Regionalne pobude lahko pomagajo državnim institucijam in tistim, ki upravljajo z omrežji, pri izpopolnjevanju njihovih planov in zmogljivosti ob upoštevanju lokalnih potreb.

(123) Telekomunikacijska, informacijska in komunikacijska tehnologija so pomembni dopolnilni instrumenti za regionalno povezovanje. Tako jih ni mogoče obravnavati kot nadomestilo za razvoj transporta. Veliko pozornost bi koralo osredotočiti na usklajevanje med nosilci odločanja o transportu in o telekomunikacijah. Regionalno planiranje in načrtovanje transporta bi morali močnejše povezati med seboj.

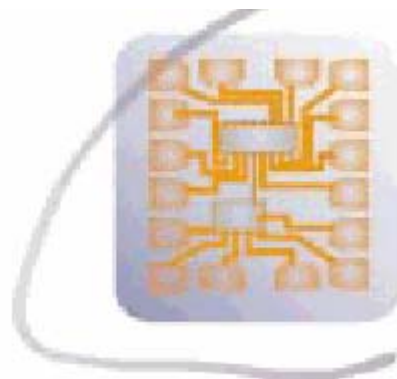
(124) Opcije politik

30. Boljše usklajevanje prostorsko razvojne politike in načrtovanja namenske rabe prostora z načrtovanjem telekomunikacij.
31. Izboljšanje javnih prometnih storitev ter zagotavljanje minimalne ravni storitev v majhnih in srednje velikih mestih.
32. Zmanjševanje negativnih učinkov v območjih z velikimi prometnimi obremenitvami s krepitvijo prevoznih sredstev, ki so primerna za okolje, uvajanjem cestnin ter internalizacijo zunanjih stroškov.
33. Pospeševanje medsebojnih povezav med intermodalnimi križišči za prevoz tovora, še zlasti za promet po evropskih koridorjih

in posebno v zvezi z ladijskim transportom in plovbo po kopenskih vodnih poteh.

34. Usklajeno in enotno planiranje in upravljanje infrastrukture, da bi se izognili neučinkovitim naložbam (na primer, nepotreben vzporedni razvoj prometne infrastrukture) in zagotovili najučinkovitejšo uporabo obstoječe prometne infrastrukture.

3.3.4 Razširjanje inovacij in znanja

(125) Dostop do znanja je enako pomemben za konkurenčni položaj EU kot dostop do infrastrukture. Regionalno samostojni trgi dela ter lokacije proizvodnje in storitvenih dejavnosti zahtevajo dinamične inovacijske sisteme, učinkovit prenos tehnologije in institucije za izobraževanje svoje delovne sile. Kljub napredku v preteklem desetletju, ki je ustvaril primerno ozračje za nove tehnologije in zagotovil tudi boljše možnosti izpopolnjevanja ter strokovno znanje, je dostop do znanja ter sposobnost za inovacije še vedno prostorsko neenakomerno razporejena. Okrepiti je treba tudi zavest prebivalstva o možnostih, ki so jim na voljo. Vlade (na vseh ravneh) morajo zagotoviti boljše povezave med izobraževanjem in raziskovanjem ter potrebami regionalnih ekonomskih struktur. Zagotoviti morajo tudi, da se bo dvignila splošna raven izobraževanja.

(126) Prihodnji gospodarski razvoj bo verjetno potisnil v ospredje izmenjavo nematerialnih storitev. Delovna mesta zahtevajo vse večjo usposobljenost. Porast produktivnosti in rast zaposlovanja sta vse bolj odvisni od nadaljnega razširjanja novih in boljših izdelkov in postopkov. Tista podjetja, ki so sposobna združiti inovacije z novimi oblikami organizacije ter z bolj usposobljeno delovno silo, bodo v dolgoročnem smislu lahko dosegla boljši položaj na tržišču.

(127) V tem pogledu je absolutno bistvenega pomena dostop do ustrezne ponudbe kakovostnega izobraževanja in raziskovalnih centrov. Da bi prišli do neposrednih povezav med podjetji v manj razvitih regijah ter raziskovalnimi centri in izobraževalnimi ustanovami, je bistveno, da lahko visoko izobraženi in usposobljeni posredniki ustvarijo te povezave. V pomoč bi bili centri za strokovne storitve, kjer bi lokalna podjetja inovacije lahko predstavila in preskusila. Poleg tega bi bilo treba izboljšati komunikacije med lokalnimi podjetji na eni strani ter tehnološkimi centri, univerzami, svetovalci za vodenje poslovanja itd. na drugi, da bi lahko razvijali dopolnilna strokovna znanja in veščine.

(128) Ekonomska privlačnost neke regije je odvisna tudi od standardov, ki veljajo za usposabljanje, ter od strokovnega znanja delovne sile v tej regiji. V zadnjih letih so manj razvita območja močno napredovala na tem področju, zlasti v borbi z nepismenostjo. S temi prizadevanji je treba nadaljevati. Poleg tega je treba zagotoviti, da bodo lokalna podjetja lahko zaposlovala in plačala delavce v skladu z njihovimi kvalifikacijami ter jih tako zadržala v domači regiji.

(129) Informacijska in komunikacijska tehnologija lahko prispeva k zmanjšanju neustrezne dostopnosti do inovacij in znanja ter s tem podpre naselitev podjetij v ruralnih regijah. S tem se ustvarjajo spodbude za naložbe v regijah, kjer so relativni lokacijski stroški običajno nižji. Tudi policentrični razvoj ozemlja EU lahko podpre to politiko.

(130) Da bi nove informacijske tehnologije razširili po vseh regijah, je treba zagotoviti enako kakovostne splošne osnovne storitve ter sprejeti ustrezno tarifno politiko. Kot dokazujejo severne države, majhna gostota prebivalstva ni nepremagljiva ovira za zagotavljanje in široko uporabo visoko kakovostnih telekomunikacijskih storitev. Poleg regulativnih ukrepov, tudi strategije, usmerjene v spodbujanje povpraševanja po znanju, pospešujejo delovanje in uporabo informacijske in komunikacijske tehnologije.

(131) Opcije politik

35. Široko razširjeno vključevanje politik, ki so pomembne za znanje, kot je pospeševanje inovacij, izobraževanja, poklicno usposabljanje in nadaljnje usposabljanje, raziskave in razvoj

tehnologij, v prostorsko razvojne politike, posebno v odročnih ali gosto poseljenih območjih.

36. Zagotavljanje po vsej Evropi razširjenega dostopa do infrastrukture, ki je pomembna za znanje, ob upoštevanju družbenogospodarskega potenciala modernih malih in srednje velikih podjetij kot motorjev trajnostnega gospodarskega razvoja.
37. Pospeševanje omrežnega povezovanja med podjetji in hitro razširjanje inovacij, zlasti preko regionalnih institucij, ki lahko spodbujajo inovacije.
38. Podpora ustanavljanju inovacijskih centrov kakor tudi sodelovanje med visokim šolstvom in telesi za aplikativne raziskave in razvoj ter zasebnim sektorjem, zlasti v gospodarsko šibkejših regijah.
39. Razvoj paketov ukrepov, ki naj pospešujejo oskrbo in povpraševanje po izboljšanju regionalne dostopnosti ter uporabe informacijske in komunikacijske tehnologije.

3.4 Preudarno upravljanje naravne in kulturne dediščine

3.4.1 Naravna in kulturna dediščina kot razvojna prednost

(132) Sporočilo Komisije Svetu in Evropskemu parlamentu o Strategiji Evropske skupnosti za biološki raznolikost³⁵ navaja, da lahko prostorski razvoj igra pomembno vlogo pri ohranjanju in trajnostni rabi biološke raznolikosti po vsem ozemlju na lokalni in regionalni ravni. Naravna in kulturna dediščina EU je nenehno ogrožena na številne različne načine. Čeprav so strogi varstveni ukrepi včasih upravičeni, je pogosto bolj smiselno vključiti varovanje in upravljanje ogroženih

območij v prostorsko razvojne strategije za širša območja.

(133) Kulturna dediščina Evrope – od kulturnih krajin kmetijskih območij do zgodovinskih mestnih središč – je izraz njene identitete in je svetovnega pomena. Je tudi del vsakodnevnega okolja številnih ljudi in bogati njihovo kakovost življenja. Strogi varstveni ukrepi, kot so tisti, ki so predvideni za ohranjanje arhitekture nekaterih območij in spomenikov, lahko zajamejo le majhen del te dediščine. Za večji del je potreben ustvarjalen pristop, da bi v številnih območjih obrnili prevladujoči trend zanemarjanja, povzročanja poškodb in uničevanja in tako predali kulturno dediščino, vključno s tekočimi dosežki, naprej prihodnjim generacijam. Pomembno je širiti kulturno življenje po vsej EU, zlasti s podpiranjem razvoja kulturnih objektov in ureditev, izboljšanjem javnih površin in oživljanjem spominskih območij, ki so pomembni za identiteto prebivalstva. V tem pogledu lahko kulturni razvoj prispeva k socialno prostorskemu uravnoteženju.

(134) Naravna in kulturna dediščina sta ekonomska dejavnika, ki postajata vse bolj pomembna za regionalni razvoj. Kakovost življenja v mestih, njihovem zaledju in kmetijskih območjih igra vedno večjo vlogo pri odločitvah novih podjetij glede njihove lokacije. Naravno in kulturno zanimivi kraji so tudi bistven predpogoj za razvoj turizma.

3.4.2 Varstvo in razvoj naravne dediščine

(135) Razvoj naravnih virov v EU poteka pod okriljem upravljanja z okoljem (zraka, vode in tal) ter usmerjenega varovanja določenih območij (zaščiteni območja, okoljsko občutljiva območja).

(136) Obseg zaščitene območij v EU je v zadnjih desetih letih povečal, čeprav večina teh območij ostaja v obliki zaščitene »otokov«. Cilj omrežja zaščitene območij, ki se razteza preko celotne Skupnosti – »Natura 2000«, ki je vključena v direktivo Habitat in druge direktive s področja varstva okolja, predstavlja zelo obetaven pristop, ki ga je treba v zgodnji fazi uskladiti s politiko regionalnega razvoja. Oblikovati je treba skupne varstvene ukrepe za območja, ki pripadajo omrežju, in jih uskladiti s prostorsko razvojnimi perspektivami. V okviru ekološkega omrežja in Nature 2000 je tudi mogoče zagotoviti in razviti varstvo biotopov velike vrednosti. Posebno vlogo naj bi imele povezave in koridorji med zaščitnimi območji, kot so žive meje, ki lahko pomagajo pri migraciji in genetski izmenjavi rastlin in divjih živali. Poleg tega lahko širša politika namenske rabe prostora zagotovi kontekst, v okviru katerega lahko zaščiteni območja uspevajo, ne da bi bila izolirana, kar vključuje določitev blažilnih con, če so potrebne.

(137) Poleg zaščitene območij tudi različni tipi okoljsko občutljivih območij kaže veliko biološko raznolikost – na primer gorata območja, mokrišča, obalne regije in otoki. Ker taka pretežno nedotaknjena življenjska okolja postajajo vse redkejša, je treba zavarovati njihova jedra, ki so izjemne ekološke vrednosti. Vendar pa varstvo samo ni dovolj za ohranjanje teh območij. Njihove manj občutljive dele bi bilo treba uporabljati v gospodarske namene v skladu z njihovo ekološko funkcijo. Hkrati to odpira nove razvojne možnosti za regije, na primer na področju okolju prijaznega turizma.

(138) Varovanje in razvoj naravnih virov zahtevata ustrezne in enotne razvojne strategije in planske koncepte, kakor tudi ustrezne oblike upravljanja. S tem bi zagotovili, da se v enaki meri upošteva varstvo narave in izboljšanje življenjskih pogojev za ljudi. Presoje prostorskih in okoljskih vplivov lahko nudijo potrebno informacijsko podlago za to. Pri iskanju uravnoteženih rešitev je treba intenzivno vključevati prizadeto prebivalstvo. Priporočila za prostorsko urejanje obalnih regij ob Baltiškem morju so zelo obetavni primeri mednarodnega sodelovanja na tem področju³⁶.

(139) Razen tega je treba z novimi pristopi uskladiti varstvo narave in prostorski razvoj. Ohranjanje zaščitene območij naravne dediščine ali drugih območij velike ekološke vrednosti pomeni opravljati pomembno delo za celotno družbo. Zaščitni predpisi in omejitve posegov ne bi smeli imeti negativnega učinka

na življenjske pogoje prebivalstva. Namesto tega naj bi ekološke vire ekonomsko ovrednotili – na primer s prilagojenimi davčnimi rešitvami. Z zaslužkom, pridobljeni na ta način, bi lahko vsaka regija odprla nove možnosti za razvoj ob hkratnem ohranjanju naravne dediščine.

(140) Tako imenovani »učinek tople grede«, to je koncentracija plinov, ki prispevajo h globalnem ogrevanju zemeljskega ozračja, predstavlja največji izziv za varstvo okolja. Za spremembe v podnebnju so še zlasti odgovorni energetski in prometni sektor zaradi izgorevanja velikih količin fosilnih goriv; uničevanje gozdov; vse bolj intenzivna kmetijska pridelava; ter proizvodnja CFC (kloroflorogljikov) in halonov. Kot protiutež je treba dosledno izvajati obveznosti glede zniževanja CO₂, ki so bile sprejete v EU in Kyotu. Politika prostorskega razvoja lahko pomembno prispeva k varstvu podnebja preko varčevanja z energijo, to je s tako strukturo in lokacijo poselitve, ki bi zmanjševala promet, pomemben prispevek pa bi bila tudi vse večja uporaba obnovljivih CO₂-nevtrálnih energetskih virov. Zaradi svoje funkcije »zelenih pljuč« so evropski gozdovi izredno pomembni za trajnostni razvoj. To pa zadeva tudi optimalno rabo gozdnih virov v Evropi. V tem kontekstu bi morale imeti trajnostno in sonaravno gospodarjenje z gozdovi najvišjo prednost.

(141) Uničevanje tal predstavlja drugi resen problem na področju varstva okolja v EU. Zaradi vrste, obsega in intenzivnosti človekovih posegov velike količine prsti ogroža nepopravljiva izguba strukture in njene funkcije kot elementarne osnove za življenje. Pomembni dejavniki tveganja so erozija, ki jo povzroča namenska raba prostora; poplave; poškodbe gozdov; onesnaženje talnice; koncentracija snovi, ki onesnažujejo okolje; kakor tudi intenzivnost kmetijske pridelave ter uporaba odprtega prostora v poselitvene namene. Potrebno je torej učinkovito varovanje prostora, da bi ohranili naravne vire in funkcije tal. Z varovanjem tal bi bilo treba zagotoviti tudi zmanjšanje stiskanja, ki izvira iz namenske rabe zemljišč, erozije in uničevanja prsti, ter se v enaki meri boriti proti potencialnim onesnaževalcem ali neprimerni rabi odprtega prostora.

(142) Zavedati se moramo, da so zaščitena in ogrožena območja sestavni deli urbanih in ruralnih regij. Prostorsko planiranje na ustrezni vladni in upravni ravni igra odločilno vlogo pri tem, kakor tudi pri varovanju ljudi in virov

pred naravnimi katastrofami. Pri odločitvah o prostorskem razvoju je treba upoštevati potencialna tveganja, kot so poplave, požari, potresi, zemeljski plazovi, erozija, izlivi blata in snežni plazovi ter širjenje puščavskih oziroma nerodovitnih predelov. Pri obravnavanju tveganj je še zlasti pomembno upoštevati regionalne in transnacionalne razsežnosti.

(143) Opcije politik

40. Nenehen razvoj evropskega ekološkega omrežja, kot ga predlaga Natura 2000, vključno s potrebnimi povezavami med naravnimi predeli in zaščitnimi območji regionalnega, državnega, transnacionalnega in evropskega pomena.
41. Vključevanje obravnav biološke raznolikosti v sektorske politike (kmetijstvo, regionalne politike, transport, ribištvo, itd.) kot so vključene v Strategijo Skupnosti za biološko raznolikost.
42. Priprava enotnih prostorsko razvojnih strategij za zaščitena območja, območja z občutljivim okoljem in območja z veliko biološko raznovrstnostjo, kot so obalna območja, gorati predeli in mokrišča z uravnoveženim varovanjem in razvojem na podlagi presoje vplivov na okolje ter ob vključevanju prizadetih partnerjev.
43. Večja uporaba ekonomskih instrumentov za prepoznavanje ekološkega pomena zaščitnih in okoljsko občutljivih območij.
44. Spodbujanje poselitvenih struktur, ki omogočajo varčevanje z energijo in omejevanje prometa, in spodbujanje enotnega načrtovanja virov ter povečane uporabe obnovljive energije, da bi omejili emisijo CO₂.
45. Varstvo tal kot življenjske osnove za človeška bitja, živalstvo in rastlinstvo z zmanjševanjem erozije, uničevanja prsti ter pretirane uporabe odprtega prostora.
46. Oblikovanje strategij na regionalni in transnacionalni ravni za obvladovanje tveganj in območij, ki so v nevarnosti pred naravnimi katastrofami.

3.4.3 Gospodarjenje z vodnimi viri - poseben izziv za prostorski razvoj

(144) Voda je pomemben vir za naravo, kmetijstvo, gospodinjstva, industrijo, rekreacijo, proizvodnjo energije in promet. V EU razpoložljivost vode pogosto jemljejo kot samoumevno. Težave v zvezi z zagotavljanjem oskrbe z vodo se bodo v prihodnosti verjetno povečale, ne le glede količine ampak tudi v pogledu kakovosti. S stalnim onesnaževanjem, prekomerno uporabo in slabim gospodarjenjem se je kakovost vodnih virov poslabšala, čeprav se obsežnost tega problema v EU spreminja od ene regije do druge. Ker voda ne pozna meja, so problemi pogosto transnacionalnega značaja. Zato je na področju gospodarjenja z vodnimi viri treba sodelovati preko upravnih meja, na primer v dolinah velikih rek, pri varstvu pred poplavi, pri preprečevanju suše in pri varovanju talnice in mokrišč.

(145) Vodno varstvena politika in gospodarjenje z vodnimi viri je postalo nujnost. Politike za površinske vode in talnico je treba povezati s prostorsko razvojno politiko. Preventivnim ukrepom za zmanjšanje odpadnih voda, preveliko porabo in onesnaževanje vodnih virov je treba dati prednost pred »end-of-pipe«** tehnologijami. Ustrezno prostorsko planiranje in načrtovanje namenske rabe prostora lahko odločilno prispevata k izboljšanju kakovosti voda. To je razlog, zakaj bi bilo treba vpliv velikih projektov za izkoriščanje voda raziskati s pomočjo presoje prostorskih vplivov in vplivov na okolje. Razen tega tudi čezmejne in transnacionalne razvojne strategije predstavljajo osnovo za boljše gospodarjenje z vodnimi viri.

(146) Voda lahko predstavlja tudi grožnjo. Prostorsko planiranje, predvsem na transnacionalni ravni, lahko pomembno prispeva k varstvu ljudi in zmanjševanju

nevarnosti poplav. Ukrepe za preprečevanje poplav je mogoče združiti z ukrepi za razvoj ali sanacijo narave. Program INTERREG II za preprečevanje poplavljanja prinaša na nekaj potencialnih pristopov.

(147) Povpraševanje po vodi bo še naprej naraščalo, zlasti zaradi naraščajoče porabe v gospodinjstvih, kmetijstvu in turizmu. Programe za borbo proti suši, kot so posebni programi v okviru INTERREG II C, je treba bolj natančno usmeriti v omejevanje potreb po vodi ter povečevanje učinkovitosti sistemov za oskrbo z vodo. Glede dejavnosti, ki potrebujejo veliko vode, lahko prostorsko planiranje veliko prispeva že s tem, da v postopku planiranja opredeli rabe, za katere je potrebno manj vode. Ob teh problemih je potrebna široko zasnovana javna razprava, ker lahko le močno razširjena zavest prebivalstva o tem problemu zagotovi trajnostno uporabo vodnih virov

(148) Tudi izsuševalni projekti in prevelika poraba talnice imajo negativen vpliv na okoljsko občutljiva območja. Velika območja vlažnih biotopov so že uničena in nekatera mokrišča so popolnoma izginila. V pogledu njihove biološke vrednosti in njihove naravnega čistilne in regulacijske funkcije so mokrišča zelo dragocen vir. Največjo prednost je treba dati njihovemu ohranjanju in vračanju v prvotno stanje.

(149) Kemične in organske spojine v morju in njihova prekomerna uporaba ogrožajo morske ekosisteme in vodijo v splošno degradacijo okolja.

(150) Opcije politik

47. Izboljšanje ravnovesja med oskrbo in potrebah po vodi, zlasti v sušnih območjih. Oblikovanje in uporaba instrumentov za ekonomično gospodarjenje z vodo, vključno s pospeševanjem poljedelskih metod, ki so varčne pri porabi vode, ter namakalne tehnologije v območjih, kjer primanjkuje vode.
48. Spodbujanje transnacionalnega in medregionalnega sodelovanja za uporabo enotnih strategij gospodarjenja z vodnimi viri, vključno z večjimi zalogami talnice v območjih, ki so nagnjena k sušam in poplavam, zlasti v obalnih regijah.
49. Ohranjanje in obnavljanje velikih mokrišč, ki so ogrožena zaradi prevelikega izčrpavanja vode ali zaradi preusmeritve dotokov.

50. Skupno gospodarjenje z morji, še zlasti ohranjanje in obnavljanje ogroženih morskih ekosistemov.
51. Krepitev regionalne odgovornosti pri gospodarjenju z vodnimi viri.
52. Uporaba presoj vplivov na okolje in prostorskih vplivov za vse obsežne projekte na področju gospodarjenja z vodnimi viri.

3.4.4 Ustvarjalno gospodarjenje s kulturnimi krajinami

(151) Kulturne krajine s svojo izvirnostjo prispevajo k lokalni in regionalni identiteti in odsevajo zgodovino in medsebojno vplivanje človeštva in narave. Imajo veliko vrednost, na primer kot turistična atrakcija. Ohranjanje teh krajin je velikega pomena, vendar ne sme onemogočiti gospodarske rabe ali jo preveč ovirati. V nekaterih primerih je potrebno usmerjeno varstvo izjemno zanimivih predelov. V drugih primerih bi bilo treba zavarovati celotne krajine in/ali jih povrniti v prvotno stanje. Način izvajanja kmetijske pridelave je pogosto najpomembnejši vidik pri preprečevanju uničevanja kulturnih krajin.

(152) Skupna posebnost mnogih evropskih krajin je njihov stalni nadaljnji razvoj. Vendar pa to rado vodi k večji uniformiranosti krajin in izgubi biološke raznovrstnosti. Manjše število krajev bi morali zavarovati kot edinstvene primere historičnih kulturnih krajin, na primer rodovitne krajine »Bocage« ob atlantski obali. Varovani ukrepi so potrebni tudi za elemente, ki so posebej značilni za starejše krajine, na primer stari sistemi odprtih polj, na katerih so se razvili zgodovinsko zanimivi kraji. Podobno imajo zgodovinske poti, ki vodijo skozi različne države, kot je romarska pot v Santiago de Compostella ali italijanska »Via Francigena«, tako veliko vrednost, da bi jih bilo treba zavarovati.

(153) V številnih primerih je ustvarjalni nadaljnji razvoj ali vračanje krajin v prvotno stanje bolj pomembno kot ohranitev trenutnega položaja. Danes so ukrepi, ki vplivajo na krajine, pogosto neusklajeni. Njihovi rezultati so pogosto naključni in odsevajo le različne interese vsakega udeleženca posebej. Pri novih posegih komercialne narave ali posegih za stanovanjsko gradnjo pogosto ne upoštevajo estetskih in okoljevarstvenih vidikov. V nekaterih primerih s pridobivanjem surovin uničijo vso krajino. Zato je treba za mnoga evropska območja oblikovati ustvarjalno krajinsko politiko, prilagojeno vsakemu posamičnemu primeru. Ta politika naj bi temeljila na enotnem pristopu do novih posegov v prostor in prispevala k ustvarjanju ali obnavljanju privlačne krajine.

(154) V nekaterih primerih lahko pride do poslabšanja podeželske krajine zaradi pomanjkanja človekovih posegov. To se dogaja še zlasti tam, kjer so opustili tradicionalne načine kmetijske rabe prostora. Nebrižno gospodarjenje z zemljišči v ogroženih predelih, kot so gorate ali obalne pokrajine, ima lahko posebej resne posledice – na primer, kadar se s tem povečuje erozija tal. V območjih, kjer človekove dejavnosti še niso zelo izrazite, lahko z omejevanjem človekovih posegov v prostor omogočimo naravi, da si opomore. Spodbujanje tradicionalnih metod pri namenski rabi prostora, razvoj turizma in pogozdovanje, lahko na primer predstavlja alternativo za popolnoma neobdelan svet.

(155) Opcije politik

53. Ohranjanje in ustvarjalni razvoj kulturnih krajin posebne zgodovinske, estetske in ekološke vrednosti.
54. Zviševanje vrednosti kulturnih krajin v okviru enotnih prostorsko razvojnih strategij.
55. Boljše usklajevanje razvojnih ukrepov, ki imajo vpliv na krajino.
56. Ustvarjalno obnavljanje krajin, ki so jih prizadeli človekovi ukrepi, vključno z ukrepi za ponovno obdelovanje.

3.4.5 Ustvarjalno gospodarjenje s kulturno dediščino

(156) Mnoga evropska mesta imajo številne kulturne predele izjemne vrednosti, ki so pogosto pod vplivom počasnega a stalnega propadanja. Kljub znatnim vlaganjem v vzdrževanje in obnavljanje teh predelov tega trenda ni mogoče zadržati. Začeti je treba z varovalnimi programi, da ne pride do nepopravljive škode. Države podpisnice Granadske konvencije iz leta 1985 so se zavezale k pristopu, ki zagotavlja varstvo in vzdrževanje stavne dediščine, hkrati pa mora upoštevati potrebe moderne družbe³⁷.

(157) Kulturna dediščina je se zlasti občutljiva za onesnaževanje okolja in faktorje tveganja, ki so posledica tako naravnih kot človekovih dejavnikov. Tam, kjer je kulturna dediščina pomembna in/ali posebej občutljiva, je potrebno varovanje okolja na visoki ravni. Še vedno nimamo dovolj znanja o različnih faktorjih tveganja in treba je razviti sofisticirane metodologije na podlagi koncepta vsestranske presoje tveganj.

(158) Evropske kulturne dediščine ne sestavljajo le posamezne zgodovinske zgradbe in arheološka najdišča. Kot del kulturne dediščine je treba obravnavati tudi različne življenjske sloge prebivalcev evropskih mest kot celote. Mnoga evropska mesta so v

nevarnosti pred komercializacijo in kulturno uniformiranostjo, ki uničuje njihovo lastno individualnost in identiteto. Tu gre na primer za špekulacije z zemljišči, infrastrukturne projekte, ki niso v pravem razmerju s svojim okoljem, ali pa za slabo premišljene prilagoditve masovnemu turizmu. Ti dejavniki se pogosto povežejo in povzročijo resno škodo na strukturi mest in v družbenemu življenju v mestih in s tem zmanjšujejo njihove možnosti, da bi postala privlačne lokacije za mobilne investicije. Prostorsko razvojne strategije lahko pomagajo v borbi proti takim nevarnostim.

(159) Modernih inovativnih zgradb naj ne bi imeli za moteč vpliv, temveč namesto tega za potencialno obogatitev kulturne dediščine. Vendar pa so v mnogih primerih najboljša arhitektonska dela osamljeni uspehi, ki jih pogosto spremlja nepriljučna gradnja, ki škoduje urbanemu okolju. Zgradbe ali skupine zgradb so redkokdaj urejene na podlagi sodobne vizije v urbanističnem načrtovanju in usklajeno vključene v urbane celote. Podobno kot na podeželju je tudi mestna krajina pogosto posledica naključnega razvoja. Strategije ustvarjalnega oblikovanja mestnih krajin se šele postopoma oblikujejo. So pa nujno potrebne, še zlasti v mestih, kjer je propadanje zgradb že doseglo stanje, ki preprečuje ljudem, da bi v njih stanovali ali vanje vlagali.

(160) Opcije politik

57. Razvoj enotnih strategij za varstvo ogrožene ali propadajoče kulturne dediščine, vključno z oblikovanjem instrumentov za presojo dejavnikov tveganja ter za obvladovanje kritičnih situacij.
58. Vzdrževanje in ustvarjalno preoblikovanje urbanih celot, ki jih je vredno zavarovati.
59. Spodbujanje sodobnih gradenj visoke arhitekturne kakovosti.
60. Zviševanje zavesti o prispevku politike urbanega in prostorskega razvoja k kulturni dediščini prihodnjih generacij.

4 Uporaba EPRP

4.1 V smeri integriranega prostorskega razvoja

(161) Pri uresničevanju političnih ciljev in možnosti bi morale vlade držav članic in upravne enote že v zgodnji fazi pretehtati sektorska in prostorska neskladja in težave pri časovnem usklajevanju ter pravilno določiti, kaj ima prednost. Za to so potrebni novi načini sodelovanja, ki bi po EPRP morali temeljiti na prostovoljni osnovi. Uresničevanje opcij sektorskih politik temelji na načelu subsidiarnosti. Tako je potrebno tesno sodelovanje med organi oblasti, ki so odgovorni za sektorske politike, in s tistimi, ki so odgovorni za prostorski razvoj na vseh ustreznih ravneh (horizontalno sodelovanje); ter med tistimi, ki oblikujejo politiko na ravni Skupnosti ter na transnacionalni, regionalni in lokalni ravni (vertikalno sodelovanje – glej sliko 7). Sodelovanje je ključ do enotne prostorsko razvojne politike in predstavlja dodano vrednost v primerjavi s sektorskimi politikami, ki delujejo ločeno od drugih.

(162) Enotna prostorsko razvojna politika na ravni EU mora zato združevati politične cilje in možnosti za razvoj določenega območja na tak način, da državne meje in druge administrativne zapreke nič več ne predstavljajo ovir za razvoj. EPRP zagotavlja okvir za enotno uresničevanje opcij sektorskih politik. Za uporabo EPRP ni odgovoren le en sam organ oblasti, temveč vrsta organov za planiranje razvoja (namenska raba prostora, regionalno planiranje, urbanistično načrtovanje) ter sektorskih planskih organov.

(163) Opcije sektorskih politik se razlikujejo med seboj glede na geografsko območje, na katerega se nanašajo. EPRP priporoča tri ravni prostorskega usklajevanja:

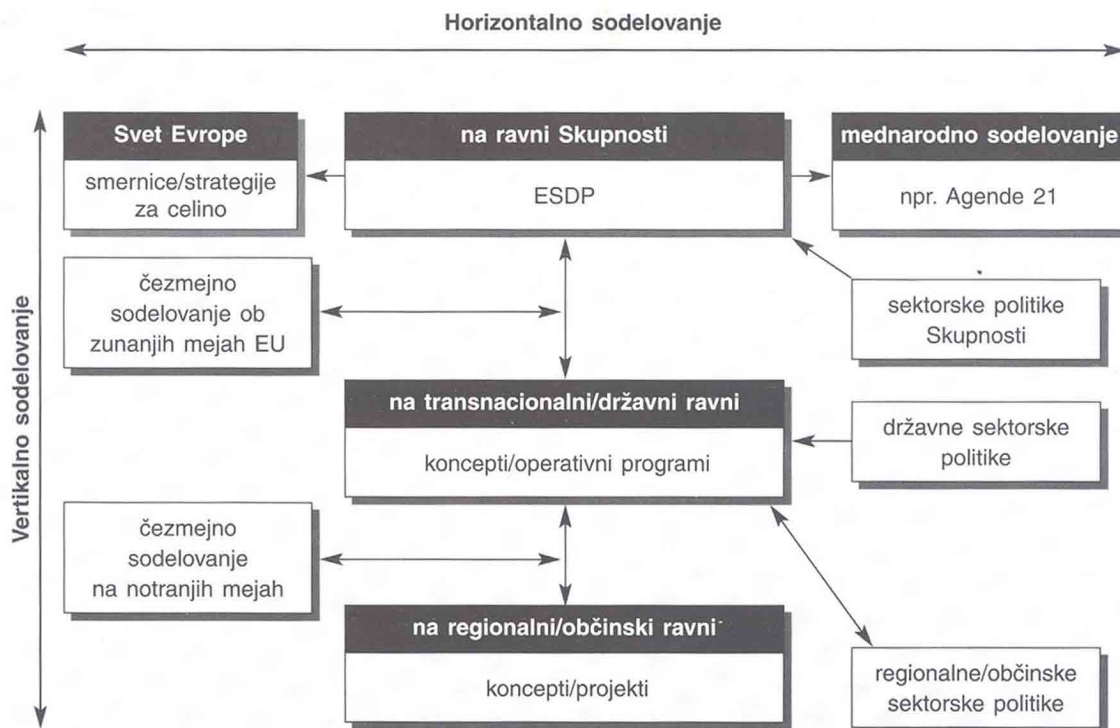
- raven Skupnosti,
- transnacionalna/državna raven
- regionalna/lokalna raven.

Iz stališča EU je osrednjega pomena sodelovanje na transnacionalni ravni. Transnacionalne strategije in programi pomagajo razlikovati uveljavljanje politik Skupnosti v različnih regijah EU. Lahko tudi služijo kot podpora pri usklajevanju politik Skupnosti z ustreznimi državnimi, regionalnimi in lokalnimi politikami.

(164) Med možnimi razvrstitvami opcij sektorskih politik EPRP v skupine je nekaj takih, ki so ključ do politike uravnoteženega in trajnostnega prostorskega razvoja. Te je treba določiti lokalno v skladu s prevladujočim položajem. Nekaj primerov:

- Spodbujanje povezovanja urbanih regij v omrežja. Vsa mesta in regije morajo biti sposobne prispevati k zniževanju stopnje brezposelnosti, h gospodarski rasti in k socialni skladnosti v EU. V ta namen bi bilo treba močnejše spodbujati strateško partnerstvo in sodelovanje med urbanih regijami. Za to je potreben regionalni, čezmejni in transnacionalni pristop k povezovanju v urbana omrežja.

Slika 7: Načini sodelovanja za prostorski razvoj

- Boljša dostopnost kot predpogoj policentričnega razvoja. Celo če ni mogoče doseči enake stopnje dostopnosti med vsemi regijami EU, so velikega pomena izboljšave v skladu z načelom trajnostnega razvoja – zlasti v obrobni regijah in gosto poseljenih območjih z velikim obsegom prometa.
- Razvoj koridorjev Evropske unije. Ti koridorji lahko okrepijo prostorsko kohezijo EU. Prostorski koncept lahko vzpostavi povezave med sektorskimi politikami za promet, infrastrukturo, gospodarski razvoj, urbanizacijo in okolje. V razvojni perspektivi za evropske koridorje bi bilo treba jasno prikazati, v katerih območjih je mogoče rast dejavnosti združiti v skupine in katera območja je treba zavarovati kot odprt prostor. V EU je veliko število potencialnih koridorjev. Nekateri koridorji so že dobro razviti. V drugih regijah je take koridorje treba še razviti in jih povezati z obstoječimi. Vzpostaviti je treba pomembne manjkajoče povezave in sekundarna omrežja.
- Krepitev mest in regij ob zunanjih mejah EU: politike za razvoj »vhodnih mest«. Multimodalna infrastruktura za evropske

koridorje, enak dostop do telekomunikacijskih zmogljivosti ter medcelinska dostopnost lahko okrepijo vlogo regij in njihovih mest ob zunanjih mejah. To velja tako za proces širitve kot za razvoj bolj intenzivnih odnosov z državami nečlanicami proti jugu ter z ostalimi svetovnimi ekonomskimi regijami.

- Varstvo in razvoj biološke raznolikosti regij v EU. Uspešen razvoj evropskega ekološkega omrežja je odvisen od prostorskega pristopa, usklajenega med različnimi politikami Skupnosti, in od ustreznih nacionalnih ukrepov. Mnogo vrst divjih živali, zlasti ptic, v teku leta uporablja celotno ozemlje EU. Treba je dognati odnose med elementi tega omrežja, kot so mokrišča, nacionalni parki, otoki, obalne regije, blatne obale in določene podeželske regije, ter jih uskladiti na evropski ravni ob dejavnem sodelovanju lokalne in regionalne ravni.
- Večanje evropske kulturne dediščine. Vzdrževanje evropske identitete v okviru globalizacije zahteva združevanje jasnih varstvenih strategij s potrebami gospodarskega in regionalnega razvoja. Določiti je treba prostorsko planske

smernice in orodja tako za kraje in območja dediščine, ki so razpršena po Evropi, a imajo skupno zgodovinsko ozadje (na primer keltska dediščina in zgodovinske romarske poti, itd.), kot za tista območja mednarodnega pomena, ki so zgoščena na enem mestu (na primer skupine mest, kot je Bruges ali Benetke).

- Potreba po integralnem upravljanju z obalnimi območji (angleško ICZM): Zaradi naraščajočih sektorskih nasprotij, demografskega razvoja in množice institucij in akterjev, ki imajo v obalnih območjih svoje interese, ta območja predstavljajo pomemben izziv za prostorski razvoj širom Evrope.

(165) Postaja jasno, da je za uresničevanje ciljev in opcij sektorskih politik potreben drugačen pristop kot na tistih področjih politik, kjer je odgovornost Komisije jasna.

- Čeprav nobena pristojnost za prostorski razvoj ni ukoreninjena na ravni Skupnosti, moramo zagotoviti, da is različne politike Skupnosti v zvezi s prostorom ne pridejo navzkriž ali druga drugo onemogočijo.
- Vendar pa okvira EPRP ne bi smeli vsiljevati na drugih področjih politike. Uporaba EPRP je popolnoma prostovoljna. To zahteva predvsem sodelovanje, posvetovanje in dogovor vseh, ki ustreznih ustvarjalcev politik ter izvršnih organov na ravni Skupnosti, državni, regionalni in lokalni ravni. Nujen predpogoj za učinkovito uveljavitev prostorsko razvojnega pristopa pa je vsestranska javna podpora.
- Uporaba EPRP kot evropske listine je osredotočena predvsem na raven Skupnosti in na transnacionalno raven. Prednost naj bi dali vprašanju, ki jih ni mogoče ustrezno obravnavati v eni ali vseh državah članicah, temveč je potrebno sodelovanje več držav članic. Zato je uspešna prostorsko razvojna politika precej bolj odvisna od sodelovanja z lokalnimi in regionalnimi ravnmi kot pri drugih političnih področjih. Transnacionalne in čezmejne akcije na tej ravni so bistvenega pomena za uporabo EPRP.
- Obstajajo številne metode čezmejnega sodelovanja pri prostorskem planiranju. Projekte za uravnotežen in trajnostni razvoj obmejnih regij ter investicijske projekte je mogoče spodbuditi in podpreti, če je doseženo medsebojno soglasje na obeh straneh meje, s političnimi sporazumi, medvladnim ovrednotenjem

prostorskih učinkov ter prilagajanjem državne zakonodaje.

V naslednjem poglavju so orisani najpomembnejši predlogi za uporabo EPRP na ustrezni vladni in upravni ravni.

4.2 Uporaba EPRP na ravni Skupnosti

(166) Obravnava in uporaba EPRP s strani evropskih institucij lahko pripelje k večji učinkovitosti politik Skupnosti. Evropski parlament, Odbor regij in Ekonomsko socialni odbor so podali svoje izjave o EPRP in izrazili svojo podporo regionalno bolj uravnoteženemu razvoju mest in regij EU.

(167) Za raziskovanje medsebojnih odnosov med politiko Skupnosti in prostorskim razvojem je Evropska komisija oblikovala skupino, ki jo sestavljajo različne službe. Poleg tega preskušajo prostorski pristop, ki združuje več področij politike, kot je tisti, ki je uporabljen v Demonstracijskem programu o integralnem upravljanju z obalnimi območji. S tem so ustvarjena nova področja za uresničevanje horizontalnega sodelovanja.

Predlaga se, da naj bi Evropska komisija periodično in sistematsko pregledovala prostorske učinke politik – kot so skupna kmetijska politika, prometna politika in »transevropska omrežja«, strukturna politika, okoljska politika, politika tekmovalnosti ter raziskovalno tehnološka politika – na evropski ravni.

(168) Sestanki ministrov, odgovornih za prostorski razvoj, in tistih iz Odbora za prostorski razvoj igrajo osrednjo vlogo pri uporabi in nadaljnjem razvoju EPRP. Vendar pa neformalni značaj teh dogovorov ne dovoljuje, da bi sprejemali odločitve ali dajali priporočila. Iz tega razloga evropske institucije, kot je Evropski parlament in Ekonomsko socialni odbor, podpirajo formalizacijo teh dogovorov, medtem ko imajo države članice ob vztrajanju na načelu subsidiarnosti drugačno mnenje o tem.

Predlaga se, da naj bi države članice preučile predlog evropskih institucij, da se formalizira tako sestanke ministrov o prostorskem planiranju kot tudi Odbor za prostorski razvoj, s tem da se ohrani načelo subsidiarnosti.

(169) Z ustanovitvijo Evropske monetarne unije in širitvijo mednarodne trgovine zadeve v

zvezi s prostorskim razvojem niso le velikega pomena za institucije EU, temveč tudi za politične organizacije, ki sodelujejo širom Evrope in v mednarodnem okviru (Svet Evrope, OECD – Organizacija za gospodarski razvoj in sodelovanje), za nevladne organizacije, poslovne skupine in podjetja za storitvene dejavnosti, kakor tudi za sindikate.

Predlaga se, da evropske institucije skupaj z državnimi organi za prostorski razvoj v državah članicah izvedejo primerne ukrepe v sodelovanju z mednarodnimi organizacijami in ustanovami, da enoglasno spodbudijo praktično uporabo EPRP na mednarodni ravni.

(170) Informacije in analize, ki so na ravni Skupnosti potrebne za podporo sistemu nenehnega prostorskega nadzora, vključujejo:

- razširitev baze znanja tako, da se dajo na voljo primerljivi podatki in kazalci, in z analizami ter raziskavami o čezmejnih, transnacionalnih in splošno evropskih trendih, ki vplivajo na prostorski razvoj;
- izmenjavo informacij o postopkih v prostorskem planiranju na primerljivi podlagi; in
- opazovanje in vrednotenje prostorskega razvoja s posledicami za politične cilje in možnosti EPRP, kakor tudi oblikovanje ustreznih meril in kazalcev, ki so še zlasti pomembni za nadaljnji razvoj EPRP.

Predlaga se, da naj države članice redno pripravile standardizirane informacije o pomembnih vidikih nacionalne prostorske razvojne politike in njenega uresničevanja v državnih prostorsko razvojnih poročilih, pri tem pa naj bi za podlago služila zgradba EPRP. S tem bo omogočena primerljivost predstavitev prostorsko razvojnih trendov v državah članicah.

(171) Z EPRP je bila narejena prva ocena prostorsko razvojnih trendov in problemov v Evropi. Poleg stalnih raziskav in študij obstaja tudi potreba po podrobni analizi evropskega prostorskega razvoja na skupni statistični podlagi in na dolgoročni osnovi. Usklajeni podatki in vrednostne ocene regionalnega gospodarskega razvoja v Evropi so že na voljo na evropski ravni in sicer v dokumentih, kot so Občasna poročila o socialno ekonomskem položaju ter razvoju regij v Skupnosti ter »Kohezijsko poročilo«³⁸. vendar pa so pri oblikovanju EPRP odkrili velike vrzeli glede na primerljive podatke prostorskega pomena. Izhodišče za zbiranje teh podatkov bi lahko

predstavljajo sedem meril, ki so jih prvič predlagali v času španskega in italijanskega predsedstva in podrobno opredelili v času nizozemskega predsedstva. Ta merila, ki jih trenutno preučujejo v okviru študijskega programa, so naslednja:

- geografski položaj
- gospodarska moč
- socialno združevanje
- prostorsko združevanje
- pritiski na namensko rabo prostora
- naravne prednosti
- kulturne prednosti

Predlaga se, da se Evropska komisija in države članice sporazumejo o zanesljivih merilih in kazalcih, da bi lahko učinkovito podprli trajnostni razvoj regij in mest. Dolgoročno raziskovanje vprašanj prostorskega pomena v EU je treba realizirati kot del stalnega in sprotnega posodabljanja EPRP. Ustrezne dejavnosti vključujejo predvsem:

- študije in pilotske projekte, pod pokroviteljstvom Komisije, s katerimi naj bi opredelili in analizirali probleme in rešitve prostorskega in regionalnega razvoja ter preizkusili nove oblike sodelovanja v zvezi z EPRP;
- izmenjava inovativnih izkušenj, da bi spodbudili uporabo in prenos znanja na področju prostorskega in gospodarskega razvoja.

(172) Prostorska merila in kazalci so potrebni tudi pri razvoju dolgoročnih scenarijev za prostorski razvoj. Sedanja vprašanja, ki jih obravnava EPRP, temeljijo na določenih predpostavkah, ki veljajo srednjeročno. Toda, čeprav se sodelovanje na področju prostorskega planiranja lahko nadaljuje iz kratkoročnega v srednjeročno, je pomembno, da ne pozabimo na dolgoročna vprašanja in možnosti.

Predlaga se, da se Evropska komisija in države članice v okviru glavne naloge, ki naj bi jo izvajali dolgoročno, začnejo ukvarjati s presojo novo nastajajočih trendov, gonilnih sil, ki jih ženejo ter njihovih prostorsko različnih vplivov. S tem delom bi preučili zadeve, kot so:

- spremembe v številu in razporeditvi prebivalcev;
- globalizacija gospodarstva;
- spreminjanje narave in lokacije gospodarskih dejavnosti in zaposlovanja;

- tehnološke spremembe v prometu, telekomunikacijah, energiji ter nastajanje informacijske družbe;
- sektorske politike in projekti EU;
- učinkovitost različnih vrst urbanih omrežij in partnerskih odnosov;
- širitev EU;
- odnosi z državami izven EU.

(173) V institutih za prostorske raziskave v državah članicah naj bi s pomočjo omrežja pripravljali in izmenjevali informacije ter vpeljati politično sodelovanje med državnimi organi za prostorski razvoj in Komisijo. S temi rezultati bi Odbor za prostorski razvoj (OPR) lahko dobil osnovni material za svojo obravnavo. Za sodelovanje med raziskovalnimi instituti in tesne delovne odnose z Odborom za prostorski razvoj je potrebna trajna upravna struktura. To bi lahko sofinancirali iz proračuna Komisije. Če bi vzpostavili uspešno omrežno povezovanje med državnimi raziskovalnimi institucijami, razen omrežnega sekretariata ne bi bilo treba ustanoviti še ene evropske agencije. To trenutno preizkušajo v okviru študijskega programa v skladu z 10. členom predpisa ERRS (Evropski sklad za regionalni razvoj – angleško European Regional Development Fund, ERDF).

Institucionalizacije »Evropskega omrežja za opazovanje prostorskega planiranja« bi se morali lotiti kolikor mogoče hitro ob upoštevanju izkušenj, pridobljenih iz študijskih programov.

4.3 Transnacionalno sodelovanje med državami članicami

(174) V EU se že uporablja inovativni pristop do enotne prostorsko razvojne politike na transnacionalni ravni in sicer pri pobudi Skupnosti INTERREG II C, ki je bila uvedena leta 1996. V okviru te pobude sodelujejo države članice na podlagi skupno razvitih programov in v skladu s tremi glavnimi področji podpore: transnacionalno sodelovanje za prostorski razvoj na sedmih področjih (glej zemljevid 3); preventivno varstvo pred poplavami v treh programskih regijah ter varnostni ukrepi proti škodi zaradi suše v štirih programih za državno podporo. Poleg tega se izvajajo transnacionalni projekti na štirih področjih sodelovanja v skladu z 10. členom ESRR (glej zemljevid 5). Geografska območja, ki jih pokrivajo ti programi, so nastala kot rezultat podrobnih pogajanj med sodelujočimi državami. Na nekaterih območjih sodelujejo tudi države, ki niso članice EU.

(175) V teh velikih območjih prvič preizkušajo transnacionalno sodelovanje pri prostorsko razvojnih projektih, pri čemer uporabljajo skupne organizacijske, upravne in finančne strukture (glej tabelo 1).

(176) Nekateri notranji državni razvojni projekti prehajajo preko najbližjih obmejnih območij. Na primer, v okviru varstva pred poplavami na Renu, z financiranjem iz EU pomagajo pri načrtovanju porečij v Nemčiji. Zaradi tega poplave na teh območjih in na Nizozemskem v bodoče ne bi smele biti več tako obširne kot v preteklosti. Vzdlž več transnacionalnih prometnih koridorjev preizkušajo skupno upravljanje prometa, ustvarjanje enotnega prometnega sistema ter usklajen razvoj regionalnih gospodarskih možnosti.

(177) Odobritev za prostorski razvoj dajo vse države partnerice, celo če niso finančno udeležene pri projektih. Dodano vrednost je mogoče doseči preko planskih dejavnosti, vodenja projektov, omrežij, pilotskih akcij, izmenjave izkušenj, študij izvedljivosti projektov in (do neke mere) preko komplementarnih vlaganj v infrastrukturo. Hkrati na različnih področjih, kot je javna uprava, planiranje, pravo, upravljanje in partnerski odnosi med javnim in zasebnim sektorjem, preko meja izmenjujejo različne nacionalne izkušnje. S tem dobijo podjetja, organi oblasti, zveze ter regionalni in lokalni organi zagon za udeležbo v transnacionalnem sodelovanju.

(178) Regionalne in lokalne organe oblasti so vključili v izvajanje operativnih programov in to je poudarilo njihovo veliko zanimanje za transnacionalno sodelovanje. Imajo tudi znatno sofinancirane projekte. V prvih krogih odločanja je bilo za nekatere programe preveč prijavljenih. V baltiški regiji na primer, kjer sodelovanje temelji na skupni politiki prostorskega razvoja³⁹, je v izvajanje projektov vključenih 200 lokalnih in regionalnih oblasti. Transnacionalna raven zagotavlja sodelovanje med mesti in regijami, tako da te dejavnosti lahko koristijo trajnostnemu razvoju celotnega ozemlja EU.

Predlaga se, da Evropska komisija in države članice nadaljujejo s projektno usmerjenim transnacionalnim sodelovanjem za prostorski razvoj v okviru pobude Komisije INTERREG III ter ustvarijo ustrezne osnovne pogoje za to. To bo pomemben instrument za uporabo EPRP. Ključne naloge so:

- *ohranitev primernih področij sodelovanja in nadaljnji razvoj skupnih transnacionalnih upravnih, finančnih in vodilnih struktur za programe in projekte;*
- *bolj intenzivno sodelovanje regionalnih in lokalnih organov oblasti v postopku odločanja ter pri izvajanju projektov;*
- *nadaljnje pospeševanje prostorsko povezanih projektov ob upoštevanju vprašanj sektorskih politik, da bi zagotovili sinergijo;*

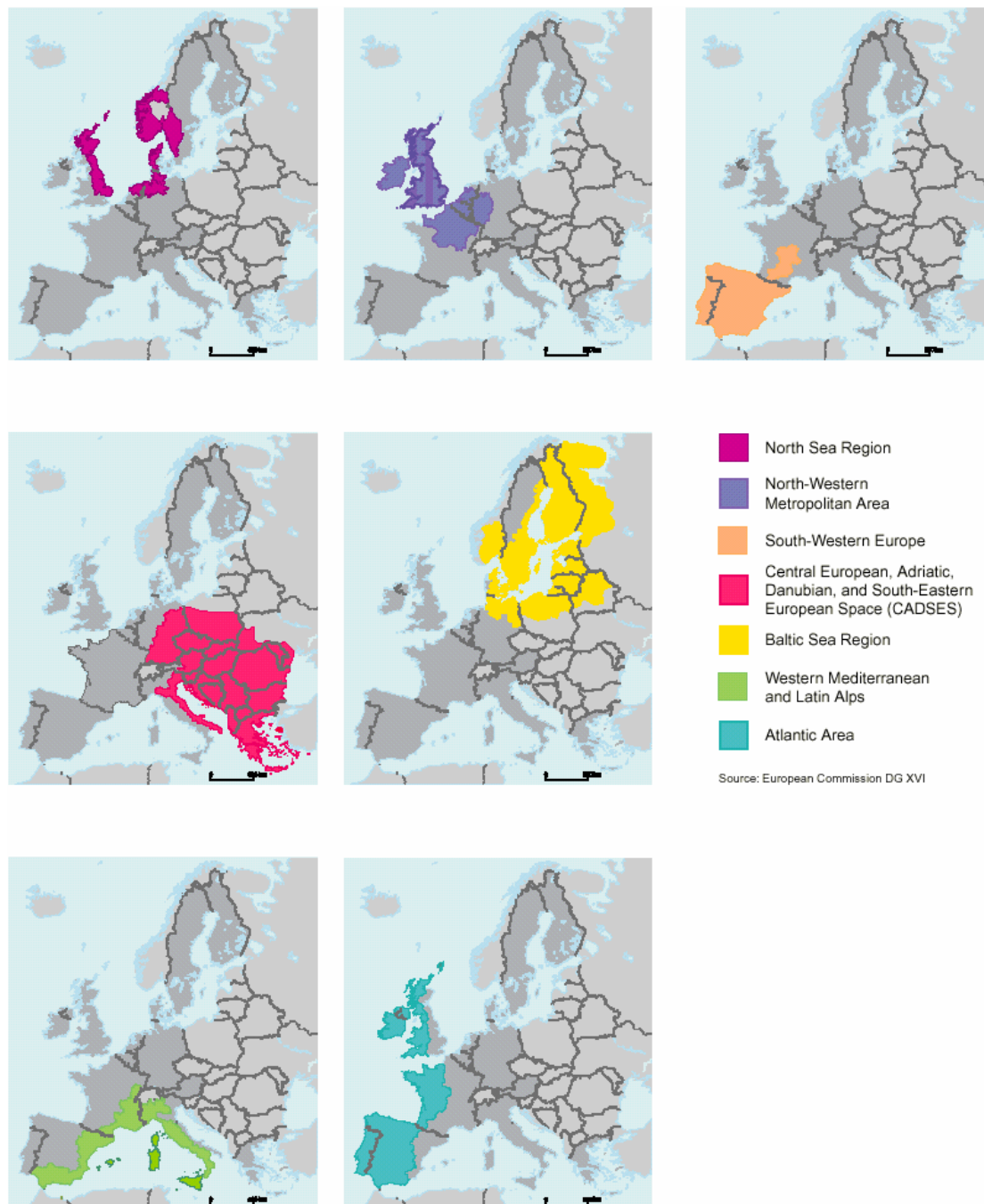
Tabela 1: Strukture za uresničevanje transnacionalnih operativnih programov za prostorski razvoj

Območje sodelovanja	Odbori, ki sprejemajo odločitve	Sekretariat	Finančno upravljanje s skladi EU
INTERREG II C – transnacionalno sodelovanje za prostorski razvoj			
Baltiško morje	skupni	sedež v Rostocku, Nemčija	centralno, preko I-Bank Schleswig-Holstein, Kiel/Rostock
Severno morje	skupno	sedež v Viborgu, Danska	centralno, preko Jyske-Bank, Viborg
CADSES	skupno	omrežno povezovanje državnih institucij	državne institucije
NWMA **	skupno	sedež v Londonu, Združeno kraljestvo	centralno, preko Lloyds Bank, London
Atlantsko območje	skupno	omrežno povezovanje državnih institucij s podporo centralnega sekretariata v Poitiersu, Francija (v pripravi)	centralno, preko imenovane banke
Jugozahodna Evropa	skupno	omrežno povezovanje državnih institucij	državne institucije
Zahodno Sredozemlje	skupno	omrežno povezovanje državnih institucij	državne institucije
INTERREG II C – Omejevanje poplav			
Preprečevanje poplav Ren-Meuse	skupno	sedež v Haagu, Nizozemska	centralno, preko I-Bank Nordrhein-Westfalen, Düsseldorf
Francija/Italija	skupno	omrežno povezovanje državnih institucij	državne institucije
Pilotski projekti v skladu z 10. členom ESRR			
Severno obrobje	skupno	centralni, v OULU, Finska	centralno, preko den Regional rat von Nord-Ostrobothnia
Zah. Sredozemlje/Fr.-Ital. Alpe	skupno	omrežno povezovanje državnih institucij	državne institucije
Alpski prostor	skupno	omrežno povezovanje državnih institucij	državne institucije
Sredozemska vrata	skupno	omrežno povezovanje državnih institucij	državne institucije

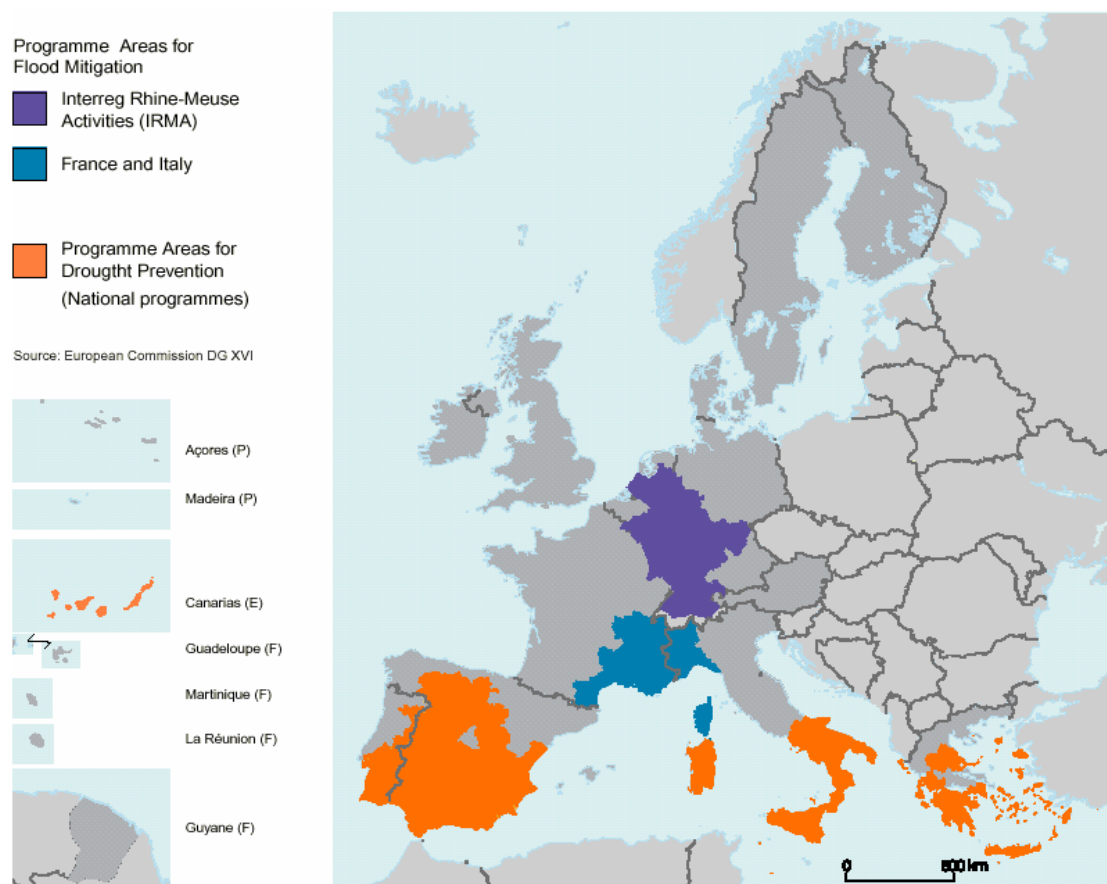
- *odstranitev zakonskih ovir v državah članicah, ki ovirajo čezmejno in transnacionalno usklajevanje planov in ukrepov prostorskega pomena;*
- *uporaba projektov za pripravo investicijskih ukrepov za nadaljnji razvoj prostorsko razvojnih instrumentov, zlasti presoje čezmejnih prostorskih vplivov;*

- *podpora sodelovanju s sosednjimi državami, ki niso članice EU, zlasti s srednjeevropskimi in vzhodnoevropskimi državami kakor tudi s Ciprom, da bi jih pripravili za pristop k EU, ter z državami, ki mejijo na Sredozemlje;*
- *ovrednotenje rezultatov podlagi EPRP s strani odgovornih transnacionalnega sodelovanja v okviru organov EU in držav članic. INTERREG in 10. člena ESRR na*

Karta 3: Splošni programi sodelovanja v okviru Interreg II C

Karta 4: Programi za omejevanje poplav in preprečevanje suše v okviru Interreg II C

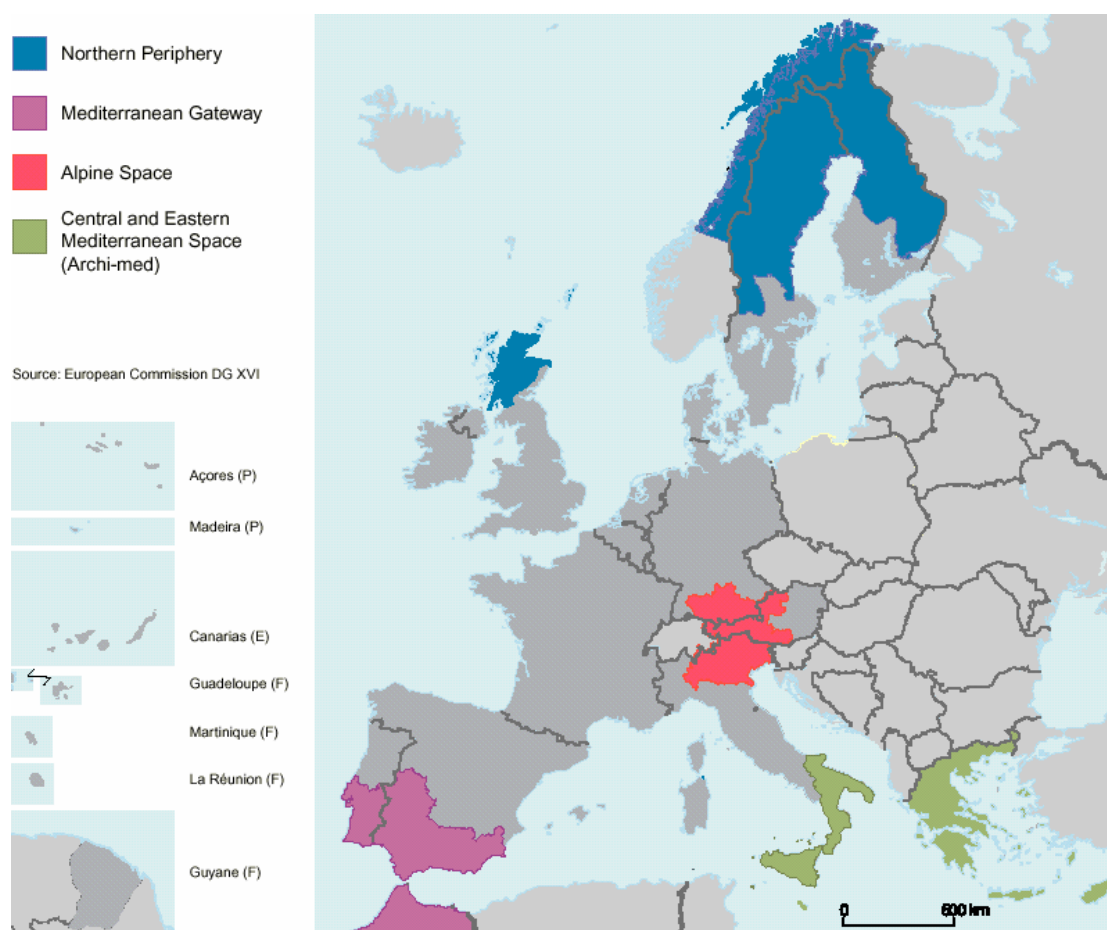
(179) Trenutno lahko države članice sodelujejo v pilotskih akcijah INTERREG II C in 10. člena. Vendar pa ne dobijo nobenih sredstev od ESRR, temveč od drugih programov pomoči (PHARE, TACIS). Kombiniranje teh različnih programov pomoči v skupnem območju sodelovanja se kaže kot zelo težko zaradi različnih administrativnih določil. Program INTERREG lahko uporabili kot »instrument za napeljevanje« držav, ki se želijo pridružiti EU, če bi njihovo sodelovanje olajšali s pomočjo poenostavljenih upravnih struktur.

Priporoča se, da naj Evropska komisija izboljša usklajevanje INTERREG s programi Skupnosti, kar bi državam članicam zagotovilo financiranje transnacionalnih ukrepov na tak način, da bi lahko prostorsko razvojne programe in projekte izvajali iz »enega vira«.

4.4 Čezmejno in medregionalno sodelovanje

(180) Regionalni in lokalni organi oblasti so ključni akterji v evropski prostorsko razvojnih politiki. Uresničevanje opcij sektorskih politik zahteva aktivno podporo regionalne in lokalne ravni, od majhnih mest na podeželju do vele mestnih regij. Regionalni in lokalni organi oblasti uresničujejo cilje Skupnosti preko medsebojnega sodelovanja ter s pristopom »od spodaj navzgor«. Istočasno je to raven, na kateri državljani neposredno izkusijo rezultate evropske prostorsko razvojne politike. Številne razvojne naloge je mogoče zadovoljivo razrešiti le s čezmejnimi sodelovanjem z lokalnimi vladami. Sodelovanje preko državnih meja zato igra ključno vlogo pri uporabi EPRP.

Karta 5: Pilotske akcije po 10. členu

(181) Čezmejno sodelovanje med sosednjimi obmejnimi regijami v Evropi so doslej spodbujale vladne in prostorsko planske komisije ter priporočila Sveta Evrope. Od leta 1990 dalje ga finančno podpira pobuda Skupnosti INTERREG. Skoraj vse obmejne regije so izkoristile prednosti podpore iz INTERREG, da bi ustanovile skupne organizacije, strukture in omrežja. Vzpostavitev teh struktur je bil predpogoj za izdelavo čezmejnih prostorsko razvojnih strategij, na primer v Skandinaviji v regiji Øresund, v državah Beneluxa, v evropskih regijah ob nemško-nizozemski meji ter v regiji Saar-Lor-Lux. S takimi akcijami je bilo mogoče oblikovati in uskladiti prostorsko učinkovitost posameznih projektov. V prihodnosti lahko čezmejne prostorsko razvojne strategije zagotovijo skupno podlago za številne čezmejne operative programe »iz enega vira«, s povezovanjem različnih projektov, na primer:

- pospeševanje čezmejnega sodelovanja med sosednjimi obmejnimi regijami, usmerjene v razvoj kompaktnih gospodarsko socialnih jeder (gruče mest);
- izboljšanje razmerij med regionalnim javnim transportom in glavnimi transportnimi omrežji; in
- politika razvoja krajin in varstva okolja za ekološko občutljiva območja, da bi ustvarili sestavljene čezmejne sisteme biotopov.

Predlaga se, da države članice in lokalni organi oblasti še naprej izvajajo čezmejne programe in projekte, predvsem na področju:

- *priprave čezmejnih prostorskih vizij in strategij ter njihovega upoštevanja v državnih prostorsko razvojnih planih in pri sektorskem planiranju;*
- *rednega čezmejnega usklajevanja vsega planiranja in ukrepov v zvezi s prostorom;*
- *oblikovanja skupnih čezmejnih regionalnih planov in, kjer je primerno,*

načrtov namenske rabe prostora kot najbolj daljnosežne oblike čezmejne prostorsko razvojne politike.

(182) Državni planski organi, regije in mesta v sosednjih državah kljub Evropski monetarni uniji še vedno nimajo nobene priložnosti, da bi učinkovito vplivala na razvojne odločitve v sosednjih državah.

Predlaga se, da države članice v okviru svoje zakonodaje preučijo osnovo za pripravo čezmejnih planov in ukrepov z znatnim prostorskim vplivom na sosednje države. S tem naj bi se sosednje države dogovorile o ustreznem planiranju in ukrepih v skladu z načeli vzajemnosti in enakopravnosti. Vendar pa bi bilo treba tako ukrepati na podlagi partnerstva in načela subsidiarnosti, kar pa bi veljalo ne le za lokalno/regionalno raven, temveč tudi za državno raven.

(183) Mnoge opcije sektorskih politik so vezane na regionalno in lokalno raven in zahtevajo sodelovanje nesosedskih in geografsko ločenih organov oblasti, ki imajo skupne interese, in so lahko celo v različnih državah članicah. Eden od prednostnih namenov EPRP je, da pri obravnavanju prostorskih problemov ni potrebna akcija le na ravni EU ali na transnacionalni ravni. Tudi regionalne in lokalne oblasti bi bilo treba spodbuditi k sodelovanju pri reševanju evropskih problemov. Na ta način lahko prispevajo svoje ideje k prostorski strukturi Evrope jutrišnjega dne.

Naslednji predlogi se nanašajo tako na čezmejno kot na medregionalno sodelovanje. Vendar pa veljajo v enaki meri za sodelovanje med lokalnimi organi oblasti v okviru regije (intraregionalno).

Predlaga se, da regionalni in lokalni organi oblasti tesneje sodelujejo na področju trajnostnega prostorskega razvoja. To velja za naslednje ukrepe:

Ukrepi za informiranje in sodelovanje na regionalni ravni:

- *izboljšanje dostopnosti s povezovanjem regionalnih prometnih sistemov z državnimi/mednarodnimi stičišči;*
- *prispevek k razvoju enotne prometne infrastrukture;*
- *akcijski programi za ohranitev naselij v kmetijskih območjih, ki jih je prizadelo zmanjšanje števila prebivalcev in načrti za opuščanje pridelave;*

- *strategije za trajnostni razvoj krajin ter presoja potencialov krajin za izkoriščanje obnovljivih virov energije;*
- *razvoj krajin in ekosistemov regionalnega in evropskega pomena;*
- *usklajeni načrti namenske rabe prostora, ki vključujejo preudarno gospodarjenje z vodnimi viri; in*
- *programi za varstvo in širitev skupne kulturne dediščine.*

Ukrepi za informiranje in sodelovanje na lokalni ravni:

- *skupne strategije za uvajanje novih gospodarskih panog in programov (ekonomsko diverzifikacijo), usmerjene v razvoj mestnega sodelovanja in mestnih omrežij;*
- *sprejetje planskih zasnov za trajnostni urbani razvoj, ki med drugim vključujejo spodbujanje konceptov multimodalnega transporta ter zmanjšanje potrebe po potovanju;*
- *urbano ruralni partnerski odnosi za razvoj trajnostnih in inovativnih prostorsko razvojnih strategij za mesta in njihovo okoliško podeželje; in*
- *akcijski programi za varstvo in ohranjanje urbane dediščine ter spodbujanje kakovostne arhitekture.*

4.5 Uporaba EPRP v državah članicah

(184) Pristojni organi oblasti na državni, regionalni in lokalni ravni imajo v dveh pogledih pomembne naloge:

- navzven, tako da se EPRP odraža v njihovi odgovornosti glede na vlogo države članice, v planiranju in izvajanju čezmejnih, transnacionalnih in medregionalnih ukrepov v pogledu sodelovanja; in
- navznoter, z upoštevanjem EPRP pri oblikovanju politike prostorskega razvoja za svoje ozemlje.

Predlaga se, da zdaj države članice upoštevajo strateške cilje in možnosti EPRP v svojih državnih planskih sistemih na tak način, kot se jim zdi primerno, ter obvestijo javnost o svojih izkušnjah, pridobljenih iz evropskega sodelovanja v prostorskem razvoju.

(185) Uporaba EPRP v državnem in regionalnem prostorskem planiranju bo imela zlasti veliko vrednost za nadaljnjo gospodarsko in socialno kohezijo EU. To bo pomagalo

lokalnim organom, da bodo v svojih strategijah bolj upoštevali cilje in opcije sektorskih politik EPRP.

Predlaga se, da države članice prav tako upoštevajo evropsko razsežnost prostorskega razvoja pri prilagajanju državnih prostorsko razvojnih politik, planov in poročil. Tu se vse bolj kaže potreba po »evropeizaciji državnega, regionalnega in urbanističnega planiranja«. Pri planiranju prostorskega pomena bi zato morale lokalne in regionalne vlade in upravna telesa premagati vse osamljene načine gledanja na svoje ozemlje ter upoštevati evropske vidike in medsebojno odvisnost od samega začetka.

(186) V številnih državah članicah so institucionalizirali postopek posvetovanja o zadevah v zvezi s prostorskim planiranjem. V nekaterih državah izvajajo presoje prostorskih vplivov za razvojne projekte z znatnim prostorskim vplivom. To je usmerjeno v večanje pozitivnih učinkov investicij na prostorski razvoj že v zgodnji fazi in ob sodelovanju prizadetih. V državah, ki mejijo na Baltiško morje, so priporočili uporabo takega postopka pri vzorčnih projektih v obalni regiji.

Države članice naj bi stopnjevale izmenjavo izkušenj o presojah prostorskih vplivov ter tudi oblikovale državne predpise in instrumente.

4.6 Pomembnost EPRP za panevropsko in mednarodno sodelovanje

(187) EPRP zagotavlja tudi okvir za tesnejše sodelovanje med petnajsterico EU držav ter Svetom Evrope glede panevropskega prostorskega razvoja. Prizadevajo si predvsem za intenzivno sodelovanje z enajstimi državami kandidatkami za pristop k EU⁴⁰. Vse intenzivnejši medsebojni odnosi s Švico in Norveško ter očitno zanimanje teh držav za sodelovanje potrjuje potrebo po širitvi prostorskega razvoja preko ozemlja petnajsterice. Sodelovanje s 25 državami nečlanicami igra pomembno politično vlogo pri oblikovanju prostorsko razvojne politike celine.

(188) Na podlagi resolucij Evropske konference ministrov, odgovornih za prostorsko planiranje (CEMAT), oktobra 1997 na Cipru, se trenutno oblikuje panevropska strategija (Smernice za prihodnji prostorski razvoj na evropski celini). V nasprotju s sodelovanjem med državami članicami EU pri sestavljanju EPRP, so osrednje točke na ravni Sveta Evrope naslednje:

- večji poudarek na celinski razsežnosti prostorskega razvoja Evrope,
- analiza posebnega položaja in potreb v državah Srednje in Vzhodne Evrope v primerjavi z zahodno Evropo ter obravnava ustreznih vodilnih načel za prostorski razvoj,
- preučitev finančnih modelov za prostorsko razvojne projekte.

Na naslednji Evropski konferenci ministrov, odgovornih za prostorsko planiranje, ki bo leta 2000, bodo evropski ministri za prostorski razvoj obravnavali ta dokument v času EXPO v Hanovru.

- ***Predlaga se, da naj bi strateške cilje in možnosti EPRP upoštevali kot osnoven prispevek petnajstih držav članice EU k panevropski strategiji prostorskega razvoja.***

(189) Nadaljnje mednarodno akcijsko področje za uporabo EPRP je priprava regionalnih in lokalnih agend o prostorskem razvoju kot posledica procesa, ki se je začel v Riu (Agenda 21). Rešitve, ki jih bodo našli pri tem, je treba uporabiti za nadaljnji razvoj trajnostne evropske prostorsko razvojne politike. Hkrati je uravnotežen in trajnostni prostorski razvoj pomemben del ekološko odgovorne politike za Evropo. To vzajemno odvisnost so vzeli kot podlago pri Regionalni agendi 21 za območje Baltiškega morja (Baltik 21).

Predlaga se, da naj države članice, regionalni in lokalni organi oblasti sodelujejo pri pripravi in porabi regionalnih agend 21 z zagotavljanjem strategij in projektov. EPRP lahko pri tem pomeni pomembno gonilno silo.

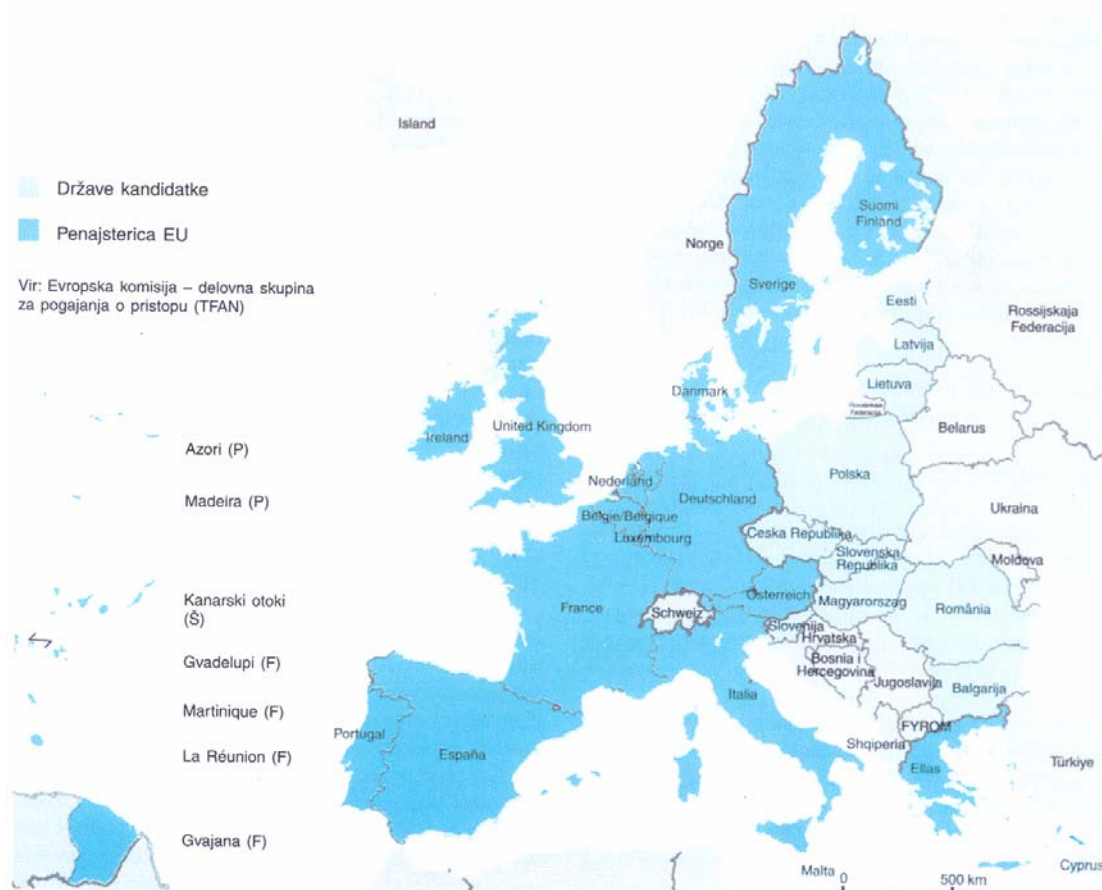
5 Širitev EU: nov izziv za evropsko prostorsko razvojno politiko

5.1 Novo ozemlje, na katero se nanaša EPRP

(190) Ko je bil junija 1997 v Noordwijku predstavljen prvi uradni osnutek EPRP, so se države članice in Evropska komisija sporazumeli, da je treba temu dokumentu dodati še eno posebno poglavje. To poglavje bo obravnavalo izzive, ki jih je sprožil nedavno začet proces širitve, in s katerimi se sooča politika evropskega prostorskega razvoja⁴¹.

(191) Celoten namen EPRP je, da bi služil kot vodilo za prostorsko razvojno politiko v EU v naslednjih nekaj letih. Pričakovati je, da se bo v tem obdobju ozemlje povečala. Enajst držav je zaprosilo za članstvo v EU. Z razširitvijo EU na te države kandidatke se bo skupno število prebivalcev dvignilo za 28 %, ozemlje pa bo večje za 34 % (glej karto 6).

Karta 6: Območje širitve

(192) V skladu z resolucijo luksemburškega Evropskega sveta, ki je bila sprejeta konec decembra 1997, so se pričela pogajanja s šestimi prosilkami: Estonijo, Poljsko, Slovenijo, Češko republiko, Madžarsko in Ciprom. Na splošno se predvideva, da bodo vsaj nekatere od teh držav postale polnopravne članice v fazi uporabe EPRP. Ne glede na to, kdaj naj bi pristopile, je EU začela dajati obsežno predpristopno pomoč državam kandidatkam, kar bi lahko imelo znaten vpliv na prostorski razvoj. Širitev EU, ki bo verjetno potekala po več fazah ter ekonomsko in politično združevanje držav kandidat postavljaja dodaten izziv evropski prostorsko razvojni politiki.

(193) To nakazuje potrebo po novem referenčnem ozemlju za nadaljnji razvoj EPRP. V tem kontekstu ne mislimo le na priprave za širitev Unije, ki naj bi jih opravili v enajstih državah kandidatkah, temveč tudi na sodelovanje s tretjimi državami, ki se ne zanimajo za vstop v Unijo, vključno s tistimi, ki bodo po končani širitvi postale sosedje.

(194) Preden pride do širitve, bi bilo treba dvigniti zavest o posebnih izzivih, ki jih predstavlja območje širitve. Doslej še ni bilo narejeno dovolj, da bi to lahko obravnavali na tem mestu tako poglobljeno kot so bila druga prostorska vprašanja, ki zadevajo trenutne države članice. V nadaljnjem poteku EPRP bo bistvenega pomena preučiti opcije sektorskih politik in predloge za uporabo EPRP v zvezi s širitvijo. Zato bi radi gledali naprej in opisali naslednje korake, ki jih je treba narediti na evropski in na transnacionalni ravni, da bi oblikovali perspektivo za evropsko prostorsko razvojno politiko, ki vključuje območje širitve ter vključuje vseh enajst prizadetih držav.

5.2 Glavne posebnosti prostorskega razvoja v državah kandidatkah

5.2.1 Prebivalstvo

(195) Po velikosti se enajst prizadetih držav močno razlikuje med seboj. Pristop baltičskih držav, Slovenije in Cipra bo povečal število manjših držav z manj od 4 milijone prebivalcev, ki doslej niso bile tako močno zastopane v Uniji; Poljska in Romunija pa sta največji in najgostejše poseljeni državi.

(196) Gostota prebivalstva enajstih držav kandidat (povprečno 98 preb./km²) je nekoliko pod trenutnim povprečjem Skupnosti (115 preb./km²). Razpon gostote prebivalstva

v posameznih državah je v Uniji mnogo večji kot v državah kandidatkah. Gostota prebivalstva v najredkeje poseljenih baltičskih državah presega gostoto v skandinavskih državah članicah EU.

(197) Prostorska razporeditev prebivalstva v državah kandidatkah, kjer je splošna struktura poselitve bolj zgoščena, je drugačna kot v državah članicah. Približno 62 % prebivalstva držav kandidat živi v obmejnih regijah v primerjavi s samo 15 % v petnajsterici držav EU. Čezmejno sodelovanje med državami kandidatkami je zato eden od največjih izzivov za evropsko prostorsko razvojno politiko.

5.2.2 Gospodarstvo

(198) Ekonomska blaginja (merjeno z bruto domačim proizvodom - BDP - na prebivalca ter pariteto kupne moči) v državah kandidatkah (1995) je na splošno nižja kot v državah članicah. V tem okviru pa so razlike velike. Država kandidatka, katere stopnja napredka je najvišja (Slovenija), je v skoraj enakem položaju kot država članica, ki ima najnižjo stopnjo napredka (Grčija; 67 % povprečja EU). Baltičske države in Romunija ter Bolgarija so na dnu lestvice glede BDP na prebivalca.

(199) Po daljnosežnih zastojih na začetku devetdesetih let je v drugi polovici devetdesetih večina držav kandidat začela kazati znake razmeroma stabilne rasti. Te stopnje rasti so na splošno višje kot v državah članicah in nekatere države kandidatke imajo obetavno perspektivo.

(200) Za trende na področju zaposlovanja so značilni ostri padci nekoč visoke stopnje zaposlovanja v proizvodnem sektorju, medtem ko se razvoj v pretežno nazadujočem kmetijskem sektorju močno razhaja (močno pada v Češki republiko, na Slovaškem in na Madžarskem; stagnira na Poljskem in v Sloveniji; narašča v Romuniji, Bolgariji in v baltičskih državah). Stopnje brezposelnosti so pretežno visoke. Regije z visokim odstotkom delovnih mest v industriji in kmetijstvu so v najslabšem položaju.

(201) V državah kandidatkah poznajo ogromne regionalne razlike v trendih zaposlovanja in gospodarski rasti. Še zlasti v regijah glavnih mest in območjih v bližini zunanje meje EU bruto domači proizvod na prebivalca (v pariteti kupne moči) včasih presega nacionalno povprečje za ogromne zneske. Ker se v zadnjem času regije glavnih mest ter zahodne

regije vzdolž sedanje zunanje meje EU razvijajo izjemno hitro in puščajo druge regije daleč za seboj v procesu preoblikovanja, pričakujemo nadaljnje povečanje regionalnih neskladij. Med tistimi, ki izgubljajo, so propadajoče industrijske regije z gospodarskimi, socialnimi in okoljskimi problemi ter kmetijska območja v slabem položaju (ki imajo v celoti višji delež prebivalstva kot v penajsterici EU), ki ležijo na obrobju, daleč od vpliva zunanjih meja EU in vlemest ob drugih mejah.

(202) Primerjava regij kaže, da gospodarsko uspešne regije v državah kandidatkah (Slovenija in nekaj čeških regij) že prehitevajo nekatere od gospodarsko najšibkejših regij v EU. Bruto domači proizvod na prebivalca v regijah glavnih mest, to je okrog Budimpešte, Prage in Sofije, prekaša BDP v šibkejših regijah, kot na primer v Grčiji, na Portugalskem, v Španiji in Nemčiji. Obseg teh regionalnih neskladij v državah kandidatkah je primerljiv s kohezijskimi državami.

5.2.3 Transport

(203) V državah kandidatkah Srednje in Vzhodne Evrope je prišlo na področju transporta do dramatičnih in večdimenzionalnih premikov: geografsko, premik od usmeritve proti vzhodu na usmeritev proti zahodu; v smislu načina transporta, premik z železnice na cesto; ter ekonomsko gledano, premik iz javnega v zasebni sektor.

(204) Širitev in izboljšanje infrastrukture predstavljata največji izziv za vse države kandidatke. Izziv je, kako zadovoljiti naraščajoče povpraševanje v hitro rastočih tržnih gospodarstvih in temu ustrezno zagotoviti primerno infrastrukturo, ki bo omogočala uravnotežen razvoj na različnih prostorskih ravneh (mednarodni, državni in lokalni), kako uvesti nove metode financiranja in upravljanja ter dvigniti tehnične standarde na raven Skupnosti.

(205) Čeprav premagovanje neustrezne infrastrukture v državah kandidatkah uživa prednost v političnem smislu, napredek zavirajo številne ovire. Med njimi je pomanjkanje finančnih virov, kakor tudi dejstvo, da je za ta vlaganja značilna nizka stopnja donosa, predvsem v hitro rastočem sektorju cestnega transporta. Domači in tuji vlagatelji vidijo najboljše obete v privlačnih sektorjih telekomunikacij in zračnega prometa.

Drugi sektorji (zlasti železniški promet) bodo še naprej potrebovali močno mednarodno pomoč.

5.2.4 Okolje

(206) Položaj v zvezi z okoljem je na splošno zelo protisloven. V večini držav kandidat so uspeli ohraniti kulturno krajino in/ali ekološke sisteme v njihovem izvirnem stanju in sicer v takem obsegu kot ga v mnogih državah članicah ni več mogoče najti. Število in velikost nacionalnih parkov in drugih zaščitene območij je izredno veliko, čeprav ne bi smeli precenjevati stopnje dejanskega varstva v praksi.

(207) Ekološko razmeroma nepoškodovano stanje obsežnih delov območja širitve zdaj trpi zaradi obremenitev okolja, kot je onesnaževanje zraka z emisijami, ki izvirajo iz gospodinjstev in cestnega prometa (visok odstotek zastarelih avtomobilov), onesnaževanja vode zaradi intenzivnega obdelovanja zemljišč ter zaradi industrijskih odpadnih voda. Problemi v zvezi z varstvom okolja so močno zgoščeni v vseh industrijskih regijah. Na nekaterih žariščih je škoda na okolju dosegla takšno raven (prekršila ekološke standarde v rekordnem obsegu), da se čutijo posledice na zdravju prebivalcev in je v teh primerih mogoče govoriti o okoljskih katastrofah.

(208) Na splošno pa raven onesnaževanja okolja v pridružitvenih državah že pada in to ne le toliko, kolikor se zmanjšuje proizvodnja. To kaže, da se aktivne politike varstva okolja že uresničujejo. Po eni strani pričakujemo, da bo stalen potek gospodarskih reform še bolj zmanjšal pritiske na okolje ter prekinil povezavo med gospodarsko rastjo in obremenjevanjem okolja. Po drugi strani pa bo to odvisno od sposobnosti financiranja tega procesa ter do kakšne mere je mogoče doseči odgovor na nasprotje, ki izvira iz dveh različnih ciljev, to je izboljšati okolje ter vzdrževati industrijsko proizvodnjo; pa tudi od precej dragih standardov za varstvo okolja, ki so v veljavi.

5.2.5 Zaključki

(209) Na izhodišča držav kandidat ne bi smeli gledati le kot na vir problemov. Če bi se problemov lotili z ustrežno strategijo, bi lahko večino teh problemov spremenili v možnosti. Med temi možnostmi je na primer to, da se

lahko izognejo posegom v prostorsko zgradbo, ki so se v nekaterih državah članicah izkazali kot neugodni, da lahko izkoristijo potrebna vlaganja in njihove učinke v korist gospodarstva kot celote in da lahko ohranijo in/ali uveljavijo trajnostne metode izkoriščanja virov, ki doslej niso bili uporabljeni.

(210) V srednjeevropskih in vzhodnoevropskih državah kandidatkah ta naloga spopasti se z izzivi, ki so del procesa preoblikovanja, še vedno velja za odgovornost na državni ravni. To pa ne pušča veliko prostora za uveljavljanje regionalno diferenciranih strategij. V tem pogledu imajo politike mnogih držav le malo ali nič regionalno strateške razsežnosti. Dolgotrajen prostorski razvoj in regionalne politike, podobne tistim v mnogih državah članicah EU, ter kot so opredeljene v strukturnih skladih EU, skorajda ne obstajajo. To se kaže v pomanjkanju instrumentov in institucij za prostorski razvoj in regionalno politiko, kakor tudi v dejstvu, da v političnem in upravnem teritorialnem sistemu ne obstajajo pretežno samostojne regionalne ravni.

(211) Državne prostorske politike v državah kandidatkah, ocenjene v sklopu Agende 2000, ki jo je pripravila Evropska komisija, imajo le malo skupnih lastnosti, ki bi lahko služile kot povezava z regionalno politiko EU v njeni sedanji obliki (institucije, ustanovljene na podlagi partnerstva, regionalni razvojni načrti, sofinanciranje). Te zahteve še najbolj izpolnjujejo regionalne politike, ki so v veljavi na Poljskem, v Sloveniji in na Madžarskem.

(212) Doslej opisani splošni izhodiščni položaj ne velja za Ciper, kjer se celotni pogoji bistveno razlikujejo od pogojev v preostalih desetih državah kandidatkah. To velja za geografski položaj otoka v vzhodnem Sredozemlju, za njegov gospodarski in politični položaj in za njegovo velikost. Ciper ima za polovico manj prebivalcev kot Estonija, ki je najmanjša od srednjeevropskih in vzhodnoevropskih držav kandidatk.

(213) Čeprav je gospodarstvo Cipra skoraj izključno odvisno od turizma in v tehnološkem pogledu država zaostaja, njen gospodarski razvoj ni tako slab v primerjavi z drugimi evropskimi državami. Bruto domači proizvod na prebivalca je nižji od povprečja v EU vendar višji od BDP v Grčiji in na Portugalskem. Ciper bi lahko igral ključno vlogo v razširjeni EU kot vhodna država (gateway) proti Bližnjemu Vzhodu.

5.3 Posebne naloge evropske prostorsko razvojne politike v bodočih državah članicah

(214) Poseben izziv bo stremeti k osnovnim ciljem EPRP pod pogoji širitve, ne da bi ogrozili doseganje teh ciljev v državah članicah. Na splošnem političnem ozadju bo poseben prispevek evropske prostorsko razvojne politike k vključevanju območja širitve v EU naslednji:

- razčistiti, kako vlaganja javnega sektorja v državah kandidatkah realizirajo različna telesa, ki so pretežno neodvisna drug od drugega; kako se v eni sami regiji medsebojno povezujejo in vplivajo (v kontekstu ekonomskega dohajanja in obnove ter izogibanja resni škodi za okolje); in
- opredeliti strategije, ki bi jih lahko uporabili za zmanjšanje ali preprečevanje predvidljivih nasprotij med različnimi področji politik in upravnimi ravni ter za izkoriščanje morebitnih sinergij.

(215) Čeprav prostorsko planiranje ni izrecno opredeljena naloga Skupnosti, finančne obveznosti, ki jih je prevzela Skupnost v državah kandidatkah, jasno kažejo njeno odgovornost za zagotavljanje, da različni ukrepi sektorskih politik ne bi delovali drug proti drugemu ali se izničili (na enak način kot na ozemlju EU). Potreba po evropskem sodelovanju glede prostorskega usklajevanja različnih sektorskih politik velja tudi za območje širitve.

(216) Nizek ekonomski potencial območja širitve ter naraščajoče povezave med območjem širitve in sedanjim ozemljem Skupnosti nakazujejo, da prostorsko razvojni procesi v območju širitve ne bodo potekali kot enostavne ponovitve razvojnih procesov v petnajsterici sedanje EU, temveč bodo vodili k novim in posebnim nalogam za evropsko prostorsko razvojno politiko. Zaradi tega je treba nameniti več pozornosti časovnemu faktorju, kot je bilo potrebno pri dosedanji evropski prostorsko razvojni politiki.

(217) V danih pogojih igra prostorsko uglaševanje večjo vlogo v državah kandidatkah kot v sedanjih državah članicah. To zadeva predvsem:

- planiranje za širitev transnacionalne prometne infrastrukture in za transportno politiko Skupnosti,

- ukrepe za ekološko obnavljanje, še zlasti starih industrijskih con, in
- ukrepe za strukturno prilagajanje v kmetijskih regijah.

(218) Bolj intenzivno čezmejno sodelovanje in transnacionalno sodelovanje pri prostorskem razvoju bo podprlo integracijske procese v območju širitve. To velja tako za regije ob sedanjih zunanjih mejah EU kot za obmejne regije med državami kandidatkami v območju širitve.

(219) Šibka regionalna raven, ki je v nekaterih primerih sploh ni, v političnih in upravnih strukturah držav kandidat Srednje in Vzhodne Evrope je eno od najpomembnejših izbranih vprašanj za obravnavo in zahteva posebno podporo EU pri ustanavljanju regionalnih institucij.

Te institucije naj bi

- izboljšale regionalno razsežnost prostorskih informacij;
- aktivirale regionalne pobude; in
- opredelile, kako je treba obravnavati regionalno politiko EU, ki je odvisna od sodelovanja (v partnerskih institucijah, z regionalno razvojnimi načrti, sofinanciranjem).

5.4 Prostorski vpliv širitve na regije EU

(220) Prihodnja širitev EU ustvarja potrebo po reformi regionalne in agrarne politike EU, kot ju predstavlja Evropska komisija v Agendi 2000. Ker je reforma še pred nami, je težko predvideti prostorski vpliv širitve na regije trenutnih držav članic.

(221) Na podlagi izkušenj, pridobljenih v prejšnjih širitvah EU, bo zvišano število revnejših držav članic zmanjšalo manevrski prostor bogatejših držav članic pri zadevah regionalne politike v okviru evropske regionalne politike. Da bi se uprli vedno večjim razlikam, bo potrebna večja angažiranost in zavezanost nacionalnih regionalnih politik. V tem kontekstu je glavna naloga evropskega prostorskega razvoja zmanjšati infrastrukturne primanjkljaje v državah kandidatkah.

(122) Vpliv ekonomskega odpiranja držav kandidat na regije v EU so preučili le v nekaj raziskavah. Hkrati s potekom združevanja bodo potrebne še nadaljnje raziskave glede vpliva širitve na regije v EU. V teh raziskavah je treba upoštevati dinamične procese, ki

izhajajo iz gospodarskih reform samih, kakor tudi tiste, ki izhajajo iz spremenjene dostopnosti.

(223) Lahko predpostavljamo, da prostorskih vplivov širitve na ozemlje petnajsterice ne bodo določali le vzorci dostopnosti, temveč tudi sposobnost evropskih regij, da se odzovejo na novo konkurenčno situacijo. Strukturne premike v regijah na trenutno zunanjih mejah Unije, ki vplivajo predvsem na nizko dohodkovne segmente gospodarstva, je mogoče razumeti kot pospešen proces prilagajanja in imajo le omejen vpliv.

5.5 Cilji in opcije sektorskih politik sedanjih EPRP v luči širitve

(224) Na splošno naj bi trije temeljni cilji EPRP veljali tudi za območje širitve. Pri uporabi EPRP bi bilo treba upoštevati, da se mora velik del območja širitve spopadati z naslednjimi okoliščinami:

- stalen prehodni položaj v političnem in upravnem sistemu, ki vpliva tudi na obravnavanje prostorskih vprašanj;
- hitri ekonomski procesi dohitevanja z velikim potencialom za prostorsko polarizacijo, ki je v teh procesih že vgrajena;
- tehnična infrastruktura, ki se razvija zelo počasi in neenakomerno (na vrhu tega seznama so telekomunikacije in letalski transport, ceste so daleč pred železnicami);
- poškodovano okolje, v nekaterih primerih v neprimerljivem obsegu;
- javni sektor z znatno manj finančnih virov.

(225) Na kmetijske regije v območju širitve vplivajo predvsem transformacijski problemi. Kažejo velike gospodarske razlike in imajo majhno število urbanih središč. Do neke mere bi mešanica ostrega upadanja proizvodnje ter stopnje zaposlovanja, slabe infrastrukture in slabe prometne dostopnosti lahko vodila k masovnemu valu migracij iz agrarnih regij ter kot posledica k razpadu celotne prostorske strukture. Evropska prostorsko razvojna strategija se mora odzvati s spremenjenimi cilji in možnostmi na take razmere v agrarnih regijah v območju širitve, ki obsegajo večji del skupne površine kot na območju evropske petnajsterice. V tem kontekstu je treba upoštevati, da je na regionalni in lokalni ravni prostor za akcijo v okviru političnega in upravnega sistema včasih omejen.

5.6 Načela vključevanja nalog, ki so vezane na širitev, v evropsko prostorsko razvojno planiranje

(226) Nova, osrednja naloga evropske prostorske razvojne politike (in ne le priložnost za enostavno prilagoditev in razširitev planov, oblikovanih v sedanjem okviru Unije) je dokončati širitev, zlasti vključitev Srednje in Vzhodne Evrope v Unijo. Evropsko prostorsko planiranje pomeni priprave na potek širitve, spremljanje tega poteka in s tem zagotavljanje podpore. Zaradi poteka širitve, za katerega so značilne tako dinamične spremembe kot negotovost glede časovnega okvira različnih pristopov k Uniji, je popolnoma nujno, da se prostorsko planiranje na evropski ravni organizira na podlagi sodelovanja, s podporo prizadetih držav, in da ostane v največji možni meri ločeno od poteka pristopnih formalnosti.

(227) Pomemben mehanizem za to zagotavljajo tekoči programi sodelovanja na področju transnacionalnega prostorskega planiranja v okviru pobude Skupnosti INTERREG II C. Programi za Baltiško regijo in za prostor Srednje Evrope, Jadrana, Podonavja in jugovzhodne Evrope (CADSES) že segajo preko meja Unije in pokrivajo vse države kandidatke v Srednji in Vzhodni Evropi.

(228) Ti transnacionalni programi poleg sodelovanja v Svetu Evrope že oblikujejo izhodišča za nadaljnji razvoj evropskega prostorskega razvoja, kot je za območje širitve opredeljen v EPRP. Nova pobuda Skupnosti INTERREG III (v okviru strukturnih skladov za programsko obdobje 2000 – 2006) zagotavlja operativno in finančno osnovo za udeležbo držav članic in Evropske komisije, vključno z državami kandidatkami.

(229) Prostorsko razvojna politika EU mora praviloma segati preko ozemlja držav članic ob upoštevanju perspektiv sosednjih držav in vključevanju teh držav preko sodelovanja. Isto velja za države ob bodočih zunanjih mejah Unije v Evropi in za sosednje sredozemske države v Severni Afriki in na Bližnjem Vzhodu. INTERREG III ter Svet Evrope predstavljata ustrezen okvir tudi v tem kontekstu.

(230) Dva dokumenta o transnacionalnem sodelovanju, »VASAB 2010+« (za regijo ob Baltiskem morju) ter »VISION« (za območje CADSES), ki sta trenutno v pripravi, podajata smernice za razporeditev sredstev EU za

predpristopno pomoč, prilagojeno prostorskim potrebam v okviru programa PHARE) od leta 2000 dalje novi PHARE), kakor tudi za sredstva v okviru novih skladov »ISPA« (Instrumenti za strukturne politike za predpristop – angleško Instruments for Structural Policies for Pre-Accession) in »SAPARD« (Posebni akcijski program za predpristopno pomoč za kmetijstvo in ruralni razvoj – Special Action Programme for Pre-Accession Aid for Agriculture and Rural Development). To je pomembno, ker pomeni, da bodo države kandidatke imele na voljo skupno izdelano plansko podlago za prostorsko diferencirano uporabo sredstev v programskem obdobju 2000 – 2006.

Predlaga se, da države članice pretehtajo vključevanje držav kandidat in sosednjih držav v evropsko prostorsko razvojno politiko, kar naj bi bila osrednja naloga v prihodnjih letih. To sodelovanje bo prispevalo k pripravi, pospeševanju in dokončanju procesa širitve.

Oba programa INTERREG II C, za Baltiško regijo in za regijo CADSES, ter njuni strukturi prav tako predstavljajo podlago za nadaljnji razvoj sodelovanja med ministri, odgovornimi za prostorski razvoj držav članic EU ter držav kandidat. Enako pomembno je tekoče sodelovanje v prostorsko razvojni politiki med državami samimi.

Predlaga se, da se pri uporabi EPRP preko transnacionalnega sodelovanja z državami kandidatkami in med njimi ustvarijo omrežja za transnacionalno prostorsko razvojno politiko na območju širitve (da se dopolnijo tista omrežja, ki so trenutno že vzpostavljena na zunanjih mejah EU).

Za regionalno in lokalno raven je bistvenega pomena, da se posvetijo posebnim potrebam po novih institucionalnih strukturah.

Novi cilji in opcije sektorskih politik, ki so potrebne za posebne naloge in probleme v državah kandidatkah bi morale temeljiti na ustreznih raziskavah. Ni potrebno, da bi te raziskave pokrival celoten obseg vprašanj. Prednosti naj bi določili selektivno, na podlagi perečih problemov.

Nujna je udeležba prizadetih držav že od samega začetka. Zato je treba delo Sveta Evrope tesno povezati s potekom nadaljnega razvoja EPRP.

Predlaga se, da države članice čimprej vzpostavijo mehanizme za prihodnje

sodelovanje na transnacionalni ravni, to je pred pristopom prvih držav. To sodelovanje bo presegalo časovni okvir INTERREG II C. Prizadete države in Evropska komisija pa se

bodo morali odločiti, kako daleč naj bi preseglo prostorski okvir, ki so ga uveljavili tekoči programi INTERREG II C.

¹ MERCOSUR: združitev Argentine, Brazilije, Paragvaja in Urugvaja zaradi oblikovanja skupnega trga

² 1. januarja 1999 so se naslednje države pridružile monetarni uniji: Avstrija, Belgija, Nemčija, Finska, Francija, Irska, Italija, Luksemburg, Nizozemska, Portugalska in Španija

³ Za primerjavo: ZDA imajo več kot 269 milijonov prebivalcev na območju, ki pokriva 9,4 milijone km² in letni bruto domači proizvod okoli 6 trilijonov evrov; pretvorjeno v standarde kupne moči to skoraj natančno ustreza evropskemu BDP (glej Zvezni statistični urad: Statistische Jahrbuch 1998 für das Ausland. Wiesbaden 1998)

⁴ Ocene Zveznega urada za gradnjo in prostorsko planiranje (Federal Office for Building and Spatial Planning (BBR)), Bonn

⁵ Evropska komisija (ed.). Šesto periodično poročilo (v tisku).

⁶ Ozemlje EU je bilo za statistične namene razdeljeno na 208 prostorskih enot NUTS 2 (ki ne vključujejo francoskih prekmorskih departmajev; kjer ni drugače označeno, je v nadaljevanju uporabljen izraz periodična regija).

⁷ Glej Evropska komisija (ed.). Šesto redno poročilo, str. 12 (v tisku)

⁸ Glej 1. naslov, 2. člen tiste verzije Pogodbe o EU, ki je bila združena z Amsterdamsko pogodbo.

⁹ Svetovna komisija za okolje in razvoj: Naša skupna prihodnost. New York: 1987

¹⁰ Zvezno ministrstvo za regionalno planiranje, gradnjo in urbani razvoj (ed.): Grundlagen einer Europäischen Raumentwicklungspolitik (Načela za evropsko politiko prostorskega razvoja). Bonn, 1995.

¹¹ Ibidem

¹² Za pomemben korak proti skupnemu prostorskemu planiranju, dokument belgijskega predsedstva o prostorskem planiranju, neuradni sestanek o regionalni politiki in prostorskem planiranju, Liège, 12. - 13. novembra 1993.

¹³ Ministrstvo za nacionalno gospodarstvo, Ministrstvo za okolje, prostorsko planiranje in javna dela, Neformalni Svet ministrov za regionalno politiko in prostorsko planiranje, Zaključki predsedstva in dokumenti, Krf, 3.- 4. junija 1994, Atene, oktober 1995.

¹⁴ Loc. cit.

¹⁵ Francosko predsedstvo, Evropska unija 1995., Evropske prostorske razvojne perspektive **, Neuradni svet ministrov, odgovornih za prostorsko planiranje in regionalno politiko, Strassbourg, 30. in 31. marca 1995.

¹⁶ Ministerio de Obras Públicas, Transportes y Medio Ambiente (ed.), Bilanca španskega predsedstva Evropske unije glede prostorskega planiranja, serie monograficas, Madrid 1996.

¹⁷ Presidenza del Consiglio dei Ministri, Dipartimento per il coordinamento delle politiche comunitarie (ed.), Evropsko prostorsko planiranje, Sestanek ministrov o regionalni politiki in prostorskem planiranju, Benetke, 3. in 4. maja 1996, Rim 1996.

¹⁸ Odbor za prostorski razvoj, pod ustreznim predsedstvom, sestavljajo delegati iz vlad držav članic, ki so odgovorni za področje prostorskega planiranja ali razvoja, ter iz Komisije EU. Ta ima sekretarsko funkcijo.

¹⁹ Evropske skupnosti (ed.). Evropske prostorske razvojne perspektive, prvi uradni osnutek, predstavljen na neuradnem sestanku ministrov, odgovornih za prostorsko planiranje držav članic Evropske unije, Noordwijk, 9. in 10. junija 1997.

²⁰ Ministrstvo za prostorsko planiranje Luksemburga (ed.). Zasnova za vzpostavitev "Evropskega omrežja za opazovanje prostorskega planiranja" ** (ESPON), Echernach 1997.

²¹ Sestanek ministrov, odgovornih za prostorsko planiranje držav članic Evropske unije, Glasgow, 8. junija 1998, Evropske prostorske razvojne perspektive, dokončen osnutek.

²² Prihodnost politike evropskega prostorskega razvoja – Odbor za prostorski razvoj (OPR) in EPRP po 1999, Poročilo avstrijskega predsedstva, seminar OPR, ki ga je organiziralo zvezno kanclerstvo v času avstrijskega predsedstva EU, 23. - 24. novembra 1998.

²³ Evropski parlament (ed.). Resolucija o regionalnem planiranju in o konceptu evropskega prostorskega razvoja, sprejeta 2. julija 1998, Official Journal A4 – 0206-98.

-
- ²⁴ Odbor regij (ed.). Mnenje odbora regij z dne 14. januarja 1999 o Evropskih prostorsko razvojnih perspektivah - Prvi uradni osnutek, Bruselj, 25. januarja 1999.
- ²⁵ Ekonomsko socialni odbor Evropske unije (ed.). Evropske prostorsko razvojne perspektive (EPRP) (lastna pobuda), Bruselj, 9. in 109. septembra 1998.
- ²⁶ Evropsko računsko sodišče. Letno poročilo za obračunsko leto 1997.
- ²⁷ Cilj 1: Razvoj in strukturna prilagoditev zaostalih regij, v katerih je dohodek na prebivalca nižji od 75 % povprečja Skupnosti.
- ²⁸ Cilj 2: Prilagoditev regij, ki jih je še zlasti prizadel nazadujoč industrijski razvoj
- ²⁹ EC Nitrate Directive (91/676)
- ³⁰ Kot to zahteva Evropski Svet v svoji resoluciji z dne 6. maja 1994(94/C 135/02)
- ³¹ Konferenca Združenih narodov o okolju in razvoju v Rio de Janeiru junija 1992, Agenda 21
- ³² Konferenca Združenih narodov o človeških bivališčih (Habitat II); Agenda habitat, cilji in načela, obveznosti in globalno planske akcije, Istanbul, Turčija, 13. – 14. junija 1996
- ³³ Glej Nemška zveza mest, Avstrijska zveza mest, Mesto Dunaj /Evropski forum na Dunaju v sodelovanju z Zveznim ministrstvom za promet, gradnjo in stanovanja v Nemčiji, Zvezni urad za gradnjo in regionalno planiranje v Nemčiji: Pobuda za urbano izmenjavo. Poročilo o elementih trajnostnega urbanega razvoja v Evropski uniji (osnutek, marec 1999)
- ³⁴ Komisija Evropskih skupnosti (ed.), Trajnostna evropska mesta: poročilo. 28. oktober 1998-COM/98/605 F, Luksemburg 1999
- ³⁵ Strategija Evropske skupnosti za biološko raznolikost (COM(98)42).
- ³⁶ Stockholmska deklaracija o politiki trajnostnega prostorskega razvoja v BSR(Baltiška regija). V Vizija in strategije okoli Baltiškega morja 2010: Od vizije do akcije. Četrta konferenca ministrov za prostorsko planiranje in razvoj. Stockholm, 22. oktobra 1996.
- ³⁷ Konvencija o varstvu evropske stavbne dediščine. 3. oktober 1985.
- ³⁸ Evropska komisija (ed.). prvo poročilo o ekonomski in socialni koheziji 1996. Bruselj, Luksemburg 1996.
- ³⁹ Vizija in strategije okrog Baltiškega morja 2010: od vizije do akcije. Četrta konferenca ministrov za prostorsko planiranje in razvoj. Stockholm, 22. oktobra 1996
- ⁴⁰ Države kandidatke za pristop k EU: vključujejo države, v katerih so se začela pogajanja za priključitev v letu 1998: Estonija, Poljska, Slovenija, Češka republika, Madžarska in Ciper; ter pridružene članice iz srednje in vzhodne Evrope, ki so uradno zaprosile za pristop: Bolgarija, Litva, Latvija, Romunija in Slovaška.
- ⁴¹ Podlaga za izdelavo tega poglavja je Biehl, Dieter (Institut für ländliche Strukturforshung Frankfurt a.M.): Prostorsko razvojne perspektive za širitev Evropskih skupnosti, 1998 (v pripravi za objavo). Med pripravo tega poglavja so avstrijsko predsedstvo in vse države kandidatke izrazili svoja stališča. Skupaj s Švico in Norveško so tudi dali pripombe na »prvi uradni osnutek EPRP«.